COMMENTARII DE REBVS IN SCIENTIA NATVRALI ET MEDICINA GESTIS.

VOLVMINIS XX PARS II.

LIPSIAE MDCCLXXIV.
APVD IOH. FRIDERICVM GLEDITSCH.

Venduntur etiam
Amſtelodami apud I. Schreuder, Londini apud Io. Nourſe, Pariſiis apud
Briaſſon, Venetiis apud I. B. Paſcali, Patauii apud Io. Manfré,
Holmiae apud L. Saluium.

I.

Verhandelingen uitgegeeven door de Hollandſche Maatſchappye der weetenſchappen te Haarlem XIV. Deel. Te Haarlem by I. Boſch 1773. 8. mai. Alph. I. plagg. 20. c. t. aen. 10.

i. e.

Commentarii Societatis ſcientiarum Harlemenſis Tom. XIV.

I.

Theoria molendinarum naualium obliquarum (Roſenkransmolens) a Cl. WENCESL. IO. GVST. KARSTEN. p. 1.

2. Obſeruatio *epilepſiae, ex carie oſſis occipitis et abſceſſu cerebri oriundae*, ab IO. VICRAC, M. D. p. 49. Femina 36 annorum, tenera et debilis, ſcorbuto ſubiecta, pulſu debili et facie tumida, de dolore in articulo dextro maxillae inferioris queſta linguam viſcidam cum tumore in parte affecta, hic non adeo infrequenti, maxillam ſpaſmi ad inſtar immobilem reddendi, Noſtro obtulit. Antiſcorbuticis fruſtra datis, tumor, iam in abſceſſum mutatus, ad inſignem magnitudinem increuit. Ex abſceſſu aperto non minus, quam per aurem dextram magna copia puris boni effluxa, abſceſſuque ſenſim disparente, cacochymia in dies aucta, iam ſedimentum purulentum in vrina conſpiciebatur. Doloribus poſtea in regione lumbari ſubſequutis, paullo poſt vero euanitis, ingens dolor in parte ſuperiore oſ-

ſis occipitis prodiit. Effluxu materiae purulentae per aurem nunc ceſſante, plus vna vice de die paroxyſmo epileptico afficiebatur. Reſpiratio breuis cum halitu foetido antecedebant; paroxyſmum vero vomitus cum materia ſanioſa et foetida ſequebantur.

p. 53. Trepanatio inde, etſi varia adeſſent contraindicantia, praeſertim ſumma debilitas et cacochymia corporis, in parte affecta per ruborem diſtincta, inſtituebatur, cum Auctor cariem ibi et abſceſſum ſuſpicaretur. Sedimentum purulentum iam quartam partem vaſis impleuit, facies in ipſo paroxyſmo ſudans, manibus frigidis. Operatione peracta, os carioſum et abſceſſus infra duram meningem inuenta ſunt: Symptomatis iam paullo mitioribus, ex abſceſſu nunc aperto vncia circiter materiae ſanioſae effluxit. Diaeta et regimine iuſtis aegra per tres dies ab epilepſia plane libera, quarto die poſt paroxyſmum grauiorem mortua inuenta eſt. Sectionem cadaueris non conceſſam Noſter dolet; ſuſpicatur interim abſceſſum paullo profundiorem, iam priore aperto, auctam epilepſiam denuo produxiſſe, aegramque extinxiſſe.

p. 67. 3. *Super inueſtigatione et inuentione lithanthracum* diſſerit IAC. DE STEHLIN *).

p. 93. 4. Experimenta chemica *cum corallina vulgari officinali*, a IO. GEORGIO MODEL **). Corpus hoc, quoad partes conſtitutiuas, ortum vel locum natalem et vires medicas non iuſte cognitum, id Noſtro videbatur, in cuius naturam paullo profundius inquireret: Cum porro videret a Cl. GMELINO in *hiſtoria fucorum* ad *androſaces*, ab Ill. LINNAEO

*) Ex deſiderio ſocietatis, ex idiomate Germanico tractatio translata eſt a Cl. P. BODDAERT.

**) Ex Latino conuerſa ab EODEM.

NAEO ad *tubularias* a Cell. vero PALLAS et BASTER ad plantas eam referri ex analogia partium, quid verisimilius esset, disquisiuit. Iam hic experimenta, quae multa et bona sunt, referre cum longum sit, quae inde corollaria duxerit, hic colligemus. Materiam primariam margaceam eius, ex partibus suis constitutiuis ad regnum vegetabile iure referri debere: hanc vero materiam minimam partem efficere; maximam potius ex calce, vel potius materia, osteocollae simili, a Cel. MARGGRAFF *) exposita constare, nec tamen vllum terrae vitrescibilis vestigium prodere: id quod Nostro loco eius natali maritimo tribuendum videtur. Quaestiones sub finem has mouit: quae est origo terrae calcareae in corallina? an ex ea salia alcalina, vel ex iis ea ipsa terra, producuntur? Quomodo, si ista ad zoophyta refertur, terra calcarea ab osteocolla distinguitur? In quonam consistit virtus anthelmintica eius, an in calce, vel partibus solidis, vel etiam odore bituminoso? Cui vltimo hanc virtutem attribuit, et quidem si corallina recens sit, id quod et alia corpora maritima, eodem odore imbuta praestare videntur. p. 109.

5. Relatio *de distributione et confluxu fluuiorum*, Auct. Cl. PAVL. FRISIO **). p. 112.

6. Tractatio *super oleo vitrioli dulci, liquore anodyno minerali* HOFFM. *et spiritu aethereo* FROBEN. Auctore Cl. BOVDEWYN TIEBOEL. In ampla satis et fusiori hac tractatione omnia ea Cl. Auctor ex scriptis Auctorum colligit, quae vel ad historiam et fata, vel varium haec producta praeparandi modum pertineant: quibus quaedam, quae ipse expertus sit, adiicit. Nos vero, cum omnia haec iam ex p. 131

*) vid. *Chymische Schriften 2ter Theil.*
**) Ex Latino ab EODEM conuersa.

ex ſcriptis aliorum conſtent, fuſiusque hic recenſeantur, non, niſi ſummam totius tractationis relaturi ſumus paucis, quae Noſter habet, adiiciendis.

p. 134. Agit itaque primum de hiſtoria et ortu horum productorum; deinde proceſſus chemicorum varios narrat, ſua experimenta adiecturus; tertio, quae praecipue ingredientia requirantur, et quae in ipſo proceſſu obſeruanda ſint, demonſtrat; inquirit quarto in indolem productorum, experimentis illuſtratam; modum ipſum procedendi quinto, quidque in ipſo et per eam fit, exponit; quid, ſexto, ex hac operatione ſequatur, docet; et ſeptimo tandem obſeruationes quasdam, quae praecipua momenta tangant, adiicit.

p. 194. Olei vitrioli, quo Auctor Cl. in experimentis vſus eſt, grauitas ad grauitatem aquae pluuialis erat, vt 46 : 24. Olei vitrioli et alcohol vini ana vnciis ſedecim in retortam amplam immiſſis, graduque ignis ſenſim ad ebullitionem aucto et furno nunc clauſo, vapores albos ex retorta adſcendere, in vaſe vero recipiente euaneſcere Noſter vidit, qui, cum multum odorem ſulphureum ex foraminulo facto perciperet, partes aetheris FROBENII

p. 201. Noſtro videntur; cuius vero $7\frac{1}{4}$ vncias obtinuit. Colorem olei vitrioli fortitudinem eius non determinare putat, cum albus color puritatem eius, brunnus admixtum phlogiſton demonſtret; illud tamen hoc in experimentis praeſtare. Quantitatem olei maiorem vel minorem ſpiritum vitrioli dulcem fortiorem vel mitiorem reddere; ad oleum vero

p. 210. dulce maiorem alcoholis quantitatem requiri. Digeſtionem calidam in genere improbans, cohobationem mauult; frigidam vero in praeparatione liquoris anodyni concedit. Subſidens oleum Noſter plus acidi in ſe continere credit, vnde grauitas eius maior pendeat; quod vero ex gradu ignis maiore deriuandum

riuandum ſit. Liquorem anodynum *ſpiritum* vo- p. 231.
çat, *ex oleo vini eſſentiali, efferueſcentia et aqua diluto, et ex ſubtiliſſimis maximeque volatilibus vitrioli partibus, deſtillatione intima iunctis, compoſitum.*

Fuſius expoſito aetheris FROBENII parandi p. 260.
modo, Cl. SCHWEITZER*) ſententiam perſtringit, eiusque experimentis inſtitutis, colligit: oleum eius eſſentiale non, niſi aetherem purum, vel oleum eſſentiale vini, ſubtiliſſimis oleoſis caryophyllorum partibus impraegnatum fuiſſe, et exinde nullum commodum redundare, cum olea eſſentialia multo facilius, minorique ſumptu parari poſſint. Praeſtantiam acidi in aethere FROBENII ita demoſtrat, p. 276.
vt, cum aliquid ſubtilis albaeque naphthae petrolei in partem aetheris FROBENII inſtillaret, mixtura non ſolum aequalis eſſet, ſed admiſtione etiam alcoholis eadem maneret; ſed quantitas eius Noſtro nondum innotuit. Quae porro ex his colli- p. 279.
git conſectaria, Lectoribus noſtris commendamus.

7. Tractatio *ſuper reſiſtentia fluidorum in genere,* p. 295.
et in ſpecie aeris contra globos tormentorum bellicorum, Auct. Cl. I. I. WARTMANN.

8. Diſſerit Cl. A. YPEY *de villis ſugentibus plan-* p. 363.
tarum. Plantis quae ſit cum animalibus breuiter expoſita harmonia, ſuctionem fluidorum in plantis, per radices factam, non alio fieri modo in foliis plantarum, ope villorum reſorbentium, ad inſtar reſorptionis in inteſtinis animalium celebrandae. Quorum villorum, in terreſtribus plantis minus, magis in aquaticis v. c. *Nymphaeis*, *Typha latifol.* cet. conſpiciendorum, alia ſtructura ſimplicior et animalium indoli haud abſimilis videtur,

 alia

*) Diſſert. med. chem. de oleis eſſentialibus absque deſtillatione parandis, v. comm. noſtr. Vol. VI. p. 301.

alia magis artificiosa est et composita: valuulae in his, in illis nullae conspiciuntur. Illud *Nymphaeae*, hoc *Typha*, *Poa*, *Sparganium*, *Butomus*, *Crinum*, *Acorus*, *Stratiotes* cet. demonstrant. Ex iconibus adiectis magis, quae Auctor probata velit, intelliguntur.

p. 379. 9. Sectio posterior *de integumentis cutis animalium, potissimum pilis*, Auctore Cl. IOB. BASTER. Antea Noster de integumentis cutis animalium et praecipue squamis piscium *) agens iam hic in pilos potissimum inquirit. Considerantur pili hominum, animalium brutorum, auium, amphybiorum et piscium, insectorum et plantarum. Nos hic exempli loco, pilorum hominis tractationem excerpturi sumus, reliquorum sagacem et doctam explorationem Lectoribus tradituri. Ortum eorum iam antea **) disquisiuit asseruitque, crinium, mystacis cet. originem in membrana cellulosa esse, eosque cutem perforare; lanuginis vero sedem sub cuticula in cute ipsa figi, cuticulamque, arte separatam sequi. Bulbi pilorum in capite et partibus genitalibus ouales, in ciliis et superciliis globulosi et in aliis partibus tenues et longitudinales reperiuntur. Bulbus ipse membrana tenui, tenuissimis et circumuolutis vasculis sanguineis, seroso lymphaticis neruosisque composita, cingitur. Innumera eiusmodi vascula in centrum quoddam confluunt; vnde radix oritur, quae siccior, durior tenuiorque facta, crescit, prolongatur cutemque perforat, vel, quod Auctor mauult, per foraminulum, in cute relictum, transgreditur: Iam membranula cuticulae circumuoluitur, vnde strictior firmiorque, et ad in-
p. 385. iurias aeris ferendas aptior redditur. Inter multiplicem

*) v. Verhandel. van deeze Maatsch. VI. Deel. bl. 746. comm. nostr. Vol. XI. Part. II. p. 312. Vol. XII. p. 286.

**) v. Acta phys. med. ann. 1748. obs. XII. p. 52.

plicem eorum vſum et hic eminet, vt eorum frictione pori cutanei aperti maneant. Conſtat pilus, microſcopio detectus, praeter membranam externam, ex ſex vtplurimum *) filamentis paralleli modo decurrentibus, fibrisque transuerſalibus coniunctis, et canalem in medio relinquentibus, qui medullam ſiue ſuccum nutritium, colorem pilis reddentem, contineat. Chemice pilus examinatus exhibet per deſtillationem parum phlegmatis, ſpiritum vrinoſum et ſal alcali fixum, vnde et pili deſtructioni ita longe reſiſtunt. Indolem porro eo- p. 391.
rumque electricam, colorem in variis varium, gryſeum ex aetate, formam et ſtructuram externam fuſius perſequitur. Cauſſam, cur aethiopes barba careant, quae affinitas barbam inter et partes genitales ſit, vt vno tempore erumpant, cur eunuchi barba deſtituantur, cur cornua apud ceruos, partibus genitalibus non longe poſt partum priuatos, non erumpant, inueſtigare nequit. An ergo aliquid in pilo deprehendatur, quod non miratu vel notatu dignum ſit, quaerit.

10. *Organa vitalia in variis animalibus* conſi- p. 437.
derat Cl. PIETER BODDVERT. Ill. A LINNÉ Noſter ſequuturus eiusmodi organa in *quadrupedibus*, *auibus*, *amphybiis*, *piſcibus*, *inſectis* et *vermibus* examinat, quibus et *zoophyta* addit. Refert ad haec *cor*, quo motus ſanguinis exercetur, *pulmones*, quibus ſanguis depuratur, *inteſtina*, vbi nouus paratur et *encephalum*, quo tria haec, moueantur. Quaecunque animalia arteriis venisque inſtructa ſunt, cor habent, id quod polypis denegatur. Cum vero corpus humanum ex fluidis et ſolidis, in ſe inuicem agentibus conſtet, cum hoc et in zoophytis

 obſerue-

*) Cl. LEEVVENHOECK viginti quinque numerat. Verhandeling. van deeze maatſch. VIII. Deel. bl. 47.

obſeruetur, ſequi putat humores in iisdem eodem moueri modo, vti in plantis. Varietates porro cordis et vaſorum ſanguiferorum in animalibus percurrit, vnde videmus, cor quidem in omnibus adeſſe, formam eius vero iuſtam et conſtantiam ab
p. 451. homine vsque ad zoophyta ſenſim imminui. Ex examine pulmonum, quod iam inſtituit, perſpicimus, eos in quadrupedibus ex vaſis, veſiculis et glandulis componi, auium muſculoſiores, amphibiorum membranaceos eſſe, piſcium ex branchiis (*Biemoen*) conſtare et vermium medium piſces inter et inſecta, duobus canalibus aereis inſtructa, tenere, in zoophytis tandem plane deficere. Quae
p. 460. ad nutritionem requiruntur partes ordine diſpiciuntur, quaeque in variis circa eas obſeruantur
p. 484. varietates exponuntur. Iam denique de encephalo et medulla oblongata neruorum vitam perficientium, fonte agit. Vti ergo encephalum humanum omnium maximum eſt: Sic ea in maximis brutis animalibus minima eſſe, ex ſectionibus Cel. D'AUBENTON patet. Quae vero animalia (quorum maxima pars eſt) encephalo et medulla ob-
p. 489. longata inſtructa ſunt, neruos quoque habent. Etſi itaque circuitus ſanguinis, reſpirationem cum nutritione ad vitam ſuſtentandam maxime neceſſaria eſſe ex dictis patet; vitam tamen ſolum ſyſtemati neruorum, medullae inprimis oblongatae tribuendam eſſe, experientia conſtat.

p. 493. 12. *Modum abſceſſus aperiendi varium* exponit Cl. DAN. VAN GESSCHER. Inciſione abſceſſuum hactenus non ſatis determinata, regulis in ea obſeruandis nondum diſtincte expoſitis abſceſſibusque ipſis maiorem minoremue interdum inciſionem deſiderantibus, nondum ſatis declaratis, in modum abſceſſus aperiendi iuſtum paullo ſtudioſius inquirere

rere Noſtro non alienum viſum eſt. Leges ergo, quas natura in ſanandis abſceſſibus obſeruat, praemittendae ſunt: his loco abſceſſus et ſymptomatis ſimul conſpicuis reſpondeant regulae poſitae: hae denique regulae non vltra modum multiplicandae ſunt; ſed, quod fieri poſſit, experientia nitantur. Legibus itaque naturae in curandis ab- p. 505. ſceſſibus declaratis, his ipſis et aliis hic ſuperuenientibus rebus accommodatas ponit regulas. *In quolibet abſceſſu, iuſta peripheria determinata, partem eiusmodi, quae premi poſſit, occupante, inciſio mediam partem diametri eius non exſcedat.* Etſi etiam p. 510. depuratio abſceſſus valde neceſſaria reſciſſioque partium deſtructarum inciſionem ampliorem poſtulare videntur; id tamen ipſo naturae interdum beneficio efficitur, partesque emortuae atque deſtructae viſae, iuſta interdum coniunctione cum partibus ſanis reſtituuntur, id quod hiſtoria non obſcura illuſtratur, vt ergo hae obiectiones nullae ſint. *Abſceſſus quamuis ſimpliciores, ſi ſub parte tendinea latent, aliquo modo complicati redduntur, et, ſi non ita maiores ſint, per omnem longitudinem, in ſtatu vero contrario inciſione plus minusue ampla aperiri debent.* Fibrae enim hae tendineae admodum elaſticae breui diſciſſione mox poſt effluxum materiae contrahuntur, aperturamque claudunt. *In* p. 521. *omnibus materiae congeſtionibus, totum partis cuiusdam ambitum occupantibus, cutemque a muſculis ſubiectis ſeparantibus, in parte effluxui puris aptiſſima mediocris inciſio ſemel vel bis inſtituatur.* Hos abſceſſus per metaſtaſin formari intelligitur. *Qui ex* p. 522. *carie proficiſcuntur abſceſſus inciſione, peripheriae cariei reſpondente, aperiantur.* Nam cariei incognitus ambitus, perioſtiique deſtructi progreſſus amplam inciſionem poſtulare videntur: *Eiusmodi quoque inciſio fiat in abſceſſu; qui in prominentiore parte excreſcen-*

excrefcentiae offeae, diu absque fymptomate accedente alio duratae. Hic enim vel ab inflammatione periostei, vel carie offis vel ipfa vi externa oriundus, non rite determinari poteft, ideoque ampla incifione aperiendus. *Num abfceffus, in fpina ventofa confpicuus, eodem modo incidi debeat?* quaeritur; quod tamen a Noftro, etfi plures id fuadeant, cum inflammatio non partialis, fed cauffa in vniuerfa hu-
p. 525. morum acrimonia pofita fit, negatur. *Sic in fractura complicata ex fpina relicta, vel apice offis fracti, partes molles irritante, abfceffus oritur: is per omnem diametrum incidatur.* Cauffa enim fublata, tolletur effectus. *Abfceffus fub cornea ex magnitudine fua fatis ampla fectione aperiantur.* Nam lamellae eius admodum tenaces ftatim poft fectionem contrahi aperturamque coanguftare folent, vnde puri, per fe iam craffiori, exitus difficilior redditur. *Idem fere valet de ftaphylomate.* Has fpeciminis loco regulas adieciffe fufficiat; 18 reliquarum fummam, quibus omnes fere corporis partes, vbi eiusmodi abfceffus comparere folent, percurrit, breuitatis cauffa omittimus.

p. 549. 12. *Computum incolarum, aedificiorum, quotannis natorum, matrimonio iunctorum mortuorumque in vrbe Alkmaer; et quae fub eius imperio eft vicinia; cui quaedam, quae huc fpectant, adduntur,* a Cl. R. PALVDANO.

p. 609. 13. *Annotationes ad obferuationem celeritatis ventorum,* Cl. C. BRVNINGS.

p. 630. 14. *Obferuationes meteorologicae Zwanenburgenfes ad annum* 1772.

Relationes focietati communicatae.

p. 3. 1. Obferuatio *maniae, vfu cort. Peruv. curatae* Cl. IO. WILLEMSE. Diarium hic maniae, a medio

dio iunii ad menſem decembris vsque, varia facie conſpicuae, et tunc plane curatae nobis ab Auctore Cl. offertur. En eius ſummam! Iuuenis 25 annorum ſanus et robuſtus, menſe iunio 1771 maniacus redditus, venaeſectionibus reiteratis 70 vnciis ſanguinis amiſſis, veſicatoriisque non ſuccedentibus, in paedagogium delatus Noſtro traditur. Camphora, cui multum in eiusmodi morbo leuando a Cl. LOCHER*) tribuitur, vtendum hic eſſe videbatur. Antea vero aeger, quo medicamentum hoc eo efficacius ageret, tranquillus erat reddendus: id quod puluere hypnotico, nuperrime**) ſatis laudato, cum opio non fideretur, optime effici poſſe putauit. Hoc itaque, praemiſſo laxante, a 12 iulii ad 21 eiusdem in ſedecim ſcrupulis ſine vllo effectu adhibito, hauſtum aegro camphoratum, ex camphorae drachma ſemis, aceti deſtillati vncia ſemis cum pauco ſacchari et aquae deſtillatae paratum Noſter praebuit cum iulapio antiphlogiſtico et decocto hordei. His medicamentis ad 8 auguſti continuatis, vbi camphorae doſin ad drachmam vnam de die auxit, ſymptomata admodum leuata videbantur. Calor blandus, ſudor leuans, ſomnus quodammodo cum ratione reſtitutus, virium formaeque externae bonitas, appetitus fortis, bonam formarunt prognoſin, vt etiam quatuordecim diebus poſt, camphorae doſi ſenſim imminuta, ſymptomatisque omnibus fere ceſſantibus, aeger non ex cuſtodia ſolum excederet, ſed etiam d. 23. eiusd. domum abiret. Paroxyſmo vero eodem die recurrente, venaeſectioneque larga cum laxante antiphlogiſtico non ſuccedentibus, in cuſtodiam reddebatur. p. 18.

*) vid. obſeruatt. pract. circa luem veneream, epilepſiam et maniam, Vienn. 1762. comm. noſtr. Vol. XII. p. 34.

**) vid. Verhandel. van deeze maatſch. XII. Deel. bl. 31. it. comm. noſtr. Vol. XVIII. p. 582.

batur. Indicatis anthelminticis indicationi non respondentibus, camphora denuo dosi eius ad quatuor scrupulos aucta, ad 25 septembris vsus est. Iam vero paroxysmum periodicum esse decimoque circiter quarto die recurrere solere obseruatum est. Hinc tandem, paroxysmo a 23 oct. ad 6 nouembr. finito, cortex Peruuianus a drachmis tribus ad vnciam dimidiam de die ita bene adhibitus est, vt, vsu eius per mensem continuato, aeger plane restitutus sit.

p. 28. 2. Obseruatio *maniae cum moerore per camphoram curatae*, ab EODEM. Fuit haec eiusmodi maniae species, vbi aeger, 30 annorum phlegmaticus, post febrem iusto citius cessantem, continuo fere, absque vllo furoris indicio, deliraret, secumque colloqueretur. Quem itaque in custodiam datum amore ante morbum versus puellam, quacum matrimonio iuncturus erat, tractum fuisse Nostro referunt. Hic per tres fere menses sibi relictus Auctori Cl. iam traditur, qui, primis antea viis iuste euacuatis, camphoram aegro in pilulis a scrupulo ad drachmam semis et vltra per septimanam exhibuit. Pilulis vero non ita ex voto succedentibus, haustum ex camph. gr. 50 acet. destill. et syrup. 5 radic. aperientt. ana drachm. 6 et aqu. sambuc. vncia vna a 24 august. ad 4 d. sept. elegit, qui egregie succederet. Camphorae dosi ad drachmam postea aucta et ad 16 circiter continuata, ita aeger conualuit, vt d. 18 octobr. e custodia dimitteretur.

p. 33. 3. *Effecta mirabilia tempestatis* communicat Cl. I. F. MARTINET. Recenset hic primum phaenomena tonitru et fulguris potissimum in aede et aedificio vicino d. 21 august. conspicua, ab alio sibi communicata: quae, cum experientia iam constent, praeterimus. Obseruationem deinde propriam

priam adiicit, vbi fulgur, ſpatio vacuo facto, effectum ſuum edidiſſe pateret: vt ergo ſententia Cl. MAY *) confirmata videatur.

4. Obſeruatio *ſudoris ſanguinei* a Cl. D. H. GALLANDAT. Cum eiusmodi phaenomenon rariſſime accidat, a multis in dubium vocetur, et exemplum Chriſti miraculoſum habeatur, eiusmodi obſeruandi in naue ſub maxima turbulentiſſimaque tempeſtate Noſtro data fuit occaſio. Vidit, nimirum remigem 30 annorum vegetum, habitu cutaneo tenero; crinibusque pallidis inſtructum, ex ſumma anxietate ſummoque metu inſtantis mortis ſubito in terram coniici. Quem cum Noſtro erigeret, faciemque ſanguineo humore conſperſam ex vulnere quodam deriuaret, eamque linteamine detergeret, obſtupefactus veras ſanguineas guttas ex poris cutaneis prodire, iisque abſterſis, nouas ſuccedere vidit. Nec hoc phaenomenon in ſola facie, ſed in collo etiam et pectore animaduertebatur, ita, vt linteamen, hoc ſudore imbutum et rubrum totum eſſet, et digitos etiam Cl. Auctoris eodem colore afficeret. Ceſſante demum hoc phaenomeno, aeger ad ſe, nulla ſequela relicta, rediit. p. 46.

5. Relatio *phaenomenorum quorundam, in effodiendo puteo conſpicuorum*, per Cl. G. BRVGMANS. Puteum a. 1729 menſe auguſto in agro *Aengwierriano* ad altitudinem 24 pedum effoſſerunt: hinc terebra immiſſa, turba ſubtus audiebatur, quam, terebra educta, flamma ignea et paullo poſt halitus ignitus ſubſequuta ſunt, quibus operarii non ſolum ab opere deſiſtere deberent, ſed etiam valide afficerentur: Puteus iam igne vaporibusque plenus, nec ita multo poſt his vacuus, aqua nunc impletus p. 53.

*) v. Verhandel. van deeze maatſch. XII. Deel bl. 391. comm. noſtr. Vol. XVIII. p. 593.

pletus conſpiciebatur, quam, vaſe quodam exhauſtam, flammam ad inſtar alcoholis concipere viderunt. Quae cum ita eſſent, nec aqua haec pecoribus conduceret, puteus iterum terra repletus
p. 56. eſt. Alius puteus a. 1746 in loco, abhinc horam dimidiam diſtante, effoſſus eadem fere phaenomena, excepta aqua, pecoribus grata, oſtendit.

p. 57. 6. Hiſtoria *peculiaris metaſtaſeos materiae purulentae* cet. a Cl. IACOB. DACHS, chir. maior. Miles 47 annorum ſanus et vegetus caſu in foueam verſus fruticem in latere ſiniſtro ad duas vltimas coſtas ſpurias ita concutiebatur, vt absque motu et ſenſu iacens irritante in parte affecta a Noſtro detecto, aeger, de nullo dolore querens, a Noſtro etiam ſine venaeſectione dimiſſus eſt. Septem diebus poſt dolor ſatis vehemens in parte affecta protinus abſceſſum ibi formatum, non extus conſpicuum, indicare videbatur. Parte hac per aliquot dies emollientibus fota, die decimo quarto dolor vehementiſſimus verſus pylorum totum abdomen fere occupans, ſumma anxietas, reſpiratio difficilis cum pulſu paruo, duro ſpaſticoque aegrum plane proſtrauerant, colicamque ſpasmodicam reliquerant. Metaſtaſin hanc cum adhibitis remediis per aluum educere non poſſet, conatusque vomendi adeſſent, ſcrupulos duos radicis ipecacuanhae, quo vtrique fini faceret ſatis, aegro dedit, vt inde inſignem copiam puris euomeret. Huic, cum dolor in viis vrinariis quoque vrgeret, aliis bonis medicamentis cum clyſmatibus ſubſtitutis, triplici hac via copioſa materia purulenta excreta fuit cum leuamine ſymptomatum, eorumque plenaria ſubſequuta ceſſatione. Sed breui poſt idem paroxyſmus rediens eandem fere ſcenam luſit, quam eadem methodo ſuſtulit; interuallis iam paullo maioribus

ter

ter eundem paroxyſmum retrogreſſum dolet, vsque dum plenaria ſequeretur ſanitas. Inquirit ſub finem in vias, quibus materia ad varia haec loca ducta ſit.

7. Obſeruatio *vulneris pectoris*, a Cl. CONR. D. FLEBBE, M. D. et chir. mag. Miles 28 annorum plethoricus et ſanus, nulli antea morbo obnoxius, enſe lato in pectore dextro ſub papilla mammae et abhinc digitum circiter verſus humerum ita perfodiebatur, vt apex a tergo ſpinam inter et ſcapulam egrederetur. (Coſta ex obeſitate nimia indicari non potuit; laeſionem vero, inter tertiam et quartam fuiſſe ex teſtimonio adiecto videmus.) Sanguine ex vulneribus quidem emanante, nullo vero ex ore effluente, nec alio graui praeſente ſymptomate, aegro repetitis venaeſectionibus ſexaginta vnciae ſanguinis ſubducebantur. Vſu decocti hordeacei cum melle et nitro, et obtegente vulnus anterius ſolo emplaſtro, poſteriore vero libere relicto, aeger poſt ſedecim dies fere reſtitutus videbatur.

8. Relatio *de oleo aſphalti*, a Cl. M. HOFKENS, COVRCELLES. Hoc oleo antea *) a Noſtro commendato, nouis exemplis **) denuo confirmato, ibi ſimul in ſe ſuſcepit, ſi quid ſibi accidiſſet, quod voto non reſponderet, id ſocietati communicaturum eſſe. Iam vero profitetur, varia experimenta cum eodem oleo, in iisdem morbis, omnibus iuſte disquiſitis, non ſucceſſiſſe: Cuius quidem cauſſam in varia indole aſphalti inueniſſe aſſerit. Alium enim aſphaltum calcinatum poſt deſtillationem ita acrem

*) v. Verhand. van deeze Maatſch. VIII. Deel. bl. 475. comm. noſtr. Vol. XVII. p. 132.

**) vid. ibid. IX. Deel bl. 603. comm. noſtr. l. c. p. 464.

acrem fuiſſe, quem aegri ferre nequirent, pharmacopola Noſtro retulit, cuius vero acritatem repetita deſtillatione correxerit: alium, ex quo oleum antea laudatum paratum erat ſucceſſusque habuerat proſperos, per triginta fere annos in officina conſeruatum fuiſſe, eumque fortaſſis alius indolis fuiſſe, quam qui iam proſtaret.

p. 82. 9. *Quae triſtia effecta mons igniuomus ſeu ſulphureus ex ruptura ſua et collapſu menſe auguſto* 1772 *produxerit in inſula Iaua, cum annotationibus eiusdem phaenomenis* recenſet IOB. MAVR. MOHR. Situs eſt hic mons, *Papandajang*, ſeu *mons ſulphureus* dictus, in prouincia *Soekapoera*, Iauae regione meridionali, 40 milliaria a Batauia diſtante: cuius latitudo cum longitudine, quae ex relationibus non patent, ex comparatione cum monte coeruleo (*blaauwe berg*), cuius altitudinem ad tria millia et trecentos pedes Rhenolandicos adſcendere dicunt, deriuatur. Tempore itaque nocturno intra 11 et 12 diem aug. mons nubibus iuſto clarioribus obtectus, cum magno murmure interno, et euomitione ignea ex ore eius, quae omnia per quinque ſexageſimas durarent, ſubito collapſus eſt, terraeque planitiem, ad trium milliarium longitudinem, latitudinem $2\frac{1}{2}$ ſecum corripuit. Quadraginta pagi cum 2957 hominibus vel obruti vel alio modo vita priuati ſunt, Incolarum 40 in quodam pago, ſaluo relicto, ſeruati ſunt: Brutorum 1500 interfecti ſunt et multae officinae deſtructi.

II.

Die Harbkeſche wilde Baumzucht, theils Nordamerikaniſcher und anderer fremder, theils einheimiſcher Bäume, Sträucher und ſtrauchartigen Pflanzen, nach den Kennzeichen, der Anzucht, den Eigenſchaften

genſchaften und der Benutzung beſchrieben von D. IOHANN PHILIPP DU ROI. *Erſter Band. Mit 4 Kupfern. Braunſchweig* 1771. *Im Verlage der fürſtl. Waiſenhaus-Buchhandlung.* 8. 1 *Alph.* 10 *Bog. Zweyter Band. Mit* 2 *Kupfern. Ebendaſ.* 1772. 8. 1 *Alph.* 11½ *Bog.*

i. e.

Plantarium arborum exoticarum indigenarumque Harbeccenſe, Auctore IOANNE PHILIPPO DU ROI, M. D. Pars I. II.

Veniam dabunt et Lectores, et Cl. Auctor, quod grauioribus impediti cauſſis libri huius, in re oeconomica et botanica vtiliſſimi, non prius fecerimus mentionem. Iam vero, iis remotis, breuitatis ſtudio, atque ideo etiam, quod perſuaſi ſumus, verſari iam librum hunc multorum in manibus, ea tantum indicemus, quae propria notatuque maxime habet digna. Continentur igitur in eo vltra trecentae ſpecies vel arborum, vel fruticum, vel ſuffruticum, quas omnes Cl. Auctor primo curate denominat, deinde earum ſynonyma determinat memorabiliora, additque nomina Germanica, Anglica et Gallica, quae quidem omnino ſunt ſcitu digniſſima; tum, ſi quae ſint icones bonae, eas laudat, nonnullasque nouas hic eleganter delineatas tradit plantas; poſtea deſcriptiones plantarum ſaepius dat, atque ſemper obſeruationes egregias refert, quae et ad fructificationis hiſtoriam, et ad culturam earum vtiliſſimae deprehenduntur. Laudat Cl. Auctor humanitatem Ill. Nobilis DE VELTHEIM, DE MÜNCHHAVSEN et Cl. POTT, qui ſibi obſeruationes communicarint. Recenſet vero plantas ordine alphabetico, quo eo citius earum numerus, ſpecies atque varietates computari poſſint:

 ſyſtema-

ſyſtematicum earum indicem, vt et alphabeticum et catalogum librorum allegatorum libro praepoſuit.

Plantaria Harbeccenſia ſumtibus poſſeſſoris Nobilis DE VELTHEIM exſtructa ſunt et in aridis, parumque fertilibus collibus, et in vallibus. Separatae ſunt arbores ſemper virentes et aceroſae ab iis, quarum folia quotannis decidunt, nuper tamen plantarium vtrasque continens conditum eſt. Solum maxima ex parte eſt limoſum cum terra ſabuloſa commixtum. Iam igitur quaedam ex notatu digniſſimis proferamus, ac primo quidem de botanicis, tum de oeconomicis videamus.

Tom I. p. 1. Quaedam deprehenduntur arbores *Aceris campeſtris, rubri* et *Negundo*, maſculis tantum floribus praeditae. Petalorum numerus in hoc genere variat, vt octo interdum ſint. Eo ordine ſpecies huius generis recenſet Cl. Auctor, vt eas, quae foliis ſibi ſunt ſimiles, coniungat, ordiens ab indigenis.
p. 8. *Acer ſtriatum* *), quod depictum dat, et ſollicite deſcribit, ex America boreali ortum, maio floret, differtque in eo a *Penſyluanico* et *Pſeudoplatano* maxime, quod pedicelli ſint vniflori. Corolla calice longior eſt, ſtamina 7—8, antherae dilute flauae, cortex glaber, in inferiore trunci parte albo viridique ſtriatus. Arbor, quae, cum floreret, anno octauo ſexpedalis erat, hyemis frigus perdurat. In
p. 17. plantario Harbeccenſi nulla *Aceris rubri* colitur arbor, quae femineos tantum flores obtulerit; ſed omnes aut hermaphroditos, aut mares ferunt. Folia maris profundius fiſſa acutioraque ſunt, calix tetraphyllus, foliolis oualibus tomentoſis, corolla monopetala irregulariter quinquefida, ſtaminaque corolla longiora. Hermaphroditi calix eſt ſexfidus, corolla tetra- vel pentapetala, ſubinciſa, ſtamina corollae

*) vid. comm. noſtr. Vol. XIX. p. 547.

rollae aequalia, antherae diuisae; non tamen Noster nouam constituere vult speciem*). *Acer Pensylvanicum* LINN. tabula 2 depictum, ita definit: *foliis subquinquelobis inaequaliter serrulatis, florum racemo composito erecto, pedicellis subdiuisis.* Flores parui lutei, iunio florentes. Arbor humilis. *Acer Tataricum, foliis cordatis subquinquelobis serratis: lobis obsoletis, florum racemo composito erecto* dicit. Calix quinquefidus; si vero corolla decapetala est, octofidus fit. In *Acere Negundo* flores femineos tantum vidit, corollam tetrapetalam. *Amygdalum* a *Persica* habitu ligni foliorumque, pedunculis bifloris, cum *Persicae* semper sint flores solitarii, sessiles, fructuque differre ait: hinc ea, tanquam familias distinguit. *Amygdalum dulcem, foliis petiolatis marginibus crenatis, corollis calice vix longioribus,* ex MILLERO constituit. *Amygdali pumilae,* quam LINNAEVS *Mantiss.* I. p. 74. assumsit, nullos, cum flore sit pleno, fructus vidit; incertum igitur esse, quosnam proferet, an amygdalas, vel persicas, vel pruna. Foliatione conuoluta cum *Pruno*; longitudine vero foliorum cum *A. Persica* quaedam habet communia. *Azaleae viscosae* stamina, atque stylum corolla longiora vidit. *Betulae lentae* iunioris folia aspera sunt, adultae demum glabra. *Betulae pumilae*, quae icone est egregie delineata, foliis vtrinque, subtus tamen magis tomentosis, amentis erectis, femineis masculis duplo longioribus, tenuioribus, praedita est. *Betulam Alnum incanam*, quam LINNAEVS varietatem tantum habet, vt speciem separat, cum semine, amentis, capsulis seminalibus aliisque constanter differat. Affert etiam *Betulam Alnum rugosam* **), quae Americae australi

p. 22.
p. 28.
p. 32.
p. 46.
p. 50.
p. 53.
p. 73.
p. 92.
p. 96.
p. 109
p. 112

*) conf. LINN. *Syst. veget.* edit. XIII. per Cl. MVRRAY, p. 766. vbi etiam fere pro alia specie assumitur.

**) vid. comm. nostr. Vol. XIX. p. 546.

p. 124. auſtrali inhabitat. In *Carpino Betulo* ad ſedecim
numerauit ſtamina; in *C. Oſtrya* plura, quam ſe-
p. 143. decim, atque duo tantum piſtilla. Addit *C. Virgi-*
nianam et *orientalem* diſtylam. *Celtis occidentalis*,
cum paullum contra frigus munita eſſet, in plan-
tario Brunſuicenſi fructus tulit maturos rubros.
p. 146. Corollae in *Cephalantho occidentali* laciniae ſunt oua-
les; antherae oblongae, erectae, bifidae; ſtigma
p. 148. globoſum, punctatum. Non vidit Noſter in *Cerci*
Canadenſi folia pubeſcentia, quae dicit LINNAEVS.
p. 151. *Chionanthi Virginicae* corollam interdum in ſex vel
octo etiam lacinias diuiſam vidit, atque tum ſtami-
na quoque vel tria, vel quatuor aderant; ſtylus,
ex Noſtri obſeruatione, calice multum eſt breuior.
Male etiam Cl. DU HAMEL ſynonymon PLVKE-
NETII, quod ad *C. Zeylonicam* LINN. pertinet,
p. 154. huc refert. *Clethrae alnifoliae, foliis alternis, alni*
anguſtioribus, vtrinque acuminatis ſerratis, perian-
thii foliola ſunt lanata *apice incurua*, petala calice
duplo longiora, atque vnicuique petalorum vngui
baſi ſubnata ſunt petala ſpuria, filamenta corolla
paullum longiora, germen margine lanatum, ſtylus
ſtaminibus longior: reliqua cum charactere, a
LINNAEO dato, congruunt. Semen eius per an-
num in terra latet, atque ſurculi biennio egent,
p. 159. vt radices agant. *Coluteam orientalem, foliis corda-*
tis minoribus, caule fruticoſo, dicit, quae LINNAEO
p. 172. eſt varietas β. *arboreſcentis*. *Corylum maximam, ſti-*
pulis oblongis obtuſis, ramis erectioribus (*die Lam-*
bertsnuſs) cum MILLERO et DE MÜNCHHAVSEN
vt ſpeciem diſtinguit: vti quoque *C. arboreſcentem*
p. 184. *laciniis perianthii pinnatifidis*. Inter *Crataegi* ſpe-
cies *Crataegus uniflora, foliis lanceolato ouatis ſerra-*
tis, ſubtus villoſis, ſtipulis ſemicordatis, floribus ſoli-
tariis, calicibus foliaceis, ſpinis longiſſimis notanda
eſt: de *C. lucida* ſupra *) diximus. Addit etiam
ex

*) vid. comm. noſtr. Vol. XIX. p. 545.

ex MILLERO *C. alpinam, foliis oblongo ouatis serratis vtrinque virentibus.* Diſtinguit etiam *Cytiſum* p. 208.
alpinum, foliis ouato lanceolatis, racemis longioribus pendulis, caule fruticoſo. Et in *Daphne Mezereo* et *Laureola*, vidit Noſter corollae oppoſitas lacinias duas eſſe maiores, duas minores. Cum. Cl. SCO- p. 225.
POLI (*Flor. Carniol.* ed. II. P. I. p. 166) *Euonymum* p. 286.
verrucoſum et *latifolium* (ibid. p. 165) aſſumit. Ex MILLERO *Fraxinum rotundifoliam, foliolis ouato lanceolatis ſerratis, floribus coloratis;* cuius flores ſunt purpurei, foliis praecociores; et *Carolinianam, foliis integerrimis, petiolis teretibus, fructu latiore;* et *Fr. nouae Angliae, foliis integerrimis, in mucronem productis, petiolis teretibus,* affert: quas poſteriores LINNAEVS in *Fr. Americana* coniungit.
Definit *Hypericum Kalmianum, floribus trigynis* (non p. 310.
pentagynis), *caule fruticoſo, foliis lineari lanceolatis marginibus reuolutis. Iuglandem cineream* LINN. *oblongam* dicit, *foliolis cordato lanceolatis inferne neruoſis; pedicellis foliorum pubeſcentibus;* additque *Iuglandem glabram, foliolis cuneiformibus ſerratis, exterioribus maioribus,* ex MILLERO: vti quoque *Liguſtrum Italicum, foliis lanceolato acutis, ſemperui-* p. 368.
rentibus. Myricae Ceriferae var. β. LINN. vt ſpe- p. 440.
ciem nominat cum MILLERO *Myricam Caroliniensem, foliis lanceolatis ſerratis, caule ſuffruticoſo.*

Diximus ſupra*), quomodo a Noſtro *Pini* genus Tom. II.
determinetur, diuidaturque: nunc tantum notemus, p. 11.
definiuiſſe Cl. Auctorem omnes ſpecies ex ſuis legibus, atque, praeter illic indicatas nouas, addere ex MILLERO varietatem *ſylueſtris, Pinum rubram, foliis geminis breuioribus glaucis, conis paruis mucronatis. Pinum montanam, foliis geminis, conis pyrami-* p. 16.
datis, ſquamis oblongis obtuſis, trunco ramisque flexuoſis;

*) vid. comm. noſtr. l. c. p. 546.

xuosis; quam certe semper immutatam manere ait:
p. 38. *Virginianae* varietatem *Pinum echinatam, foliis gemi-
nis et ternis, conis oblongis incuruis, aculeis squama-
p. 16. rum reflexis: Pinum syluestrem* esse interdum dioe-
p. 54. ciam ex OELHAFENII libro *) monet. Quas HAL-
LERVS distinguit *Pini Cembrae* arbores vel Sibiri-
cas, vel Helueticas, Noster easdem putat atque
locorum differre tantum diuersitate, cum ex semi-
nibus Sibiricis Tyrolensibusque simillimae natae
p. 130. sint arbores. *Platani orientalis* folia iuniora tan-
tum palmata esse, adultiora fieri quinquepartita,
p. 159. esseque semper glabra, subtus venosa. *Pruni* ge-
nus diuidit in familias, *Prunum, Armeniacam, Ce-
p. 170. rasum* et *Padum:* ad definitionem *Pruni Sibiricae*
p. 182. addit esse eam *petiolis glandulosis; Prunum Maha-
leb* vero, non ouata, sed *subcordata folia, petiolos-
p. 194. que glandulosos* ferre. Nova est *Prunus nana* **) Cl.
p. 198. Auctoris, quam hic egregie depictam dat. Ex
MILLERO assumitur *Prunus Padus Carolina, foliis
lanceolatis acute denticulatis semperuirentibus.* Subdi-
p. 216. vidit *Pyrum*, in *Pyrum, Malum* et *Cydoniam*. Inter
Pyros relatae sunt: 1. *Pyrus irregularis, foliis oua-
tis acute serratis, floribus cymosis;* quam descripsit
p. 219. Ill. DE MÜNCHHAVSEN ***). 2. *Pyrus Amelan-
chier*, quam LINNAEVS ad *Mespilos* refert: con-
iungere haec dicitur a Nostro *Mespilum* cum *Pyro:*
esse enim eius semina mollia, sed deesse valuas car-
p. 231. tilagineas. *Pyri Cydoniae* tres species ex MIL-
LERO facit *Cydoniam oblongam, foliis oblongo oua-
tis, subtus tomentosis, pomis oblongis, basi productis.
Cydoniam maliformem, foliis ouatis, subtus tomen-
tosis, pomis rotundioribus. Cydoniam Lusitanicam,
foliis obuerse ouatis, subtus tomentosis.*

In

*) vid. supra p. 193.
**) vid. comm nostr. l. c. p. 545.
***) vid. *Hausvater 5ter Theil* p. 246.

In *Quercus* ſpeciebus hinc inde definitiones ſunt p. 236.
emendatae a Cl. Auctore, atque depicta folia *Quer-*
cus rubrae *), *foliis ouato oblongis, obtuſe ſinuatis,* p. 265.
angulis ſetaceo mucronatis: Quercus paluſtris **): *Quer-*
cus albae, nigrae, Marylandicae et *Prinus.* Ad
Rhois ſpecies adiicit *Rhus Canadenſe, foliis pinna-*
tis, obſolete ſerratis, lanceolatis, vtrinque glabris,
panicula compoſita, MILLERI.

Quantum operae, diligentiaeque in determi-
nando *Roſae* genere Cl. Auctor adhibuerit, ſupra ***)
vidimus: quasdam hic enarratas, non A LINNAEO
nominatas, repetamus: *Roſam luteam, calicibus ſe-*
mipinnatis; germinibus globoſis, pedunculisque gla-
bris; foliolis ouatis, glabris, ſerratis, ſerraturis pe-
tiolisque villoſis, glanduloſis; caule aculeato. Roſam p. 368.
muſcoſam, calicibus ſemipinnatis; germinibus ouatis;
pedunculis foliorumque ſerraturis hiſpido viſcidis;
caule petiolisque aculeatis; foliolis ouatis, ſerratis,
glabris: et *Roſam Damaſcenam, calicibus ſemipinna-* p. 369.
tis; germinibus ouatis, turgidis, pedunculisque hiſpi-
dis; caule petiolisque aculeatis; foliolis ouatis acumi-
natis, ſubtus ſubuilloſis. Vt ſpeciem, recte diſtin-
guit Cl. Auctor *Sambucum laciniatam, foliis pinnatis,* p. 413.
foliolis laciniatis, floribus vmbellatis, caule fruticoſo.
Ad *Syringas, S. laciniatam, foliis lanceolatis, inte-* p. 447.
gris diſſectisque ex MILLERO refert.

Tiliae ſpecies auget *Tilia cordata, foliis corda-* p. 466.
tis acuminatis, inaequaliter ſerratis, fructibus quin-
quelocularibus, tomentoſis: Tilia Americana, foliis
cordatis acuminatis ſerratis ſubtus piloſis, floribus
nectario inſtructis: et *Tilia Caroliniana, foliis corda-*
tis obliquis glabris ſubſerratis cum acumine, floribus
P 5 *nectario*

*) v. LINN. *Spec. plant.* p. 140.
**) v. comm. noſtr. l. c. p. 546.
***) vid. ib. p. 545.

p. 502. *nectario instructis.* *Vlmo* addit *Vlmum satiuam, foliis ouatis acuminatis duplicato serratis, basi inaequalibus:* et *Vlmum Hollandicam, foliis ouatis acuminatis rugosis, inaequaliter serratis, cortice fungoso.* Hae sunt, quas nouas, vel aliter definitas exhibet Cl. Auctor plantas. Ceterum generatim diligenter ad ea, quae perfectam plantarum adumbrationem ornant, attendit, foliorum nempe situm, inuolutionem, bracteationem, florendi germinandique tempus, ligni structuram et colorem, corticisque demum varietates.

Oeconomica vniuscuiusque arboris tractatio plenior perfectaque a Cl. Auctore data est, quae respiciat et arborum culturam, et vsum, qui ex ligno, cortice, radice, fructibus etc. in oeconomiam et medicinam redundet. Itaque, cum plures exoticae arbores in plantario hoc cultae sint, speciatim indicat, quod solum quaeque amet, quae varietates ex soli differentia sequantur, quo et modo, et tempore sint serenda semina, quibus modis multiplicari arbores possint, quae arbores melius ex seminibus, quae alio modo pronascantur, qualem tempestatem quaeque sustineat. Sic alias exoticas, plures Virginicas et Canadenses, hiemis frigus perpeti experientia docuit; alias iuniores esse in tepidario reseruandas; adultas vero liberi aeris iniuriis exponi posse; ex his esse e. gr. *Bignoniam Catalpam, Cercin Canadensem, Cephalanthum occidentalem, Clethram alnifoliam, Gleditsiam triacantham,* et *inermem, Hibiscum Syriacum, Iteam Virginianam, Iuglandes* etc. Alias exigere, vt stramine parum obuolutae a frigore muniantur, vt *Celtis occidentalis, Laurus Benzoe, Liquidambar Styraciflua, Magnoliae, Liriodendra, Periploca graeca* etc. Ad ea vero, quae specialem culturam, atque vsum attinent, Lectores sunt ad

ipsum

ipſum librum remittendi, cum nos, per breuitatis
leges, pauciſſima tantum excerpere poſſimus.

Aceris ſemina vere optime ſeruntur, atque are- Tom. I.
na mixta ſicco in loco tuto reſeruantur, aliaque in
loca transmittuntur. *Aceris Pſeudoplatani* ligni pro- p. 4.
prium id eſt laudandum, quo a verme difficilius p. 7.
exedatur. Ex ſucco *Aceris Pſeudoplatani, Platanoi-
dis, ſaccharino, rubro* et *Negundo* ſaccharum pa-
rari poteſt. *Betulae* et *Quercus* ſemina non mixta, p. 85.
ſed ſeparata ſerere mauult: cum a ventibus agita-
tae *Quercus* laetius creſcant, *Betulae*que iis nutriti-
vos ſuccos detrahant. E *Betulae nigrae* ſucco ſac-
charum paratur. *B. Alni* ſemina optime eiusdem p. 102.
anni octobri vel nouembri ſeri ait, niſi in locis,
per hiemem aquae expoſitis, vbi vere ſunt ſerenda.
Plura de transplantatione huius arboris egregia do-
cet. *Corni floridae* lignum duriſſimum, vtiliſſimam p. 168.
arborem reddit; eſt et eius cortex antifebrile. De
Fago egregie docet quo modo ſeri et faginetum coli p. 212.
debeat. *Ilicem Aquifolium* menſe auguſto optime, ſi p. 318.
caute fiat, transplantari expertus eſt. *Iuniperi Vir-* p. 349.
ginianae et *Carolinianae* cultus noſtris in terris eſt
ſuadendus, cum lignum iis ſit duriſſimum, et pu-
tredini non facile ſubditum.

Pinus Cembra lignum praebet, quod tineae Tom. II.
fugiant; magnaque eſt eius gemmarum vis in p. 56.
ſcorbuto. *Pini Strobi* culturam valde commendat, p. 60.
propter tenacitatem atque alias laudandas virtutes
ligni. Iunioris *Pini Laricis* flores femineos de- p. 71.
cerpi ſuadet, cum celeri nimis fertilitate earum in-
cremento detrahatur. *Pruni Mahaleb* lignum egre- p. 185.
gii eſt odoris, atque contra maniam ab Hiſpanis
probabiliter adhibetur. *Pruni Laurocerasi* flores p. 198.
foliaque, cum lacte cocta, gratum amygdalinum
ſaporem

ſaporem ei tribuunt; ſed neruis ea eſſe infeſta ex morte quorundam expertum eſt.

p. 242. *Quercus* optime per ſemina multiplicantur, atque glandes autumno ſunt ſerendae. Arbores quarto anno transplantandae, ſi vero tardius id fieri neceſſe ſit, anno prius, quam transplantantur, radices a reliquo ſolo ſunt ſeparandae atque anno
p. 312. elapſo caute transplantandae. Ex baccis *Ribeſii rubri* preſſis, mixtisque cum aqua et ſaccharo, fermentatione vinum, *Campanenſi* ſimile, parandi mo-
p. 496. dum indicat. *Vlmum campeſtrem* amare humum, non arenam, atque libero aeri ſolique expoſitum locum: transplantari anno octauo optime experientia docuit.

III.

Deſcriptionum et iconum, rariores et pro maxima parte nouas plantas illuſtrantium Liber I. conſcriptus a CHRISTIANO FRIIS ROTTBOELL, M. D. Anat. et Botan. in Vniverſit. Hafnienſi Profeſſ. Hafniae, ſumptibus ſociet. typographicae, 1773. fol. plagg. 22. tab. aen. 21.

Primo hoc libro continentur modo gramina; de quibus Cl. Auctor iam quaedam in peculiari programmate, 1772 edito, praemonuit, operis autem rationes nunc in praefatione reddidit. Plurima hic memorata gramina collegerunt GERHARD KOENIGIVS, miſſionis Malabaricae medicus, et FORSKAEHLIVS; horumque prior ſpecimina ex India miſit, alterius autem herbarium viuum magnam rariſſimarum, inprimis Cyperorum, cohortem exhibuit. Collectio ROLANDII Surinamenſia obtulit. FORSKAEHLII autem aduerſaria conſulere non licuit Auctori: hinc etiam ſpecierum, ex

ex Eiusdem herbario memoratarum, descriptiones perfectas, loca natalia, vsumque exhibere, non vtique potuit. Laudauit etiam artis hippiatricae professoris ABILDGAARD in hoc opere exornando singulare studium, quippe qui non solum tabulas octodecim priores nitidissime delineauit, sed minutissimas etiam fructificationis partes saepius extricando, Auctoris descriptiones partim confirmavit, partim correxit, et perfectiores reddidit. Inter multa, aut penitus noua, aut iconibus et descriptionibus non satis illustrata gramina, quaedam etiam occurrunt, cognita et diu perspecta, vt *Scirpus articulatus*, *miliaceus*, *dichotomus*, *Cyperus articulatus*, *odoratus*, *fuscus* etc., ast cum rara sint, omittere noluit. Inter satis nota, ea, quae LINNAEVS in vltima Mantissa nominauit, et breuiter descripsit, minime retulit, cum Illustris Archiater specimina ab eodem Collectore acceperit, eodemque fere tempore descripserit, quo Auctor descriptiones suas confecerit. Repetiit hinc eadem, et pleniori descriptione, additisque, vbi haberi poterant, synonymis ac figuris egregie illustrauit.

Tria noua Cel. Auctor confecit graminum genera; ast plura facile constituere potuisset, si ob leuem, in parte quadam fructificationis differentiam, eadem multiplicare voluisset. In *Cyperi* et *Scirpi* genere coniunxit species, etiamsi aliae vnum, vel duo modo stamina, loco trium, vel duos stylos, loco vnius, habeant, et *Schoenum*, qui *compar* a LINNAEO dicitur, quam parum natura eiusmodi differentias fecerit, luculenter monstrare, monuit Auctor, cum ille in flore terminali tria, in reliquis quatuor ostendat stamina; sic porro nec *Scirpum dipsaceum*, ob germen prorsus singulare, scil. lineare, incuruum, concauum, margine vtroque spinulis

nulis ciliatum, a reliquis separauit, nec *Schoenum inuolucratum*, etsi squamae sexciliatae, stamina et pistillum cingentes, peculiarem characterem ostendunt, ab iisdem generibus remouere voluit.

Septem sunt genera, quorum species hic recensuit Cel. Auctor, harumque summa est nonaginta. p. 1. Primum est *Restio*; hoc pro nouo habuit, antequam LINNAEVS illud constituit, eidemque *Kyllingae* nomen adscripsit; quod quidem nunc cum Linnaeano commutauit, ast paullo mutatum characterem genericum exposuit. Calicem Ille nullum, praeter squamas, flores distinguentes, ast sex petala admittit; cum vero folia tria exteriora figura et fabrica a tribus interioribus constanter differant, eadem separauit, et in calicem ac corollam distinxit. Huius generis decem descripsit species, quarum modo vna hactenus innotuit, scilicet *Restio dichotomus*, reliquae omnes, vt nouae, accesserunt.

p. 10. Secundum dicitur *Chondropetalum*; multum convenit cum priore, ast squamarum et flosculorum, nec non calicis et corollae proportione atque structura penitus inuersa, petalorum inprimis rigida et cartilaginea natura, molli ac membranaceae teneritudini prioris prorsus opposita, euidenter discrepat. Hinc separauit, et a natura corollae cartilagineae nomen generi imposuit, eidemque sequentes characteres tribuit. Spica imbricata squamis concauis, coriaceis, rigidis, flores distinguentibus; flores dioici, triquetri, solitarii in axillis squamarum, quibus longiores, sessiles. Masculi perianthium tribus constat foliis, quorum duo concaua carinata exteriora, tertium interius planum amplexantia; petala tria, calice multo longiora, cartilaginea, rigidissima, quorum duo nauicularia,

carinata,

carinata, compreſſa, tertium erectum planum; filamenta tria membranacea breuia, aſt antherae longitudine ipſius corollae; in feminis germen triquetrum magnum, ſtyli tres patentes, et ſtigmata plumoſa. Huius generis duas modo, aſt nouas recenſuit ſpecies.

Tertium quoque nouum genus ſiſtit, etſi eiusdem ſpecies plures dudum innotuerunt. Fuerunt autem illae ad alia genera relatae, nunc ex characteris conuenientia coniunctae. Dixerat in programmate Auctor *Schoenoidem*, nunc appellauit illud *Kyllingam*, a Clariſſimo Danico medico. Character ſequens eſt: Flores in capitulum vel ſpicam imbricati, calix gluma biualuis, valuis lanceolatis, concauis, altera breuiore; corolla gluma biualuis, calice multo longior, valuula altera maiore, lanceolata, acutiſſima, concaua, gibba, marginem alterius breuioris anguſtioris amplexante; ſtamina tria; germen ouatum campanulatum, margine altero gibbum; ſtylus bi- vel trifidus, ſtigmata ſimplicia. Reduxit huc, et deſcripſit *Schoenum coloratum* et *Scirpum glomeratum* ac *cyperoidem* LINNAEI, duasque nouas addidit ſpecies. p. 12.

Sequitur quarto loco *Cyperus.* Cuius ſpecies plures difficile inter ſe verbis, melius viſu diſtingui poſſe monuit, et characterem genericum a LINNAEO datum, vnica nota emendauit; ſquamas ſcilicet omnes, duabus infimis quandoque exceptis, floriferas, easque, ſi attente ad baſin conſiderantur, alternas eſſe, obſeruauit. Species memorauit quadraginta, quarum aliquae nouae ſunt, plurimae a LINNAEO iam adductae. p. 17.

Quinto capite *Scirpum* poſuit, eiusque characterem genericum ſequentem dedit Cl. Auctor: ſpica p. 44.

vndique ſquamis imbricata, cunctis, ſi inferiores duas, quae tunc loco inuolucri haberi poſſunt, in pauciſſimis ſpeciebus exceperis, flores ſolitarios includentibus, et a proximis diſtinguentibus; corolla floſculis nulla; ſtamina tria; germen triquetrum vel gibbum, cum ſtylo tri- vel bifido, ad baſin, vel apicem germinis in paucis ſpeciebus ſunt ſetae paruae, breues, quae vero in plurimis, a LINNAEO ad hoc genus relatis, deficiunt. Qua ratione *Scirpus* a *Schoeno* differat, ex huius deſcriptione apparebit; a *Cypero* autem rotunditate ac toroſitate ſpicarum, inprimis imbricatura non diſticha, ſed omnigena diſtinguitur. A *Caricibus hermaphroditis* vero difficile remoueri, Cl. Auctor exiſtimauit. Capſulas enim, vel Linnaeana nectaria, ſemen inuoluentia, *Caricis* generi ſoli non eſſe propria, docent plurimae *Scirpi* et *Schoeni* ſpecies, inprimis illae, quae ſtylum gerunt, pyramidis inſtar, germini impoſitum, quaeque omnes capſulam formant, ſemen vnicum includentem. Huius indolis ſpecies ſub nouo *Pyrgophorae* genere tradere, olim conſtituerat Auctor, nunc vero ad *Scirpum* reduxit,
p. 48. et ſpecies viginti et vnam recenſuit. *Scirpum ſetaceum* et *ſupinum* ac *Cyperum minimum* LINNAEI vnam eandemque plantam eſſe, exiſtimauit, quae teneritate ac magnitudine culmorum, longitudine inuolucri, craſſitie ac numero ſpicarum, vt et ſquamarum, has componentium ratione aetatis et ſoli admodum variat. In *Scirpo ſquamoſo* ſtamen plerumque vnum, raro duo inuenit, aliumque deſcripſit *monandrum*.

p. 60. Sexto capite *Schoeni* ſpecies vndecim exhibuit; de genere autem ipſo notauit: ſpicam duplicis indolis ſquamas oſtendere, inferiores ſcilicet, vel exteriores duras, coriaceas et inanes, ſiue ſteriles,

non

non raro ariſtatas; ſuperiores autem, vel interiores, longiores, membranaceas, molles, fertiles, muticasue eſſe; hac autem, licet euidenti, nota praeſente, tamen aſſeruit. *Schoeni* genus prorſus extingui, ſpeciesque vel *Scirpis*, vel *Cyperis* accenſeri poſſe, vti etiam ſuaſor fuit IVSSIAEVS.

Capite ſeptimo nouum propoſuit genus, *Fuirena* nominatum, cuius character eſt: Spica oblongo ouata, vndique ſquamis tricarinatis, ariſtatis imbricata; flos intra ſquamam ſingulam ſolitarius, minimus, tuberculo inſiſtens. Calix, praeter ſquamas diſtinguentes, nullus, petala tria obcordata minima, tricarinata, membranacea, cirro vel filo terminata; ſtamina tria, tuberculo extra corollam, qua multo longiora, affixa; germen acute triquetrum, corollam totam explens, ſtylus vnicus, apice bifidus; huius generis vnicam adduxit ſpeciem, eamque *vmbellatam* dixit. p. 70.

Ex his facile Auctoris in graminibus aliisque plantis examinandis et rite diiudicandis ſingulare ſtudium apparebit, et cum in hoc primo libro deſcriptiones accuratiſſimas, egregiasque imagines exhibuerit, et ſic graminum hiſtoriam inſigniter locupletauerit, continuationes nobiſcum deſiderabunt, et Cl. Auctori ſanitatem et otium exoptabunt omnes.

IV.

Von Würmern des ſüßen und ſalzigen Waſſers, von OTTO FRIEDRICH MÜLLER, *königlichen Kanzley-Rath, der Römiſch kaiſerlichen, Schwediſch- und Bayerſchen Akademien der Wiſſenſchaften, wie auch der Norweger, Turiner und anderer Geſellſchaften Mitglied. Kopenhagen,* 1771.

 Verlegts

Verlegts Heineck und Faber. Gedruckt in der Hofbuchdruckerey, bey Nikolaus Möller. 4. 1 Alph. 2 Bogen. Mit 16 Kupfern.

i. e.

De vermibus aquarum dulcium et ſalinarum, Auctore OTHONE FRIDERICO MÜLLER.

Etſi iam Cl. Auctor in libro, *Hiſtoria vermium terreſtrium et fluuiatilium* inſcripto, qui a nobis proxime ſubiungetur, vermium vberiorem dedit hiſtoriam: cum tamen illic vermes marinos non tractaverit, non iniucundam Lectoribus huius etiam libri ſuccinctam indicationem futuram eſſe perſuaſi ſumus. Eſt enim is omnino et vtiliſſimus propter egregias obſeruatoris clariſſimi doctiſſimique de natura vermium obſeruationes, et, cum additae ſint curatae elegantesque icones, a fratre Auctoris delineatae ſollicite, ipſeque Cl. MÜLLER in *hiſtoria vermium* Lectorem ad hunc librum remittat, neceſſarius.

Correctis characteribus, quos Ill. LINNAEVS et Cl. PALLAS his vermibus tribuunt, quatuor ex iis conſtituenda eſſe genera putat, *Naidem*, *Nereidem*, *Aphroditem* et *Amphitritem*, quarum prior aquarum dulcium, poſteriores maris ſunt incolae.

p. 6. *Naidis* character eſt *corpus ſerpens, elongatum, loco pedum ſimplices ſetae, tentacula nulla, oculi vel duo, vel nulli.* Huius generis ſex conſtituit ſpe-
p. 7. cies. *Nereidem* diſtinguunt *corpus ſerpens, elongatum, pedes ſetis praediti, tentacula ſimplicia, qua-*
p. 8. *tuor oculi.* Septem ſunt eius ſpecies. *Aphrodite* cognoſcitur *ſerpente, oblongato, ſquamato corpore, pedibus ſetis inſtructis, tentaculis annulatis, oculis quatuor.* Huic dat tres ſpecies. *Amphitriti* eſt *corpus elongatum in tubulo reconditum, pedes verrucoſi, tentacula*

tentacula conglomerata, oculi nulli. Quatuor ſpecies enumerat.

Terminos hic definit, vt deſcriptiones intelligantur. Miratur, quod LINNAEVS vermibus caput deneget: illud enim certe adeſſe. Tentaculorum numerum in vermibus incertum eſſe. Quae LINNAEVS tentacula in *Nereidis* genere dicit, ſunt veri pedes. In *Nereidibus* ſunt *porrecta acumina* capitis: ſub capite in quibusdam huius generis ſpeciebus, corpuſcula retractilia deprehenduntur, quae ob ſimilitudinem *mammillas* dicit. Pedes plerumque ſunt *ſetis* inſtructi, ad quorum latera fila carnea in *Nereidibus* pendent, quae *fila lateralia* dicit. *Nereidum* quarundam pedes planis corpuſculis oblique ſitis praediti ſunt, haec *patellae* Noſtro dicuntur. *Naidibus* mobiles *laterales ſetae*, praeter pedes ſeticulatos, datae ſunt. p. 9. p. 10. p. 11. p. 12.

E *Naidibus* primo de *Naide proboſcidea* tractat. Huius ſynonyma a LINNAEO ſub *Nereide lacuſtri* confunduntur. TREMBLEYVS et ROESELIVS *proboſcideam Naidem* deſcripſerunt: SCHAEFFERVS et LINNAEVS *lacuſtrem*, toto coelo diuerſam. (Poſtea tamen (p. 94) *lacuſtrem* SCHAEFF. non eſſe huius generis monet.) Obſeruationibus aliorum breuiter indicatis, Cl. Auctor primo partes omnes et externas, et internas ſollicite et curatiſſime deſcribit. *Corpus* album pellucidum. *Caput proboſcide, prominentiis*que *auriformibus* inſtructum. *Os*, ſub capite ſitum, inciſura eſt, ex qua lingua extenditur, retrahiturque quoties animalculum aquam haurit. *Prominentiae auriformes* non ſunt os, vt ROESELIVS dicit. Praeter ſetas laterales, veri pedes *Naidi* ſunt, qui ex quatuor ſetis minoribus conſtant, neque conſpiciuntur, niſi in inferiori ſuperficie. Articuli corporis numero differunt. *Vas* p. 14.

inteſtiniforme, quod omne vermis corpus tranſit, eſt tum viſcus concoctionis, fauces, et inteſtinum rectum, tum vtrinque appoſitae arteriae. In cauda, prope anum, humor circulans fluctuans conſpicitur, atque ex eo loco in arterias transfunditur. Forſan igitur hic locus cordis. Venas in *Naidibus* non vidit. Ex inteſtino ſucci nutritii ſtatim in vtrinque appoſita vaſa circulatoria tranſeunt. Sub vaſe illo, alba pellucidaque poſita eſt membrana, quam contextum celluloſum eſſe putat. Nutritur *Nais* haec, vti et omnes congeneres, ſolis inuiſibilibus terreſtribus in aqua contentis particulis.

p. 34. Modus, quo *Naides* multiplicantur, mirandus, eſtque is ita a Cl. MÜLLERO primo inuentus. Non enim ſolum, ſiue ſponte, ſiue de induſtria lacerentur, capite caudaque denuo inſtruuntur; verum corpus etiam, quod vnum prius vermem conſtituebat, in tres, vel ſex cohaerentes vermes euoluitur, quae breui a ſe inuicem ſecedunt. Nempe articulus ani prolongatur, et in eius media parte lineae transuerſae, quae rudimenta nouorum articulorum ſunt, poſt quosdam dies apparent; tum ſetae iuxta eas ſingulas; motus arteriarum fit in his articulis viſibilis, excrementa per eos tranſeunt; ſetae interiores cutem veteris articuli ſenſim perforant, atque longitudinem iuſtam acquirunt. Quae cum fiunt, transuerſalis linea ſubnigra, diuerſa a prioribus, apparet, atque in prominentias excreſcunt eius anguli, paruaque enaſcitur ex media parte proboſcis; tandem apparent oculi. Cum hac filia mater per quoddam tempus cohaeret. Quid? quod in altera parte articuli analis materni generationis ſecundae, tertiae et perraro quartae rudimenta eodem modo ſe manifeſtant. Porro in ipſis filiabus nouae euoluuntur ſoboles: nam in articulo anali primae et ſecundae filiae iam articuli nouae

ſobolis

ſobolis conſpiciuntur. Ita *Nais* vna e ſeptem generationibus eſt compoſita: qualem delineatam tradit: Omnes hae generationes vno ore et ano, vno humorum vitalium inſtruuntur affluxu, vnoque inteſtino recto. Filia natu maior adoleta, a matre ſeparatur; quod praecipue motu partis extremae matris fieri videtur.

Interdum alia etiam multiplicandi ratio obſervatur, ita, vt ſine vllo veſtigio lineae transuerſalis noua appendix omnibus articulis ſetisque inſtructa euoluatur, quae matrem quadraginta articulis inſtructam mentiatur, donec articulus vnus ex mediis diuidatur appareatque noua ſoboles. p. 39.

Coitum *Naidum* non obſeruauit: cohaeſio enim earum differt ab illo. Inter centenas tres vidit, in quibus iuxta fauces flauae moleculae, ouarium fortaſſe indicantes, conſpicerentur: obſeruauit etiam in aqua prope hanc partem diſperſos complanatos globulos, qui forſan oua eſſent. Cum tamen ex verme ipſo ea exire non viderit: coniecturam probabilem de ouis earum tantum habet. p. 42.

Iam Cl. Auctor tentamina exponit, quae circa naturalem atque artificialem *proboſcideae Naidis* et matrum, et virginum, multiplicationem earumque reproductionem inſtituit, eaque tabulis, celeritatem horum euentorum oſtendentibus, illuſtrat: ex quibus, quae ſequuntur, tantum hic referamus. p. 43.

Celeritas euolutionis in integris *Naidibus*, quo propriores ſunt loco cordis, eo maior eſt; partes earundem in oppoſita ratione euoluuntur. Humor circulans efficit euolutionem. Intra decem vel duodecim dies ab origine prima *Nais* plane euolvitur. Quolibet quinto vel ſeptimo die proles a matre naſcitur. Mater in qualibet generatione dimidiam vel tertiam articuli vltimi partem amittit: quae iactura, cum articuli ad numerum quindeci- p. 49.

 mum

mum imminuti ſunt, euolutione nouorum articu-
lorum reſarcitur.

p. 54. Matri ſi caput demitur, nihil proles patitur; ſed donec illi caput accreſcat, nutriuntur a reſiduo alimentorum in inteſtino recto; interdum prolis caput ſimul euoluitur. Minoribus inſtruuntur articulis eae filiae, quarum matri caput demitur. Mater, capite priuata, eo poſt tres aut quatuor dies denuo praedita eſt. Cum natura ſimul in vno animali tria, vulnerum ſanationem, capitis reſtitutionem, euolutionemque noui animalculi efficiat: neceſſe eſt, ſint in omnibus horum vermium par-
p. 60. tibus gemmae, quae ſic euoluantur. Si filia *Naidis* diſſecatur, ad reproductionem caudae eius quinque vel ſeptem dies, capitis vero quatuordecim vel ſedecim requiruntur; contra matris cauda decem vel quatuordecim, caput vero tribus diebus re-
p. 63. ſtituitur. In *Naidibus*, nulla prole praeditis, quas virgines dicit, caput caudaque, biduo nondum elapſo, ſimul oriuntur. Artificialis multiplicatio multo celerior, quam naturalis fit.

p. 64. *Naides* nondum plane diſciſſae iterum coniunguntur, circulusque humorum per laceras partes tranſit. Cum ſponte *Nais* quaedam, duplici prole praedita, ita dilaceraretur, vt proles natu maior ſeparata eſſet, in prolis iunioris poſteriori parte, quae cum natu maioris capite cohaeruerat, verrucas rotundas prominentes vidit, in quibus intus extusue vndae humoris fluentis conſpicerentur: indeque putat, compoſitas eſſe arterias maiores ex multis minoribus canalibus.

p. 67. Monſtra *Naidis proboſcideae* coeca, vno oculo inſtructa, prominentiis proboſcideque carentia dantur: eaque plerumque perfectam interdum tamen etiam monſtroſam pariunt prolem.

Morbus *Naidum* eſt, ſi totum earum corpus, p. 68.
poſtremo caput in ſpumam ſubtilem, quae in veſicam expanditur, reſoluitur; ſetis tamen lateralibus remanentibus. Adhaerent etiam corpori *Naidis proboſcideae* duae ſpecies *Vorticellae.*

Nais elinguis ſetis lateralibus ſolitariis, probo- p. 74.
ſcide nulla, minimus vermis, nudo oculo inſtar fili quatuor linearum cognoſcitur. Cutis eius pellucida vas inteſtiniforme, ſubluteum, flexuoſum oculo armato conſpiciendum offert. Caput caudaque ſunt obtuſa, rotundata. Reliquae partes internae et exteriores, et phaenomena cum iis, quae de *proboſcidea* narrauimus, conueniunt. Adeſt ta- p. 77.
men quaedam diuerſitas in modo ſeparationis matris a filia. Nam caput filiae cum matre in puncto tantum cohaeret: illudque ab ea in hoc vel illud latus alternatim contorquetur: communio circulantis humoris inter matrem et filiam tollitur; ſyſtole tamen et diaſtole porro praeſente: tandem ſubito punctum cohaeſionis rumpitur atque filia natat, poſtquam ter aquam hauſerit. Ante ſeparationem omnibus excrementis purgatur inteſtinum, cum mater per decem minuta prima ano careat. Filia *Nais* poſt quoddam tempus, corpore opaco, vtrinque acuminato, media parte craſſo reddito deformabatur, vaſa lateralia materia cinerea replebantur et in ſetis corpuſcula verruciformia haerebant. Poſt quosdam dies plane disparuit.

Nais barbata ſetis lateralibus faſciculatis, pro- p. 80.
boſcide nulla, priorem magnitudine aequat. Ante ſetas laterales faſciculus ſetarum, inſtar barbae, eſt, vnde nomen. Inuenit eam Cl. BONNETVS: Noſter, cum tentamina inſtitueret, quam anno priori copioſe viderat, non reperire iterum potuit.

Nais ſerpentina ſetis lateralibus nullis, collari p. 84.
triplici nigro, a ROESELIO ſatis bene deſcripta:

at vas inteſtiniforme perperam pinxit deſcripſitque: eſt enim inaequale, articulis noduloſis vel quadratis. Pedibus quingentis et quadraginta inſtructa eſt.

p. 90. *Nais coeca* diuerſa a reliquis defectu oculorum, cauda digitata, vaſe ſanguifero rubro, atque viuendi ratione. Cum tamen eadem ratione multiplicetur, qua reliquae *Naides*, cum iis a Noſtro coniungitur. In cauda eiusdem, cuius digitos *veras branchias* dicit, ſanguinis globuli diuiduntur, ſeſe quaſi proſequuntur, atque in fluuio communi coeunt, vt in branchiis *Ranarum Lacertarum*que. In hac venam vidit, magis, quam arterias, flexuoſam. Humorem circulantem in vena rubrum, in arteriis album eſſe maxime miratu notatuque dignum eſt. In ſedimento aquarum dulcium habitat,
p. 99. capite in eo recondito, cauda prominente. Alius etiam vermis, non ſatis disquiſiti, huic ſimilis mentionem facit.

p. 106. Prius LINNAEI quosdam errores corrigit, quam accedat ad *Nereidum* hiſtoriam. STROEMII *Roedaat* (vid. LINN. *Syſt. nat.* T. I. p. 1064) eſſe *Gordii* ſpecies videtur, neque *Scolopendra marina*; neque haec ad Scolopendrae genus referri poteſt, ſed a Noſtro *Nereis variegata* dicitur. Neque verum eſſe, vt a *Gordio marino* LINN. lepra Noruegorum efficiatur, Noſter hic STROEMII ipſius teſtimonio probat. Poſtea verum vermem STROEMII, atque *Gordium*, iam dictum, deſcribit delineatos-
p. 120. que tradit. Deſcribuntur nunc *Nereidis variegatae* partes. Corpus eius eſt depreſſum, articulis 85, vtrinque pedatis. Obſcure rubra linea totum corpus percurrens hanc ab aliis ſpeciebus diſtinguit. Corpus verſus caudam anguſtius fit. Cauda eſt vtrinque ſeta rigida inſtructa, inter quas anus. Ad ſingularum

ſingularum partium deſcriptionem figura, quam dat Cl. Auctor, opus eſt. Notemus tamen tria acumina capitis, mammillas, quarum ope ſentiunt, atque vtrinque quatuor tentacula, oculos quatuor, os orbiculare, ſub ſcuto colli poſitum, lineam rubram, arteriae officio fungi, venamque arteria latiorem adeſſe: pedibus multis ſingularibus inſtructam ita mouere ſe, vt poſteriores pedes prius, multos ſimul moueat. Non lucere eandem monet Noſter, neque articulorum numerum *) in vna ſpecie conſtantem eſſe, neque tentaculorum numerum vel magnitudinem.

Cum caſu portio caudae in *Nereide* frangere- p. 134.
tur, vidit a parte ea, quae capite praedita erat, folliculum effici, in qua per tres menſes, ſeſe vel leviter mouens, vel quieſcens viuebat, neque forſan periiſſet, niſi, noua aqua marina affuſa, vita privata fuiſſet. Cum hac laeſa *Nereide*, alia ſana ſimul folliculum parabat, atque omnino eodem modo ſe habebat, vti laeſa. Pars laeſae ea, in qua cauda erat ſemper vehementer ſe mouebat, apparebantque in vulnere duo diſtincta ſubnigra puncta, retractilia, hinc indicantia illic arteriae finem eſſe, atque ipſa poſt quinque hebdomades et quatuor dies mortua eſt. Altera *Nereis*, cum in aqua eſſet, ei non plane conueniens, egreſſum ſubinde moliebatur, tandemque e vaſe in ſiccum egrediebatur: quum vero non aliam aquam inueniret, ſubito retrorſum in vas ſeſe retrahebat.

Nereis verrucoſa corpore rotundato, ſupra con- p. 140.
vexo, pedibus remotis, e verrucis quatuor compoſitis cauda biſeta, iam ab aliis praeſertim BASTERO deſcripta, eſt LINNAEI *Nereis pelagica*, a Cl. Auctore diligentius definita.

*) Generatim monet Noſter in *Scolopendris*, *Iulis*, et in reliquis *Nereidibus* variare articulorum numerum.

p. 144. *Nereis filata* difficulter recte cognoscitur. Differt a priori pedibus, qui singuli sunt corpus carnosum, antrorsum flexum, iuxta cuius apicem patella alba, eidemque similis in media pedis parte sitae sunt, sub quibus fila prominent, in apice pedum tria, vel, si ab abdominis parte conspicitur vermis, quatuor conica acuminata sunt corpuscula, in quo singulo fasciculus setarum, a verme, cum natat, in vsum adhibendarum, latet. Corpore est versus caudam angustato, et articulo colli, subtus rotundato.

p. 150. *Nereis margaritata* tentaculis filisque lateralibus moniliformibus, caudalibus articulis globosis. Caput eius caret acuminibus et mammillis; instruitur tamen tentaculis tribus et oculis quatuor; cauda setis duabus: pedes sunt corpora conica, truncata, e quibus setae sex vel septem eminent.

p. 156. *Nereis maculata*, quae, vt etiam omnes sequentes *Nereides*, differunt a prioribus proboscide: has Noster non viuas nöscit, sed ex iconibus et descriptione Cl. KÖNIG, medici missionis Danicae in Tranquebar tantum cognoscit. *Maculatae* tamen nouam iconem et descriptionem hic tradit. Macula est in articulatione nigra, interque hanc luteae minores. Pedes, *Aphroditum* pedibus similes, patellis maioribus instructi, sunt cylindracei, setati. Cauda est biseta, setis longioribus, quam tentacula.

p. 163. *Nereis viridis* corpore filiformi, depresso, vtrinque angustato, a LINNAEO dicta.

p. 166. *Nereis crassa* corpore subdepresso, versus caudam angustato, segmentis quadraginta, pedibus setatis, setis ramosis, capite minore, proboscide maxima, fronte acuminibus instructa duobus.

p. 171. *Aphroditem squamatam*, LINN. cum omnes huius generis species squamis sint praeditae, *pun-*

ctatam

ſtatam dicit, eiusque nouam dat iconem. Corpore eſt oblongo, vtrinque obtuſo. Caput ore ſubtus poſito rugoſo, e quo proboſcis interdum protruditur, a cauda diſcernitur. Pedes ſinguli ſetis 33 inſtructi ſunt. Quae ad corrigendas LINNAEI et BASTERI deſcriptiones addit, omittimus.

Aphrodite plana Cl. Auctoris, eſt LINNAEI *imbricata.* Caput tentaculis duobus inſtructum eſt. Pedes ſunt bifidi, ſubtus aculeo praediti. Roſtro ſimilis eſt priori. In hac ſpecie pedes articulique corporis ſemper numero ſunt conſtantes.

Amphitrite faſciculata eſt idem vermis cum *Nereide cirrhoſa* LINN. Corpore verſus caudam anguſtato obtuſe acuminato, annulato. Ore ouato, labio ſuperiore prominente, filis longis, molluſcis inſtructo. Vtrinque anterius in dorſo ſeries filorum ſpiralium adſidet. KOENIGIVS, a quo Noſter deſcriptionem iconemque accepit, roſtrum obſervaſſe ſe dicit. p. 188.

Amphitrite reniformis corpore annulato, capite plumato, reniformi, tentaculis duobus. Verrucae, quae in vtraque ſpecie adſunt, pedes improprie dici poſſunt. Neque Noſtro huic generi pedum vſus datus videtur. Haec ſufficiant, vt de egregio hoc libro, obſeruationibus ditiſſimo, multo ſtudio atque repetitis vicibus a Cl. Auctore inſtitutis, Lectoribus quandam epitomen demus. Qui enim iconum illuſtratione, obſeruationumque deliciis frui cupiunt, ii librum ipſum legant oportet. p. 194.

V. *Herrn*

V.

Herrn IOHANN IAKOB FERBERS *Briefe aus Wälſchland über natürliche Merkwürdigkeiten dieſes Landes, an den Herausgeber derſelben* IGNATZ EDLEN VON BORN, *des heil. Röm. Reichs Rittern, kaiſerl. königl. Bergrath, und Mitglied der königlich Schwediſchen Akademie der Wiſſenſchaften. Prag* 1773. *Bey Wolfgang Grelle.* 8. *Seit.* 407. *außer der Vorrede.*

i. e.

IOANNIS IACOBI FERBERI epiſtolae ex Italia, rerum naturalium huius regionis notatu dignioria exponentes, miſſae ad earundem editorem IGNATZIVM DE BORN.

Praeclara ſane laudandaque eſt Cl. FERBERI opera, qui his ſuis epiſtolis magnam Italiae, fertiliſſimae naturalibus prouinciae, theſauri partem, praeſertim quae oryctographiam atque geographiam phyſicam ſpectat, nobis etiamnum fere incognitam patefacit; atque ita naturae ſtudioſis accepta offert munera, cum vbique eluceant et Cl. Auctoris in hiſtoria naturali peritia, et in obſeruandis deſcribendisque corporibus naturalibus cura ac diligentia. Immiſcuit his de mineralibus obſeruationibus relationes de viris doctis Italiae, atque ſtatu eruditionis: interdum etiam botanicae mentionem iniecit.

Iter igitur, ex ſolo erga res naturales amore ſuſceptum, fecit Noſter a Vienna per Idriam, Venetias, Patauium, Veronam, Rauennam, aliaque circumſita loca adiit; vnde ex Venetiis per Bononiam et Florentiam Romam venit: ibique commoratus Neapolim iterumque Romam, atque ad varia circumſita oppida Florentiamque profectus eſt: hinc

ad

ad Liburnum Pontum, Geneuam, Auguſtam Taurinorum, Mediolanum iterumque Venetias tendens, tandem trans alpes per agrum Tyrolenſem in Germaniam reuerſus eſt.

Iam de ſingulis quaedam videamus.

Vltra Viennam verſus Vngariam, Auſtriam at- p. 3.
que Styriam tractus incipiunt montium calcareorum, qui partim alte eminent, partim late, vallis planitieque interiectis, extenduntur. Circa Wippachium vero diuiduntur, ſiniſtrorſumque per Forum Iulium (*Friauli*) iuxta mare Adriaticum, verſus Iſtriam Dalmatiam atque Archipelagum excurrunt; dextrorſum ad Tyrolenſes alpes, cum Tridentinis Veronenſibusque iugis connexi, adiunguntur. Planities fertilis hanc iugorum diuiſionem interiacet. Calcareus lapis, hos montes conſtituens, ex albo griſeus plerumque eſt; interdum vero nigreſcit, vel omnino niger fit: duritie differt: particulis conſtat ſubtiliſſimis, non eſt ſalitus; ſed petrefactis interdum diſtinctus. Hos montes Noſter dicit impoſitos *Schiſto*, vel *argillaceo*, vel *corneo*, qui *Quarzo* et *Mica*, interdum et *Argilla* compoſitus ſit. Hunc *Schiſtum* omnibus montibus his calcareis ſubſtratum cenſet, interdum etiam nudum eleuari.
Tum inuenit iuxta Cornovizium, *Granatos ru-* p. 8.
bros, *Baſalti ſpatoſo* WALL. (*Schörl*) virideſcente innatos, *Baſaltem fibroſum* nigrum, *Quarzo albo* inditum, et *Iaſpidem viridem:* atque Idriam venit, vbi fodina hydrargyri fertiliſſima in ſtratis ſchiſtoſis reperitur. Fuſionem incolae celant; Noſter tamen eam Almadenſi, quam Cl. JUSSIEU deſcripſit,
ſimilem coniicit. In montibus circa Planinam et p. 13.
Aquilaemontium (*Adelsberg*) ſubterraneae maximae ſunt cauernae. Interiacet fertiliſſima regio Wipachium et Meſtram, vbi colitur *Zea Mays*, *Morus*

vel

vel *Populus Italica*, quibus circumuoluuntur vitium ramenta.

p. 15. Pataui hortus botanicus amoenissimus, diues a Cl. MARSILIO colitur: hic plantas exoticas sub dio, fenestris tantum tectas, per hyemem seruari refert. Hortus oeconomicus a PETRO ARDVINO ita dirigitur, vt tentamina ad agriculturam, oeconomiam, artem tinctoriam, quorum primam partem iam editam esse hic legimus, instituantur. In museo academiae, etsi fere inculto, Noster tamen inuenit *Conchas petrificatas* in *Iaspide rubro*, varios *Achates*, *Porphyr rubrum* maculis albis, e Cricetta, atque *ferrum*, quod dicebatur, *natiuum*. Laboratorium chemicum, mineraliumque collectio a Comite MARCO CARBVRI curatur. Montes Patavini solitarii, *euganei* dicti, componuntur ex *Laua* varii coloris. Hos, vt et ceteras regiones, illic positas, Anglus IOANNES STRANGE descripsit, idque academiae obtulit.

p. 20. Vicentiae Cl. TVRRA, academiae de agricultura a secretis, degit, insigni naturalium copia diues, qui florae Italicae, quam optaremus editam, maximam partem iam confecisse dicitur. Etiam Episcopus MARCVS CORNERVS, botanicum hortum illic colit, qui positus est in colle, ex cinere vulcanorum coloris nigro bruni, immixtis *Opalis*, et *Silicibus* cauis, aqua impletis, congregato. Praeter montem Baldum *) in Veronensi regione mons Bolca, propter elegantes *Ichtyolithos* notandus est. Hic simul detegitur fraus Belgae cuiusdam, qui SEGVIERII botanicam denuo, omisso SEGVIERII nomine, edit.

p. 25. Agri culturam in Venetiana regione maxime coli, plurimaque scripta tradi magistratui agriculturae, cui praesit IOANNES ARDVINI, et oeconomiae

*) vid. Cl. SEGVIER *Flora Veronensis*.

miae et mineralogiae peritiſſimus, Noſter refert. Ex huius libris manuſcriptis, ineditis hactenus, ſuaque ipſius experientia affirmat, Paduanos, Vicentinos, Veronenſes montes calcareos, qui ad eorum tractum, quo Germania ab Italia diuiditur, pertineant, *Schiſto* ſuperſtructos eſſe, eruptionibusque Vulcanorum eſſe disruptos, atque *Laua* impletos. ALBERTVM FORTIS *obſeruationes de inſula Cherſo et Oſero* nuper edidiſſe, atque ſe apud IACOBVM MOROSINI, praeter alia, vidiſſe *Lauam*, quae ſic dicto *Achati Islandico* ſimilis eſſet, aliamque coerulei coloris, vtramque inter eruptiones vulcanorum in Venetianis montibus reperiundam: *Zeolitem fuſcum* e Vicentinae regionis montibus Schienſibus (*Schio*) Trettenſibusque (*Tretto*). FRANCISCVM GRISELINI praeeſſe diario ad ſcientiam naturalem et medicinam pertinente (*Giornale d'Italia ſpettante alla ſcienza naturale* et *Giornale di Medicina.*) Ad aliud diarium (*Europa letteraria*) plura conferre doctiſſimam virginem ELISABETHAM CAMINER.

Porcellana Venetiis Florentiaeque conficitur e terra ex montibus territorii Trettenſis deſumta; deeſt tamen ei pingue micaceum atque ſubtile. Docti Itali contendunt, creſcere mare Adriaticum, cum plateae denuo pauimento ſint augendae; quod tamen Noſter ex ſubſidentia terrae paludoſae deriuat. p. 35.

Ad montes Vicentinos Veronenſesque ex Cl. IO. ARDVINI mente diuidendos in *primarios*, ſchiſtoſos interiores, *ſecundarios*, calcareos prioribus impoſitos, *tertiarios* vel colles ex arenaceis argillaceisque ſtratis compoſitos, ab aquarum inundationibus ortos, Noſter eos, a vulcanis productos addit, obſeruationesque quasdam, quarum plurimae Ei ab ARDVINO communicatae ſunt, commemorat. p. 38.

p. 40. rat. *Schiſtus*, primarios montes conſtituens, eſt ar gillaceus plerumque micaceus, vnde ſaepe argen tei ſit coloris, venis quarzeis intermixtis, conſtans interdum ex vndulatis ſtratis. Circa Schio Vicen tinum *Porphyr* reperitur, quod Cl. ARDVINI vul cani ſobolem iudicat. Intra *Schiſtum* et calcareum montem poſitae deprehenduntur venae metallicae. Circa *Recoaro* et fodinae, et minerales aquae ſunt, quas Cl. ARDVINI in diario Italico deſcripſit.

p. 43. Strata calcareorum montium diuerſa ſex numerat: imum a radice alpium ad mediam eorum partem adſcendens, ex innumeris minoribus ſtratis compoſitum, rimisque perpendicularibus fiſſum, in quo petrefacta, etſi raro, reperiuntur: alterum praebet lapidem calcareum denſiorem, albidiorem, minusque fiſſum, in cuius imo ſtrato *Oſtracitae* ignoti occurrunt: tertium iterum ex minoribus enatum, vel nihil, vel conchilia petrefacta, et *Oolitas* continet: quarti minora ſtrata vel rubra, *Ammonitis* plena, vel alba, plerumque pura, ſunt: hoc ſequuntur albi calcarei plura ſtrata, vel nulla, vel diverſa corpora petrefacta offerentia: vltima denique calcarea cruſta (*Scaglia*) ſilicibus variegatis ſcintillantibus repleta eſt, vbi interdum vel ſilices ramos, coralliorum inſtar, formare deprehenduntur, vel thermae, (*Putizze*) hepar ſulphuris olentes, ſca-

p. 46. turiunt. Saxa *Granitarum* et *Quarzi* circa *Gallio*, *Aſiago* et *Campum di Rouerre* reperiunda, quae cum illis a fluuiis Adige et Brenta a Tyrolenſibus montibus allatis conueniunt, indicare videntur, fluvios hos prius altius fluxiſſe. Praeterea fodinae, in mollioribus *Calcarei* ſtratis inueniendae, recenſentur. Montium tertiariorum alii eruptionibus vul-

p. 50. canorum disrupti, alii, his iam factis, enati ſunt: omnes petrefactis pleni, iisque rarioribus inſignes. Horum quosdam Noſter ſpeciatim deſcribit.

Hos

Hos omnes montes interrumpunt eruptiones p. 56.
vulcanorum, quas Noſter hic vberius deſcribit, variaque earum effecta: inde enim ſtrata lithanthracum *Laua* includuntur, *Laua nigra* cum *albo Marmore* miſcetur. Circa montem *di Lovegno* terra p. 59.
Porcellana, vti etiam *Boli* varii coloris fodiuntur, quae Cl. ARDVINI, a vulcano eiectam, ſubtilem ſchiſti ſolutionem iudicat. Intra *Lauam* et cineres etiam ſilicei ſcintillantesque lapides, *Cornei*, *Iaſpides*, *Achates* et *Baſaltes* reperiuntur, quos igne ſubterraneo productos, etſi non generatim, cenſet. Praeterea huic *Lauae* inſperſa ſunt *Sulphur*, *Vitriolum*, *Alumen*, *Ferrum*, *Cuprum*, *Stannum*, *Zincum* et *Argentum*, *Cinnabaris* et *Antimonium fibroſum*.

In itinere ad Bononiam conuenit Noſter BAR- p. 70.
THOLOMEVM BOTTARI, Foſſae Clodiae (*Chiozza*) inhabitantem, rerum naturalium, praeſertim *Fucorum*, *Sertulariarum*que nouarum inſigni copia inſtructum et Cl. VIANELLI, tractatu *de Noctiluca marina* cognitum. Rauennae viuit Cl. GINANNI, Riminii Cll. BATARRA et BIANCO, Peſarii Cl. PASSERI *), plurimis ad hiſtoriam naturalem ſpectantibus litteris celebres. In vniuerſitate Bononienſi, praeter alia ex Inſtituto Bononienſi cognita, ad artis obſtetriciae cognitionem acquirendam magna collecta eſt vterorum, fetubus omnis ſitus grauidorum, copia: phyſicam experimentis illuſtratam docet Clariſſima virgo LAVRA BASSI: muſeum plura ab ALDROVANDO, COSPI et MARSILIO collecta naturalia continet, quorum mineralia quaedam Noſter nominat: ſunt etiam in bibliotheca Inſtituti libri, manuſcripti, ALDROVANDI et MARSILII inediti. Vidit praeterea Noſter

*) Eius litterae de foſſilibus inſunt in *Raccolta d' opuſcoli ſcientifici e filologici, ſtampata in Venezia, preſſo Simone Occhi.*

ſter muſeum ZANNONI, hortum botanicum, quem curant Cl. BASSI*), CAIETANVS MONTI, GABRIEL BRVNELLI, praeparata anatomica ab ANNA MORANDI ex cera confecta, et collectionem foſſilium Cl. MARCELLI CORTINORIS, qui Callecutum profectus eſt.

p. 81. Nouam Florentiae a Sereniſſimo Duce fundari academiam, practicas diſciplinas praecipue ſpectantem, eiusque inſtitutionem curare, eique praefuturum eſſe Cl. FELICEM FONTANA, multis doctiſſimis ſcriptis praeclare cognitum, legimus. Muſeum hic etiam ſat amplum ex Rumphiano, Sproecheliano, et priori conficietur. Cl. TARGIONI TOZZETTI, qui, praeter alia ſcripta, iter per Toſcanam**) deſcripſit, muſeum mineralogicum locupletiſſimum poſſidet; cuius Noſter quaedam praecipua corpora enarrat, vti quoque, MICHELII libros manuſcriptos ab eo poſſideri, atque continuationem libri ſaltim de fucis, zoophytis et coralliis ſtudio Eiusdem editum iri. Praeterea hic explicat nomina quaedam Italica ad mineralogiam ſpectantia.

p. 107. Romae plura ſunt, quae ad lithographiam veterum faciant: ſic in vinetis antiqua *Marmora, Porphyra* et *Baſaltes* reperiuntur: in palatio *Borgheſe* lapis elaſticus, ex albo antiquo marmore conſtans, ſeruatur, qui, ſi, vna extremitate in terram poſita, hinc indeue mouetur, incuruatur motuque elaſtico iterum ſe erigit ***).

Ex

*) In honorem Eiusdem dicta eſt *Baſſia*. v. comm. noſtr. Vol. XIX. p. 423.

**) *Relazione d'alcuni viaggi fatti in diverſe parti della Toſcana. edit. II.* 8. *Vol. I-IV.* 1768. 1770: quod opus nondum completum, ſex tomis augeri debebat.

***) vid. de hoc lapide Cl. ALBERTI FORTIS liber *ſopra l'iſola di Cherſo ed Oſero.*

Ex eruditis Neapoli viuentibus commemore- p. 118.
mus Cl. IOSEPHVM VAIRO, de quo Noſter,
quod Veſuuium et Zolfataram bene cognoſcat, re-
fert: ANTONIVM MINASI hiſtoria naturali val-
de peritum, qui e vaſis foliorum *Agaues America-
nae* lintea, papyrum aliaque parat, et Cl. GAGLIA-
NI, cuius ſtudio plura ad augendam ſcientiam na-
turalem pateſiunt.

Amplam atque elegantem profecto deſcriptio- p. 136.
nem montium *Veſuuii* et *Zolfatarae* epiſtola vnde-
cima tradit; quae, cum omnis a nobis hic tradi
nequeat, a curioſis ipſa eſt legenda. Ea enim,
quae Cl. TORRE in Gallico de Veſuuio libro ha-
bet, nec ſufficiunt, neque cuncta vera ſunt. *La-
pidem calcareum*, huicque ſubditum *Schiſtum*, in quo
origo eruptionum ignearum, a venis ſulphureis
accenſis pendentium, poſita ſit, etiam ſub monte
Veſuuio extendi Noſter coniicit. Cineres exploſi p. 144.
varii ſunt coloris, et pondere, pluuia, frigore calo-
reque, ac propria tenacitate in tophum, qui Pau-
ſilippum, Pompeiam Herculanumue conſtituat,
ſunt coacti. Ipſe mons altus, extus omnis, *Laua*,
quae per annum calet, tectus, cum adiacentibus
montibus, *Summo* (*Somma*) et *Ottaiano* dictis prius
coniunctus fuiſſe videtur. Iam deſcribit Noſter ipſa p. 157.
corpora mineralia, quae ex Veſuuio erumpuntur,
eaque in duas diuidit claſſes, alia, quae per ignem
producta ſint, alia, quae prius iam nata in monte
repoſita fuerint; inter quae tamen multa Ei falſo
illic reperta dici videntur. Ad priora referendae
omnes *Baſaltis* (*Schirl*) ſpecies, quae in *Laua* con-
ſpiciuntur, ex quibus praeſertim albi granatifor-
mes notari merentur. Inſunt etiam *Lauae* mino- p. 173.
res, *Gemmis* colore et duritie ſimiles ſilices: hinc
Gemmas non natura, ſed ſola duritie a *Baſalte* dif-
ferre putat.

p. 187. *Zolfatara* eſt mons, olim igniuomus, nunc dirutus, ex quo vapores, hepar ſulphuris olentes, exhalant, atque vbi flores ſulphuris, alumen, vitriolum atque ſelenites reperiuntur. Parietes eum cingentes ſunt argillacei, quos prius *Laua* et cineres fuiſſe; nunc vero vaporibus acidi ſulphurei in argillam mutatos addita maiori acidi copia alumen producentes exiſtimat Auctor *). Sal ammoniacum, flaueſcens, nunc ex vno arte facto foramine ita hic colligitur, vt vaſa terrea lateresque ſibi imponantur, ad quae vapores ammoniaci adhaereant. In planitie *Zolfatarae* creſcunt *Arbutus Vnedo* et *Erica carnea* ſola. His adiungitur deſcriptio antiquitatum *Pauſilippi* aliorumque vicinorum locorum.

p. 208. Romae naſcentes plantas praecipuas, atque cultas etiam enarrat: ex quibus notemus *Croton tinctorium*, *Targioniam hypophyllam* et *Cercin Siliquaſtrum*. Botanici horti curam gerit Cl. LIBERATVS SABBATI, botanicamque docet Cl. MARATTI: quos *Theatrum horti Romani* edere, eiusque primam partem iam abſolutam eſſe refert. In ipſa *Laua* diffracta vidit Noſter *Cryſtallos baſalticas*, manifeſto cryſtalliſationis in igne indicio.

p. 219. Regio circa Romam maximam partem offert colles cineribus vulcanorum, vel nudis, vel calcarea cruſta inductis: quam Noſter hic vberius ſpeciatimque deſcribit, ac montium lacuumue nomina, atque, quae illic reperiantur, corpora mineralia, vt varios tophos margaceum, ſolutum et vmbraceum, recenſet.

p. 243. Ex montium verſus veterem vrbem (*Ciuita vecchia*) ſitorum argillacea terra alumen paratur: eſt ea vel alba, vel albo cinerea, vel coeruleo cinerea, quae acido vitrioli penetrata indurataque eſt, denſa, non

*) conf. Cl. BAUME mém. ſur les argilles. it. comm. noſtr. Vol. XVII. p. 426.

non fiſſilis. Montium horum deſcriptioni ſubiungitur enumeratio marmorum antiquorum, Romae a Cl. Auctore viſorum: diuidit ea in *Marmor*, *Lumachellum*, *Alabaſtrum*, *Iaſpidem*, *Brecciam ſiliceam*, *Porphyr*, *Granitem et Baſaltem*. p. 249.

Impedimur breuitatis ſtudio, quo minus Noſtrum in itinere ad Senam et Florentiam proſequamur: hinc modo notemus Cl. Auctorem, vbique exacte indicare mutationes ſucceſſiuas diuerſorum terrenorum ſtratorum, corpora obuenientia mineralia, omninoque regionem totam graphice depingere. Senae vidit Noſter muſeum Academiae, quod curat Cl. BALDASSARI, ipſiusque propriam collectionem, in qua, praeter alia, notanda videtur Cryſtallus natiua ſulphurea, flaua, pellucida, columnaris. In muſeo Cl. CALLVRI petrificata cochlea in *Silice pyromacho*, et pellucidae, rhomboidales Cryſtalli gypſeae, obiecta duplicantes, a Noſtro viſa ſunt. Ratio Docciae porcellanam conficiendi, quam Cl. LORENTIVS GINORI curat, fodinae lapideae, earumque lapides, atque mirandus lacus Mutinenſis *) a Noſtro referuntur. p. 276. p. 316.

In muſeo Piſano vidit Noſter annulum ex cryſtallo quarzea, intus aqua, cui inſectum innataret, repleta factum. p. 351.

Auguſtae Taurinorum, cum Cl. RVBILANTE priuatam vitam elegerit, praeeſt mineralium collectioni Cl. GRAFION, quorum praecipua, vt et ea, quae in collectione Cl. ALLIONII Noſter vidit, enarrantur. Notemus petrefactum, nummularia dictum, ex cochleis conſtare: et rubrum *Iaſpidem*, in altera parte adhuc *Bolum* mollitie referentem. p. 362.

In collegio Ambroſiano Mediolani muſeum vidit, in quo, etſi minus bene ordinatum eſſet, notatu p. 380.

R 3

*) vid. RAMAZZINI de admiranda fontium Mutinenſium origine. Mutinae 1691. 4.

tatu digna eſt cryſtallus *Smaragdina*, vera, ſpitha-
p. 387. maea, ſimilis cryſtallis baſalticis. Inter Mediolanum atque Venetias montes ſunt, maxima ex parte calcarei, atque vbique copioſae deprehenduntur
p. 398. variaeque mixtionis *Lauae*. *Porphyra*, trans Nouam Marchiam (*Neumark*) inuenienda, cum et ſuperficies, et fiſſilitas fragilitasque eorum id docerent, non eſſe, niſi *Lauas*, Noſter exiſtimat. Iuxta *Brandſol* montes ſunt ſchiſtoſi, qui etiam vel argillacei, vel cornei, vel calcarei in locis propinquis conſpiciuntur; in ſummis vero montibus *Granitae* eminent.

Haec ſufficiant, vt breuiter indicaremus, quantis nouis notatuque dignis rebus repletus ſit liber hic, atque excitaremus Lectores, qui ipſum legant, delectenturque amoenis curatisque Cl. FERBERI relationibus atque obſeruationibus.

VI.

Diſſertation ſur l'arſenic, qui a remporté le prix propoſé par l'Academie royale des ſciences & belles lettres (de Berlin) pour l'année MDCCLXXIII. Par Mr. MONNET, Minéralogiſte employé au ſervice du Roi de France etc. à Berlin, chez Chrétien Frederic Voſſ. MDCCLXXIV. plagg $2\frac{1}{4}$. 8.

i. e.

Tractatus de arſenico, praemio ab Academia Berolinenſi dignus iudicatus. Auctore Cl. MONNET.

Ad quaeſtionem *de fine, cur arſenicum in mineris plurimis adſit*, quam ſupra *) retulimus, ita re-
p. 6. ſpondet Cl. Auctor, vt doceat, arſenicum eſſe ipſum ſubſtantiam ſemimetallicam, quae ab aliis metallis non

*) v. comm. noſtr. Vol. XVIII. p. 355.

non pendeat, neque alium eius praesentiae in mineris esse finem, nisi illum, vt ipsum adsit: ostendat deinde, tantum abesse, vt vtile sit metallis, vt noceat potius iisdem, sitque semper pars in illis peregrina. Quod vt demonstret clarius, naturam arsenici primum declarat, tum, quae ei sint effecta, exponit.

A fusoribus metallorum arsenicum primo cognitum, habitumque esse substantiam noxiam: alchymistas tantum idem aestimasse vtile. Purum natiuum arsenicum a CRONSTAEDTIO demum esse descriptum recte. A WALLERIO albi arsenici calcem, natiuum iudicari; at perperam. Ex ignorantia arsenici natiui factum esse, vt alii salinam, metallicam alii, alii mediam inter metalla et salia, alii contra mineralisantem substantiam haberent arsenicum. At vero male arsenico mineralisationem metallorum tribui: quae ab vno sulphure efficiatur. Si enim arsenico metalla in mineras mutari possent, fieri illud deberet etiam a calce arsenici; quod vero non effici docet. Mineram enim stanni, quacum coniuncta sit calx arsenici, non esse metallum; sed ipsam calcem stanni; in minera vero argenti rubra adesse etiam sulphur. Mineras, vbi arsenicum sine sulphure sit, esse metalla vnita et fusa; nec mineralisata. Atque procul abesse, vt arsenico metalla mineralisentur, vt potius ipsum arsenicum sulphure minera fiat. Esse igitur arsenicum, cum metallis iunctum, in forma metallica: non enim coniungi posse calcem metallicam cum metallo, nisi addatur phlogiston.

p. 7.
p. 9.
p. 10.
p. 13.
p. 14.

Hinc minerae diuiduntur, a Cl. Auctore in mineras mineralisatas, quae sulphur contineant; non mineralisatas, vbi absit sulphur, quae sint reguli metallici; et eas, quae sint terreae, agglomeratae ac secum consolidatae; atque forsan esse quartam for- p. 15.

mam minerarum, in terram redactarum, et nihilo secius cum sulphure combinatarum: sulphur enim certe cum quibusdam calcibus metallicis (vt ferri, et plumbi, et arsenici) coniungi.

p. 16. Describitur nunc arsenicum natiuum. Est substantia grauissima, durissima, quae difficulter frangatur, et in fractura ferreo grano splendeat. Acidis soluitur, cum aqua forti praesertim valde effer-
p. 17. vescit. Ipsum solum in vasis clausis in regulum sublimatur, combinatur cum omnibus metallis, formatque regulum, illi aequalem, qui ex arsenico albo, combinato ope phlogisti cum metallis, paratur. Inflammabile est; placido igne expandit fumum spissum; qui continet arsenicum album: remanet terra ferruginea.

p. 19. Adest arsenicum in minera argenti grisea, quae ex cupro, sulphure et arsenico, omnibus mineralisatis, constat. In hac arsenicum metalla tantum
p. 20. magis alba et clara reddit. Minerae, non mineralisatae, in quibus arsenicum est, sunt minera cobalti alba et minera arsenici (*Mißpickel*). Hae sunt combinatae secum, vt in regulis metallicis. Possunt etiam fusione imitari; sed inest iis pars terrestris, qua naturales ab imitatione paratis mineris differunt. Minerae illae etiam funduntur, sed dif-
p. 21. ficilius, quod ab terra ista pendet. Minerae arsenicales, in quibus metalla in terras sunt redacta, sunt minera stanni, cobalti nigri vel grisei. In his arsenici calx tantum est, possuntque, cum purae sint calces, addito phlogisto in regulos mutari. Magnus est harum minerarum, quae arsenico carent, numerus, a Nostro hic recensitus.

p. 23. His praemissis Cl. Auctor docet et vlterius exemplis demonstrat, arsenicum esse *et semimetallum*, si proprietates *metallicas* respicias, *et semi sal*, ratione qualitatum salinarum, *quod in mineris sit accidens,*

dens, neque quid ad earum praesentiam attribuat. Aliter enim nullum esse possit metallum mineralisatum sine arsenico. Iam vero in mineris vitreis argenti et cupri, in minera cupri flaui, cet. ne quidquam quidem arsenici, reperiri; quae tamen sint verae minerae. Arsenicum igitur sua ipsius caussa, vt alia metalla in mineris esse, quae non magis ab arsenico pendeant, quam illud a metallis. Quod cum ita sit, sponte sequitur, arsenicum nulla commoda metallis tribuere. Quin potius, si respicias fusionem atque purificationem metallorum, illud iisdem noxium esse: quod ex fusione minerae argenti griseae clare pateat, vbi arsenici praesentia eodem modo separationem cupri impediat, quo in ferri fusione zincum; cobalto contra facillime separari arsenicum. Stannum impurum fieri ab arsenico; esseque tribuendas noxas ex stanno oriundas arsenico cum eo coniuncto.

p. 28.
p. 29.
p. 32.

Arsenicum denique in metallis cognosci inde, quod ea illud alba et quae facile frangantur, hinc deteriora reddat. Demum confirmat, vana omnia esse alchymistarum experimenta, quibus effici velint arte posse, addito arsenico, metalla in mineras mutari. — Non est, quod tractatum vel commendemus, vel laudemus, quem cum ipsa dictionis elegantia, ordo atque perspicuitas, vtilitasque rei tractatae, tum Illustris Academiae honorificum iudicium satis superque ornat atque coronat.

p. 34.

VII.

CARL FRIEDR. WENTZELS *Einleitung zur höheren Chymie, welche die Zerlegung der Körper in sich enthält. Erster Theil. Leipzig, bey Herrm. Heinr. Holle.* 1773. 8. *Seit.* 182.

i. e.

CAROLI FRIDERICI WENTZEL introductio in chemiam ſublimiorem, quae corporum analyſin in ſe continet. Pars I.

In praefatione Cl. Auctor dolet, quod tam parum haec chemia ſit exculta, cuius cauſſam non tam in difficultate partes conſtitutiuas metallorum inveſtigandi, quam potius in peruerſis huius ſcientiae imperitorum ideis ponit. Vt igitur contra horum praeconceptas opiniones aſſurgeret, haec fundamenta iecit, in quibus principia analyſeos corporum proponit, promittens in parte altera ſyntheſin. Hanc primam partem diuidit in tres ſectiones.

p. 1. Quarum prima continet huius chemiae definitionem, obiecta, differentiam. Haec penitius intrat in internam mixtionem corporum, quam chemia vulgaris, et quae haec in ſuas partes conſtitutivas non vlterius ſeparare vel componere poteſt, pro obiecto habet. Haec reſpectu aliorum corporum tanquam ſubſtantiae ſimplices conſiderandae ſunt. Vocat has mixtiones, quarum partes conſtitutiuas diuidit in ſoluentes et ligantes. Illae vel in forma fluida iam apparent, vel igne demum fuſibiles ſunt et diſpeſcuntur in fixas et volatiles; harum ligantium plurimae ſunt ſiccae et praecipue fixae, hae iterum ſunt vel prorſus infuſibiles, vel difficulter fuſibiles. Tradit nunc claſſes mixtionum tres, ad quarum primam metalla praecipue nobiliora, ſalia alcalina, ad alteram acidum nitri purum, ſal vrinae, ad tertiam camphoram, phoſphorum, ſulphur, cryſtallos tartari refert.

p. 30. In ſectione ſecunda internam qualitatem mixtionum et quidem metallorum et ſalium alcalinorum

rum tradit, ſimul annotans, ſemimetalla a perfectis non eſſentialiter differre: ductilitatem enim aliquid accidentale eſſe, porro mercurium viuum non ineſſe metallis; nec horum ſplendorem ab eo pendere. Sub metallis primum de horum partibus p. 35.
conſtitutiuis ſoluentibus, dein etiam de ligantibus loquitur. Illae ſunt ſubſtantiae ſulphureae, quarum notas, conuenientiam, differentiam a vulgari ſulphure, et denique vſum recenſet. Exemplis illuſtrandi cauſſa eligit Zincum, cuius pars conſtitutiua eſt phoſphorus: hic enim reducit eius calcem reconciliatque ei ſplendorem metallicum, ductilitatem, fuſibilitatem, inflammabilitatem, volatilitatem. Sic et in reliquis metallis ſulphur phoſphoro ſimile ineſt, iis modo dictas qualitates concilians, nec vero mercurius, vti fingitur. Exinde patet, cur calces metallorum ſub ſua reductione tam celeriter in ſuam mixtionem recipiant phlogiſton, et ab eo ſtatim formam metallicam et ductilitatem recuperent.

Deinde ligantes partes conſtitutiuas metallorum p. 50.
exponit; quae ſunt terra relicta poſt ſulphuris ſeparationem, exhibens poſt vlteriorem analyſin ſingularem terram tingentem, terram talco ſimilem atque ſal. De his nunc ſeorſim agit, terra tingens non differt a terra cobalti et ineſt ferro, mercurio, auro, platinae del pinto; talco ſimilis in ſtanno zincoque reperitur et eſt quaſi baſis mixtionum metallicarum; denique ſal alcali, vtrumque fixum regni mineralis et vegetabilis et alcali volatile praecipue ex regno animali huc pertinet. Horum ſalium primum partes ſoluentes et deinde ligantes conſiderat: illae ſunt verum acidum ſalis culinaris cum phlogiſto arcte iunctum; hae ſunt terra calcarea et magneſia Edinburgenſis.

Deuenit

p. 87. Deuenit denique ad sectionem tertiam, quae agit de analysi mixtionum in suas partes constitutiuas: Hanc diuidit in perfectam et imperfectam; sub priori explicat modum affinitatem partium constitutiuarum in suis mixtionibus imminuendi, postea definit operationes, primo transpositionem, deinde analysin veram. Illa vocari posset solutio radicalis et perficitur encheiresibus vel mediis materialibus combinatoriis nempe commixtione, tritura, limatione, calcinatione, digestione, fusione. Haec, nempe analysis vera mixtionum in suas partes solventes et combinantes, fit tam in via humida, quam sicca.

Sequuntur nunc exempla, quibus antecedentia illustrantur, vt transpositio et analysis vitri, zinci et salium alcalinorum. Altera analysis, tam soluentium, quam ligantium partium constitutiuarum est imperfecta: illa fit variis modis; Cl. Auctor vero tantum de calcinatione loquitur, et sub hac exponit, quod phlogiston et aer ad eam conferant, porro effectus fuliginis in metalla, tum exstructionem fornacis calcinatoriae, postea testularum tegularumque modum parandi, tandem praeparationem metallorum ad calcinandum, et calcinationem ipsam docet. Tunc secunda analysis nempe ligantium partium constitutiuarum in igne relictarum seu analysis calcinatorum metallorum quomodo instituenda sit edocet, et exemplis ad finem additis, vti vbique solet, suis principiis lucem affundit clariorem.

VIII. *Chy-*

VIII.

Chymische Abhandlung vom Salpeter. Leipzig 1774. verlegts Io. Sam. Heinsius 8. Seit. 178.

i. e.

Tractatus chemicus de nitro.

Auctor, CHR. FR. SELIG, Doctor et medicinae Practicus Auerbachi, doctrinam de nitro adhuc obscuram illustrare tentauit. Huius generationem naturalem, quatenus praeparationem nitri crystallisati simul sub se comprehendit, aliter considerauit, ac alii chemici. Etenim principia cognoscendi, ex quibus hactenus generatio eius diiudicata est, non pro sufficientibus verisque habuit.

Impedimenta in determinandis mixtionibus p. 1. corporum mediante analysi et synthesi occurrentia, hincque a solida cognitione chemica corporum nos retinentia, sunt in caussa, cur inuestigatio miscelae nitri ad doctrinas pertineat difficillimas. Attamen vsus nitri chemicus, eius generatio naturalis et artificialis, itemque experimenta cum eo instituta, simul sumta suppeditant multitudinem analysium et synthesium, ex quibus principia aliorum iudicari, corrigi, nouaque introduci queant. Primum igitur generationem naturalem seu synthesin huius acidi a natura ipsa factam, quatenus in nitro naturali est, deinde analyses eius varias, tunc singulares species generationis artificialis acidi nitri, quale in crystallisato continetur, considerat, et, postquam ex omnibus his conclusiones elicuit, tandem veram miscelam, partes constitutiuas modumque compositionis perscrutatur. Consideranda in generatione naturali inprimis est mixtio materiarum ad nitrificationem aptarum, harumque rursus praecipue partium salinarum. Has potius cum sale culinari, quam p. 23. marino conuenire experimentis et obseruationibus probat.

probat. Itaque hoc ſal cum partibus oleoſis et inflammabilibus coniunctum exhibet nitro primum ſtamen ſiue baſin.

p. 42. Porro probat, quod hocce ſal putredine alcaliſetur et eo ipſo pars quaedam aereae ſubſtantiae in mixtionem huius alcali intret: inque eo maneat, et
p. 66. per id eadem in verum nitrum mutetur. Hoc ex aere ipſo accedens principium, ſal aethereum vel magis volatilem mercurialem partem aeris, tanquam
p. 70. corpus ſalinum conſideratam, nominauit. Hic ſimul Cl. Auctor varia de putredine proponit annotans combuſtionem et putredinem, vtpote duas ſolutiones corporum, eſſentialiter parum vel prorſus non a ſe eſſe diuerſas. Conſiderat deinde combinationem, in qua materiae putridae cum terra vel cum ſpeciebus terrae ſunt, ſi nitrum formant. Atque igitur nunc ſermonem facit de terris generationem nitri promouentibus eo, quod, cum ſint calcareae, oleoſas partes putridarum materiarum attrahant et quaſi figant. Alcali, quod nitro ineſt, a vulgari volatili alcali in eo differt, quod quidem ſubtile ſeu volatile acidum, vti hoc, poſſideat; at illius phlogiſton alius ſpeciei nempe a principio inflammabili aeris iam ſolutum et quaſi ſeorſim per ſe rurſus alcaliſatum ſit, et quod, hoc reſpectu, nitrum naturale ſpeciem ſalis medii, quod tamen ſecundum ſuum characterem primarium alcali permanet, ſiſtat.

p. 83. Acidum aereum nondum eſſe probatum docet, et ſi quid eſſet acidi in aere, potius eſſe videtur ſimpliciſſimum, nempe acidum ſalis: hoc etiam, vel acidum ſalis ammoniaci ineſſe ſulphuri multis confirmat argumentis. Coniunctio omnium partium nitrum naturale conſtituentium tam exigua eſt, vt hae facile iterum a ſe ſecedere queant.

Tranſit

Transit Cl. Auctor nunc ad crystallisationem nitri naturalis, sub qua demonstrat, calcem viuam non mere calcaream terram esse, sed et sal continere acidum cum principio ignescente coniunctum ortumque ex sulphuris mixtione: hinc acidum salis ammoniaci materiem acido calcis, secundum suam fixiorem partem, praebere. Acidum salis ammoniaci differt ab acido salis estque quasi intermedium inter hoc et acidum vitrioli. Ex his denique colligit, quod, si perfecte et accurate mixtum acidum nitri ex naturali nitro oriri debet, non solum alcali fixum, sed praecipue sal calcis viuae concentratissimum ad hoc requiratur, et quod hoc vere vt pars constitutiua insit acido nitri satis probauit. p. 100. p. 151.

His praemissis elucet, ex quibus partibus acidum nitri, vti in crystallis est, constet, nempe 1) ex acido salis, 2) ex principio inflammabili, 3) sale calcis. In sequentibus in caussam huius combinationis acidi nitri inquirit et addit quaedam de eius coniunctione cum alcali fixo. Denique Cl. MARGGRAAFIO quaedam opponit, qui assumit alcali vegetabile vere iam elaboratum et separatione tantum egens in salibus acidis e. c. acetosellae, cremoris tartari esse contentum. Atque in fine promittit, mox se editurum esse alteram partem, inque ea hanc analysin nitri secundum suas diuersas species, praecipue artificiales compositionis considerare, et hanc doctrinam de nitri miscela vlterius corroborare, vel accuratius determinare velle. p. 166. p. 172.

IX.

Verzeichniß der Arzeneymittel zur allgemeinen Curmethode von D. AVGVST SCHAARSCHMIDT. *Berlin* 1773. 8. *bey Christian Friedrich Voß. Seit.* 234, *ohne das Register.*

i. e.

i. e.

Index medicamentorum ad vniuerſalem medendi methodum, Auctore AVG. SCHAARSCHMIDT, M. D.

Praelectionibus academicis accommodatus eſt hic liber, ideoque breuiter remedia ſecundum eorum naturam, partes conſtitutiuas, vires et effecta
p. 7. indicantur. Medicamenta diuiſa ſunt a Noſtro in euacuantia et alterantia. Inter euacuantia occurrunt vomitoria, cathartica, diaphoretica, diuretica, apophlegmatizantia, expectorantia, ſaliuantia et haemorrhagias promouentia medicamenta. Ad alterantia refert Noſter primum abſorbentia, demulcentia, temperantia, incidentia et haec appellat medicamenta materiam alterantia; dein confortantia et ſedantia, quibus nomen imponit medicamentorum motus alterantium. Atque huc pertinent roborantia, analeptica, tonica, balſamica, adſtringentia, antiſpasmodica, anodyna et narcotica. Remedia plerumque nota hic occurrunt.

p. 62. Herbae rutae vis antidota ineſt, ideoque conducit in morbis contagioſis, imo in peſte. Flores galegae conueniunt cum ruta; et aqua deſtillata florum galegae in malignis febribus et variolis commendatur.

p. 168. Puluis milii conducit in prolapſu inteſtini recti, quod hoc puluere aſperſum ſeſe retrahit.

p. 178. Taraxagi ſuccus cum aqua roſarum ſeu foeniculi dilutus adhibetur in maculis corneae transparentis.

p. 182. Gummi Carannae cum gummi anime vires ſimiles exſerit, et externe potiſſimum ad emplaſtra discutientia et roborantia et fumigandas laxas paralyticas et oedematoſas partes adhibetur.

Succus

Succus chelidonii maioris in pterygiis et verrucis externe commendatur. p. 185.

Gummata kikekunemalum, Loock et Galda referuntur inter remedia cardiaca et discutientia; non admodum autem ſunt nota *). p. 207.

Gummi ſarcocollae. Arbor eius nominatur penaea. Incraſſante et adſtringente vi eſt praeditum. Internus eius vſus eſt minus tutus. Externe exſerit vim ſalutarem. p. 220.

Aluminis internus vſus hic non conceditur. Seminibus papaueris albi et nigri adſcribitur vis anodyna, non autem hypnotica. Lolium temulentum interne reiicitur, externe in carcinomate laudatur ob dolorum lenimen. Ledum ſeu rosmarinus ſylueſtris in decocto externe contra ſcabiem vtilis eſt. p. 223.

X

Kongl. Vetenskaps Academiens Handlingar fȯr Aor 1771. Vol. XXXII. Med Kongl. Academiens Tilſtånd. Stockholm, tryckte hos Directeuren Lars. Salvius. På egen Koſtnad 1771. in 8. Alph. 1. Tab. aen. 10.

i. e.

Acta Academiae reg. ſcient. Suecicae anni 1771. Vol. XXXII.

Trimeſtre primum.

1. NICOLAVS MARELIVS deſcribit *tractum territorii eminentioris in confiniis inprimis Sueciae et Noruegiae.* Eum ſatis apto vocabulo Sueci appellant, quod Germanice *Landrücken* redderes. Eminentiora haec loca, mox eo facillime cognoſcuntur, quod ab iis aquae defluant; igitur recenſetur, qui riuuli et amnes ab iis, et in quas aquas maiores currant. Deſcribitur etiam alpium tractus ibidem reperiundus. p. 11.

*) v. comm. noſtr. Vol. XIX. p. 467.

periundus. Alpes, *Fjäll* vocant montes adeo a
tos, vt ne arbores in illis crefcant. Multa igitu
habet haec relatio, ad geographiam phyficam, in
primis regionum borealium vtilia.

p. 14. 2) AND. MAGN. WÅHLIN, M. D. Adfeff. e
Med. Prof. Iönköpingenf. agit de *morbo fpafmodic*
conuulfiuo epidemico, quem Ill. LINNAEVS appel-
lat *Raphaniam* *), alii morbum rigidum, fpasmodi-
cum, conuulfiuum, ecclampfiam, typhodem cet. di-
xerunt. Sueci *Drag-fjukan* appellant. Phaenomena
morbi, vt ab obferuatore accurato fieri poterat,
prolixe defcribit; fed cum ipfe fateatur, parum
haec differre ab iis, quae alii viderunt: hic inpri-
mis commemoranda funt, quae habet de cauffis
p. 24. morbi, fiue veris, fiue commentitiis. Inter eas
primo loco nominata eft planta, *Raphanus Ra-*
phaniftrum LINN. copiofe crefcens inter cerealia,
vere fata. Igitur quantum veri huic accufationi
infit, et ipfe, vt experiretur, operam dedit, et aliis
p. 25. id negotii commifit. Crefcit autem planta co-
piofe in agris quocunque modo cultis, optime in
fabulofis, inter fruges omnis generis, inprimis aue-
nam et hordeum. Ita res fe habuit inde ab illo
tempore, ad quod memoria hominum pertingit. Sa-
tis bene prouenit raphaniftrum annis humidis, ad-
huc melius ficcis, quibus frumenta obumbrat, fuc-
cum nutritium illis adimit, et maximam meffis par-
tem efficit. Tot annis praecedentibus, nunquam
nociuum fufpicati funt agricolae, nec a frumentis
illud fepararunt. Nofter, dum illud guftaret, non
fenfit acrimoniam illam, qua aliae tetradynamiae
p. 26. linguam adficiunt. Semina copiofe collecta 1765;
ex illis locis, vbi morbus graffabatur, animalibus
variis

*) v. EIVSD. amoenit. acad. Vol. VItum. it. comm.
noftr. decad. fecund. Suppl. I. p. 24.

variis dedit, maioribus et minoribus, ſola et frumentis mixta, integra et in farinam comminuta; item panem et alia ex illis cocta. Animalia libenter illa comederunt, nullumque damnum inde perpeſſa ſunt. Igitur audentior factus, infantibus pauperibus plurimum panis dedit, cui adhibita erant raphaniſtri ſemina, quibus id nihil omnino nocuit. Cum autem ſemina, in horreo ſeruata, virium ſuarum forte quid perdidiſſe viderentur: vſus eſt 1766 recentiſſimis, ſub ipſum meſſis initium collectis; ſed eodem euentu. Iam, ſatis perſuaſus, raphaniam non naſci a raphaniſtro, ad alia, quae experientia ſe didiciſſe medici dixerunt, attendit. *Primo* „morbum non apparere, niſi poſt meſſem et P. 27.
panis ex nouo frumento cocti vſum; verſus ver ſequens autem paullatim deſinere.„ Id confirmari viſum eſt ſuis obſeruationibus; ſed contradixerunt obſeruata aliorum, quibus compertum eſt, in morbum incidiſſe plurimos, qui nihil ex meſſe recenti, imo nequidem ex frumento, inter quod raphaniſtrum creſcit, guſtauerant: niſi forte frumenti recentis aliquid acceperint, non ex propria meſſe; ſed a vicinis, quibus meſſis citius peragitur. *Secundo* P. 28.
inter cauſſas morbi refertur „panis ex frumento recenti, inprimis adhuc a furno calens.„ Sed hoc experientia Noſtri non confirmauit. Qui minus bene valuerunt, non pane ex frumento vſi ſunt; ſed pulte, communi agricolarum alimento. Frumentum tamen plantis inutilibus intermixtis impurum, vapores ſpargere nociuos, vbi in horreo tractatur, et vapores naribus et reſpiratione attrahuntur, videtur compertum eſſe. Hoc modo aliquibus initia *morbi rigidi* orta ſunt; ſed debitis remediis ſublata. *Tertio* „pauperiores fere ſolos morbum pati, non vero ditiores experientia comprobauit. Vnde colligit Noſter, nec contagioſum eſſe

morbum, nec, quod VATERVS vult, ab imaginatione et adfectibus animi proficifci: his enim, ait, magis parere ditiores, qui tamen liberi a morbo
p. 29. maneant.„ *Quarto* feminibus aliqui vtuntur, quae ante meffem ex ariftis exciderunt: itaque varia aliena intermixta habent, vbi colliguntur; ab horum vfu morbum nafci aliqui crediderunt. Sed Nofter, nec damnum infignius ab vfu impuriorum nafci vidit, nec liberos manfiffe, qui femina puriora felegerunt. *Quinto* „fequi morbum aeftates pluviofas, et oriri, cum, frumento ex meffe anni fuperioris diu comefto, auide agricolae recens frumentum deglutiunt.„ Sed et hoc aliquibus in locis ita euenit, aliis in locis, vbi cauffae omnes eae-
p. 30. dem erant, morbus non apparuit. *Sexto* „morbum etiam animalia aggreffum effe„ non comperit Nofter. Equidem, aeftate 1765 hieme fequente, et vere 1766, plura animalia rabida euaferunt. Sed id non poterat a frumento oriri, cum hominibus eo tempore nihil mali acciderit. Neque *feptimo* „morbus cum femel domum ingreffus eft, omnes, qui iisdem nutrimentis vterentur, inuafit: fed inter coinquilinos, omnino idem vitae genus habentes, aliqui decubuerunt, aliqui bene valuerunt.„
p. 31. Supererat ergo inquirere, an inter varia vegetabilia, quae folent inter cerealia crefcere, aliquod reperiretur, in quod morbi fufpicio caderet. Eo fine haec vegetabilia excuffit, et fpecimen florae Iunecopenfis Academiae exhibuit. Sed ne fic quidem aliquid ad cauffam morbi faciens detexit.

p. 34. Verofimillimum ipfi videtur, a morbo infeftari eos, qui ob paupertatem, a duro vitae genere, nutrimentis male fanis, humores habent fcorbuticos et cacochymicos; aerem vero refpirarunt humidum et nebulofum. Farinam a molendino madentem minus fanam effe poffe; dum vero ficcatur, varia inprimis

inprimis neruos nocue adficientia auolare. Pani coquendo iis in locis idoneum fermentum inprimis autumni initio saepius deest. Sed quantum haec singula, aut iuncta ad morbum faciant, ignoratur. Iam antiqui Medici de clauis secalinis scripserunt. Iis et hunc morbum tribuerunt, et alium, aliquando in Gallia epidemicum, gangraenam spontaneam pedum. Quae quomodo nasci possit ab eadem caussa, vnde conuulsiones nascantur, Noster profitetur, se non intelligere. Distinguunt autem hoc secale cornutum a granis longioribus, ex aristis secalis propendentibus, quae communia sunt annis omnibus frugiferis: haec grana omnino innocua creduntur. Iam, in locis Sueciae, quos morbus infestauit, nullum obseruauit secale cornutum; copiosa vero illa, quae diximus grana, etiam in hordeo. Illa magna copia dedit animalibus, nullo alio effectu, quam quod obstructiones produxerint. Ceterum, nihil insoliti in frumento detexit. Tandem ad insecta delabitur. Agricolae frumento damnum inferri, et illud sanitati nociuum fieri existimant, a *rore mellito*, quem vocant. Iam cum non ignotum sit, hanc materiam nunquam reperiri, sine copia insectorum: non impossibile videtur Nostro, in morbo, de quo egit, partes aliquas esse insectorum.

p. 36.
p. 39.

3) *De piscatura Gadi virentis* LINN. in regionibus borealibus Noruegiae, agit NIC. CHRISTIAN. FRIIS, Episcop. et Adsess. Consist. Cum alii pisces a mari ad littora accedentes macriores fiant: hic, quo diutius ad littora degit, eo magis pinguescit, a *Scolopendra marina* LINN., quod minutum insectum, piscis auidissime appetit. Moratur saepius in locis, vbi vortices vehementiores sunt, et ibi capitur, non sine piscatorum periculo. Ea occasione,

p. 42.
p. 43.
p. 46.

Epiſcopus vehementiam illorum vorticum deſcribit. Ceti illos intrantes, fruſtra curſum ſuum perſequi tentant: obediendum eſt vortici, et ſaepius viribus fere confectis exeunt. Piſcatores eos intrant, cum non vehementiſſimi ſunt. Infeſta his et aliis piſci-
p. 47. bus eſt *Phoca vitulina* LINN. et aliquibus in locis piſcaturam ad aliquod tempus deſtruxit.

p. 48. 4) *Litteras arbori inſculptas, et ligno deinde obductas*, deſcribit ERIC. GVST. LIDBECK, Hiſt. nat. Prof. Lond. Sconov. Inſculpſit illos Profeſſor Londinenſis LAVRENT. LAVRELIVS, vt oſtenderet, quomodo orta ſit figura aliqua in ligno reperta, quam pulcre depictam ſiſtit Ill. LINNAEVS in itinere Sconico. Corticem fagi remouit, et loco ſic aperto inſcripſit annum 1748; ſimilia alia in arbore fecit. Priorem locum aperiri fecit 1756; alterum, cui Guſtaui tunc principis regii, nunc Regis nomen inſcripſerat, aperuit 1764. Fruſta ligni hic aeri inciſa ſiſtuntur. Inter ea, quae de illis refert Cl. LIDBECK, haec ſunt: Fruſtum 1756 exciſum, exterius habebat annulos lignoſos 8, pro numero annorum, quibus in arbore ſederat; alterum 16. Figurae litterarum, in fruſtis exciſis inverſae apparent, vt ſi modulo cuidam fluidum indureſcens, puta gypſum infunditur. Succum arboris repleuiſſe hoc modo litteras inſculptas et induruiſſe cogitat Cl. LIDBECK. (Alio modo haec operatio inſtituta eſt, quam fieri ſolet, cum figurae arbori, cortice non remoto, inſculpuntur aut inprimuntur, deinde etiam in ipſo cortice conſpicuae, quale exemplum Lipſiae 1753 repertum retulit Ill. KAESTNERVS *im Hamburgiſchen Magazin* X. Band p. 511, vbi alia plura memorat, et ſcripta hac de re adlegat. Ibidem optauit, quod etiam eſt votum Cl. LIDBECK, vt hoc experimentum

tum adhiberetur, ad decidendam quaeſtionem, an ſingulis annis annulis arbori lignoſis nouus accedat.)

5) *De calore aquae* obſeruationes edit PETR. KALM, Th. D. Prof. oecon. Oboenſ. Inſtituit illas in itinere ſuo Americano. Fatetur non omnibus rebus, quae deſiderari poſſint, ſtipatas eſſe; ſed etiam haec fragmenta aliquid docent. Vſus eſt thermometro Suecico. Illud in lacus Americanos demiſit, ex mari aquam hauſit, et hauſtae ſtatim inſtrumentum immiſit, repetita ſaepius obſeruatione. Non tamen habere potuit aquam marinam, niſi ad ſuperficiem. Vt exemplum addamus 1748 d. 6 ſept. qui calidiſſimus erat itineris maritimi, aqua oceani inter Europam et Americam, caluit gradibus 27; aeris calor erat 28½. Examinauit etiam puteorum Philadelphenſium calorem: illi profundi ſunt, antliis inſtructi, tecti, vt radii ſolis intrare non poſſint: aquam ex illis hauſtam reperit calore gradibus 11½ aut 11; maio, iulio, ianuario, cum aeris calor variatus eſſet, a 30 ſupra terminum congelationis ad 7 infra. Fontem, potui frigidiſſimum, calere reperit gradibus 6, cum aer caleret 22, et hic aeris calor, aut maior etiam, pluribus ante diebus obtinuiſſet. Etiam lacuum maiorum Americae borealis calorem examinauit, qua occaſione quaedam refert de maximo illorum *Ontario*. Inſulas habet non niſi paucas, paruas, littoribus propinquas. Aliquibus in locis ſex hexapedas profundus eſt. Aquam habet claram, puram, quae illis, qui illi potandae non adſueuerunt, aluum mouet et vrinam expellit. Nunquam hyeme glacie obducitur, pauxillum glaciei ad littora naſcitur. Motus habet fluxui et refluxui ſimiles; ſed nullis ſtatis temporibus. Interdum, aere ſereno et quietiſſimo, vehementiſſime commouetur, nulla conſpicua cauſſa.

p. 52.
p. 54.
p. 55.
p. 59.
p. 58.
p. 56.
p. 57.

p. 60. 6) *Instrumentum, quo aliquid aquae ex profundo mari tolli possit, vt cum alia non commisceatur*, describit IO. CAR. WILKE. Proxime accedit ad syringam vulgarem; sed cylinder eius inferius valvulam habet, per quam intrare aqua possit, non exire. Virga, quae embolo iungitur, altero suo extremo funem habet annexum. Itaque machina, mari iniecta, pondere suo descendit: cum descendit, quantum funis permittit, embolus ope funis retrotrahitur, et aqua per valuulam intrat, quae cum tota machina extrahitur. Subiungit experimenta, huius machinae ope instituta, circa calorem et grauitatem specificam aquae in freto, quod Sueciam ab insulis Danicis separat. Posita grauitate specifica aquae pluuialis aut niualis purae = 1; aquae marinae haustae exigua quantitate trium pedum infra superficiem, illam excedit decemmillesimis plerumque 47, quieto mari aut vento orientali; sed occidentali vento, interdum earundem partium 126. Aquae hae examinatae sunt calen-
p. 64. tes gradibus 19 thermometri Suecici. Porro, cum thermometrum in aere consisteret ad gr. 21; in aqua prope superficiem hausta ostendit, gr. 28; e profunditate 4 aut 5 orgyiarum 19; e profunditate 20 orgyiarum 9. Profundae aquae existimat toto anno eandem temperiem esse, quod et KALMIVS in Oceano expertus est. Porro, grauitatem specificam aquae pluuialis excesserunt, partibus, quales
p. 65. diximus, aquae prope superficiem haustae 47; e profunditate 5 orgyiarum 54—60; e profundo 20 orgyiarum 189; indicio profundiores aquas magis salsas esse, quod prodesse potest, salem ex aqua marina cocturis.

p. 66. 7) *Formulas, effectus parallaxeos pro planetae sub sole transeuntis momentis ingressus et egressus* edit

ANDR.

ANDR. PLANMAN, Prof. Phyſ. Oboenſis. Quas 1763 ediderat, eae non valent, niſi pro altitudinibus paruis, vbi verticales ſolis et planetae ſumi poſſunt paralleli. Hic igitur generalius computare docet, pro altitudinibus maioribus. Solas tamen formulas edit, et exemplo applicat: nullam demonſtrationem.

8) *Calendarium florae Carlscronenſis* exhibet, additis *variis de loci conditionibus;* IO. IAC. FERBER. Totus ille tractus ex montibus componi videtur, vltra maris ſuperficiem prominentibus; illi tamen ferunt arbores, fruges, et pabulum optimum bobus. Hoc autem calendarium Noſter in excurſionibus botanicis conſtruxit, dies anni obſeruans, cum vegetabile quoduis eorum, quae obſeruare ipſi datum fuit, copioſe floreret, annorumque plurium experientias comparans et medium ex illis ſumens. Haec comparando cum Calendario florae Vpſalienſis Ill. LINNAEI, animaduertetur, plantas vernales et reliqua veris phaenomena, citius haberi in regione, de qua Auctor noſter ſcribit, *Blekinge* vocatur, quam in Vplandia, quae magis boream verſus ſita eſt: dimidio iunio et ſub initium iulii, iisdem fere diebus florent plantae eaedem, vtroque loco; ſed verſus finem iulii multae plantae citius florent circa Vpſaliam, quam circa Carlscronam. Eius rei cauſſa eſt, quod diutius durant aeſtas et clementior autumni temperies circa Carlscronam, vnde hoc loco minus properant mutationes regni vegetabilis. p. 75. p. 80.

9) *Quomodo cannabis braſſicam contra erucas tueatur?* examinat OELAVS GORDES, Geometra Vpſalienſis. Legit Noſter in libris quibusdam, odorem cannabis auerſari *Papiliones braſſicae.* Itaque circa agros braſſicae colendae cannabim ſeuit; ſed p. 89.

ſed papiliones vidit aduolare aeque, vt ante, et ouula ſua deponere. Poſt tamen ſatis liberam ab erucis braſſicam reperit. Cauſſam itaque inueſtigaturus, auiculas vidit magna copia adeſſe, quae cannabim amant, *Fringillas, coelebem, cannabinam* cet.
p. 90. eas animaduertit, erucas a braſſica colligere. Itaque credit, has aues, odore cannabis alle&tas, poſt hoc officium etiam oeconomo praeſtare. Expertum ſe etiam exiſtimat, non opus eſſe, vt quotannis cannabis ad braſſicam ſeratur: ſufficere, vt id ſemel fiat, aues ita eum in locum ſemel alle&tas, ſe-
p. 91. quentibus annis redire. Ill. LINNAEVS haec omnia pluribus experimentis examinari debere iudicat. Habuiſſe enim vicinos ſuos, cannabim prope braſſicam, vt ſupra braſſicam propenderet, illorum tamen braſſicam ab erucis eſſe vaſtatam. Eos, etiam, qui fringillas in caueis nutriunt, praebere ipſis experimenti cauſſa poſſe erucas.

p. 92. 10) *Artificium alueum fluminis dato loco profundiorem reddendi* deſcribit FRID. MALLET, Aſtron. Obſ. Reg. Vpſalienſis. Sub initium veris, in ea directione, in qua optatur, vt alueus profundior fiat, glacies cinere conſpergitur, aut arena. Illa glacies prius reliquis liquatur. Itaque per viam, quam aperit, fluit aqua vehementius, ſicque fundum aluei adgreditur et profundius excauat. Simili modo efficitur, vt aqua in pratis aut agris ſtagnans, ſibi ipſi canales effodiat, per quos defluat. Quodſi arena aut cinis niue cadente tegantur, repetenda eſt illo in loco conſperſio. Haec vidit Noſter in Bothnia occidentali.

Trimeſtre ſecundum.

p. 95. 1) *Fines Sueciae et Noruegiae* deſcribit NIC. MARELIVS.

2) *Iis,*

2) *Iis, quae in actis* 1770 *de Xiphia* scripsit quaedam addit ALEX. BERNH. KOELPIN. Anno 1769, 21 aug. non procul a portu Gryphisualdensi *Xiphias* captus est; longus pedes $8\frac{3}{4}$; amplus, vbi crassissimus erat, pedes 3, radios in membrana branchiostega et in pinnis dorsi, eodem numero habebat, ac ante descriptus. In pinna abdominis 16; in maiore pinna ani 11, in minore 3. Viui animalis, vt piscatores referebant, corpus totum colore argenteo coeruleo splenduit; sed is color post mortem obscurior factus. In sulco dorsali 18 foramina oblonga, pinguedinem sudantia, in pinna maiore dorsi, multa eiusmodi foramina, alterna, anticis minimis. Animus erat Nostro, piscem emere, et cultro anatomico subiicere. Sed piscator in partes secuit, intestina terrae commisit, credens oleo excocto plus se lucraturum, quam si integrum venderet. Qua in re errauit: non enim integram libram (*Mark*) olei obtinuit. Subiicit Noster figuras, ad aliud animal pertinentes, de quo ipsi Cl. PALLAS retulit, captum esse ad Caput bonae spei. Iam in collectione principis Arausionensis adseruatur; figuras communicauit gazophylacii illius inspector, Cl. VOSMAER, curante Cl. SANDIFORT. Habet illud Noster pro eo, quod MARCGRAVIVS appellat *Guebueu*, ad genus *Xiphiae* pertinens; sed alius speciei, quam est vulgaris. Depingitur hic gladius, subulatus, item par corporum, vt videtur ex capite prominentium, nec non pinna dorsi. p. 115. p. 117.

3) *Fluoris spatosi, s. fluoris mineralis* WALL.*) *et eius acidi* examen chymicum exhibet CAR. GVIL. SCHEELE. Vsus est viridi Garpenbergensi, albo, a loco: *Gislöf* in Seonia. Cum hic lapis, calefactus p. 170.

*) vid. comm. nostr. Vol. XIX. p. 452.

ctus phoſphoreſcat; illam vero proprietatem perdat, poſtquam totus canduit: primo examinauit Noſter, num animaduerti poſſit, illum, dum candet, partes quasdam perdere. Itaque in crucibulo tecto igni expoſuit. Ponderis nihil, quod notari poſſet, imminutum eſt, et vſtus lapis in omnibus ſimilis viſus eſt non vſto, niſi, quod iam, cum rurſus calefieret, non luceret, facilius in puluerem redigeretur, quam ante; albus, opacus fieret, viridis ru-
p. 121. beſceret. Fluorem, qui canduerat, cum puluere carbonum ſtratis alternis mixtum, in crucibulo tecto igni duarum horarum expoſuit, deinde refrigerari paſſus eſt, poſt calefecit. Non luxit lapis. Vſtum lapidem tota die luci ſolari expoſuit; ſed tamen calefactus non luxit. Igitur qualitas phoſphori non videtur naſci a ſubtili aliquo phlogiſto.
p. 122. Fluorem in puluerem redactum, cum oleo vitrioli retortae indidit, recipienti aquam infundit. Cum maſſa in retorta incaleſceret et ſe expanderet, vapor ortus eſt, qui in ſuperficie aquae, quam recipiens continebat, requieſcens maculam rotundam albam, ori retortae ſubiectam effecit, ea creuit, vt omnem aquae ſuperficiem tegeret, tandemque cruſta ſatis ſpiſſa obduceret. Concuſſo leniter recipiente, diffracta ad fundum cecidit, et noua orta eſt. Sub finem, primo recipientis, deinde retortae ſuperficies internae, albae redditae ſunt. Apertis vaſis, ſuperficies internae, velut arroſae, apparuerunt. Liquor in recipiente, mixtura erat aquae et acidi, quod oleum vitrioli ex fluore ſpatoſo ſeparauerat. Maſſa in retorta reſidua, in puluerem redacta, edulcorata, ſelenitem praebuit et aliquid aluminis. Ex his et aliis experimentis, quae enarrare longum eſſet, colligit Noſter, fluorem ſpa-
p. 123. toſum conſtare, inprimis ex terra calcarea, et pe-
p. 131. culiari acido, quod quibusdam rebus ad acidum

ſalis

ſalis accedat, aliis, ad acidum tartari; ſed in multis etiam peculiarem ſibi naturam habeat. Materiam fluori ſpatoſo ſimilem ex partibus conſtitutiuis, quas diximus, reproduxit, vt ſyntheſis analyſin confirmaret. Albam vero illam cruſtam, quae aquam p. 124.
obduxerat, terram ſiliceam eſſe oſtendit, et multus eſt, vt probet, naſci hanc terram, cum acidum p. 126.
fluoris ſpatoſi vaporibus aqueis vnitur. Habitum vero, tum fluoris ſpatoſi, tum acidi eius, ad acida, alcalia, ſalia media, ſulphur, arſenicum, metalla, terras abſorbentes, multis experimentis examinat, ex quibus, de acido ſuo, inter alia haec colligit: Soluere illud terram ſiliceam; ſed relinquere eam, p. 137.
cum acidum vnitur alii corpori, alcali cuidam, terrae abſorbenti, metallo: vix purum haberi; ſed ſemper terra ſilicea admixta, quae, addito alcali volatili, ſeparetur. Acidum hoc, ſi cum alcali vo p. 138.
latili in ſal ammoniacum abierit, optime aliis corporibus vniri.

4) *Cl.* KLINGENSTIERNA *contra Cl.* D'ALEM- p. 138.
BERT tuetur FRIDERICVS MALLET, Aſtron. Obſ. reg. Vpſal. Quaeſtio eſt de experimento, quo NEWTONVS vſus erat, radiorum, per tria diverſa media ita transeuntium, vt exeuntes ex ſecundo in tertium paralleli ſint incidentes ex primo in ſecundum; ſimulque radii colorati, prima refractione ſeparati, ſecunda rurſus colligantur.

5) *Piſcem vulgari nomine* Rua *appellatum*, depi- p. 152.
ctum ſiſtit PETRVS OSBECK, Paſtor Haſslöfienſis. Vltimis demum annis in amne ibi fluente capitur. Noſter eum habet pro *Cyprino erythrophthalmo.* Pinnarum radios numerat. Conferri poſſe ait cum Cyprino clauato GESN. *de piſc. lacuſtrib.* T. II. p. 345; ſed ibi pinnam ani, nec loco ſuo poſitam eſſe, nec debitam figuram habere.

p. 153. 6) *De morbo spasmodico conuulsiuo*, iterum agit
p. 154. Cl. WÅHLIN (vid. *Trim.* I. *n.* 2.) *). Iam curandi methodum explicat. Nauseam et defectum appetitus, quibuscum morbus saepius orditur, pro indicio habet, morbum primo in intestinis habitare, post humores ingredi; Igitur primo morbi stadio euacuantibus inprimis emeticis, tum, quod breuis-
p. 155. sima via aliquid mali eiiciant, tum succutiendo partes neruosas venenum illis adhaerens remoueant, vtendum est. Venaesectionem nihil indicat, cum non appareat, massam sanguinis sedem veneni esse. Igitur non adhibenda est, nisi sanguine vehementer calente,
p. 156. aut mania celerius accedente. Contra, purgatis intestinis, diaphoretica, in primo stadio, morbo tollendo sufficiunt; in secundo, frequentius repetita maximam curationis partem absoluere videntur. Emetica lenia, inprimis ex ipecacuanha, etiam transspirationem adiuuant: illa igitur in secundo stadio praebet, paullo post paroxysmum: nam durante paroxysmo, illa sumere spasmi oris et oesophagi
p. 158. saepius impediunt. Illa sequitur diaphoreticum praeparatum ex cornu cerui, vel ante paroxysmum sequentem, vel paullo post illum, si citius ingruat. His remediis spasmi interdum obstant. Igitur auxilium remedii fertur, balneis vaporosis emollientibus. Alicubi his balneis formicas adhibent, item flores chamomillae cet. vrticas in cereuisia, aut aceto coctas. Vngunt se etiam spiritu cornu cerui, sed Noster durante morbo, hoc improbat, vt transpira-
p. 159. tionem impediens. Si repetitis simul emeticis, cutis balneo vaporoso emolliatur, transpiratio diaphoreticis promoueatur, promitti posse felicem exitum, inprimis si morbus non nimium in stadio 3 progressus sit. Quodsi animaduertatur, inflammationem a veneno natam esse, aut nascituram, aut mentis perturbationem adesse, inter paroxysmos adhibentur

*) v. supra p. 266.

adhibentur pulueres nitroſi cum abſorbentibus, et
potus diluentes. Opii effectus animaduertit No-
ſter morbi circumſtantiis oppoſitos, v. c. quod
opium ſanguinis circulationem acceleret, in morbo
pulſus lentus ſit cet. Igitur illo etiam vti decreuit.
Praemiſſis vomitoriis et laxantibus, maſſam pilu- p. 160.
larum STARKEYI, nitro, camphorae et ſali ſuc-
cini miſcuit: ita facilem et copioſum ſudorem obti-
nuit, paroxyſmi vero, ſumto remedio, mane et
veſpere ceſſarunt. Sed cum carius eſſet hoc reme-
dium, guttas 8—10 laudani liquidi SYDENHAMI,
guttis 50 liquoris cornu cerui ſuccinati miſcuit
cum infuſo ſambuci. Multis praebuit ſpiritum cornu p. 161.
cerui ſuccinatum, vel oleum animale DIPPELII,
aut oleum foetidum cornu cerui et opiatum ſub ini-
tium noctis. Magno vſui fuerunt foetida omnia, vt
plurimum antiſpasmodica, inprimis hyſtericis. Mo-
ſcho non multum vti potuit, ob nimium pretium.
Plantis reſoluentibus et expellentibus infudit vi- p. 162.
num aut ſpiritum frumenti, qui cum optime par-
tes reſinoſas extraheret, eius autem acrimonia a
remediis, quibus addebatur, mitigaretur; non me-
tuit eum menſtrui loco adhibere. Materia pec-
cante ad cutem deducta, vt vel cum ſudore efflueret,
vel in exanthemata erumperet, maximum pericu-
lum ſtadii tertii ſuperatum eſt. Reſtat, debilitas et
laxitas partium ſolidarum amaris et corroboranti-
bus tollenda. Cortici Peruuiano, nihil ſpecifici con-
tra hunc morbum tribuit, prae aliis amaris. Sa-
natus aeger cauere ſibi debet ab exceſſu commit- p. 164.
tendo in vſu ſpirituoſorum, acidorum, cibis omni-
bus, inprimis pinguedinis, a frigore, et nimio la-
bore. Quae ſi obſeruet, nihil amplius a morbo
patitur; ſed, qui forte non ſatis mature conſuli
ſibi paſſi ſunt, ſuperato etiam morbo, eius reli-
quias ſentiunt. Quo pertinent contracturae chro-

nicae,

nicae, quibus medentur balnea emollientia et vnguenta. Inprimis profuit ſtercus vaccinum calidum cataplaſmatis modo adhibitum, iteratis vicibus, aut, ſi tempeſtas id permittat, membrum
p. 165. aegrum per aliquot horas fimo immittatur. Contra maniam et furorem adhibentur ſanguinis miſſio, veſicatoria, fomentationes. Profuit alibi caput aqua tepida lauare, vt exanthemata prolicerentur. Noſtro id non ſatis ſucceſſit; ſed paucos habuit maniacos, cum morbo mature occurreretur. Optimum effectum edidit extractum hellebori nigri ab vno aut duobus ſcrupulis vſque ad drachmam, ſemel aut bis ſeptimana quauis datum. Contra epilepſiam chronicam, multa celebria remedia tentauit, non magno ſucceſſu. Paullulum prodeſſe viſum eſt extractum daturae et hyoſcyami; ſed cum iis, qui illo vterentur, caput debilitaretur et perturbaretur, non auſus eſt Noſter hoc remedium
p. 166. continuare. Optime profuerunt veſicatoria, fonticuli, reuellentia et euacuantia, vt calomel, oleum animale DIPPELII. Aliis morbi reliquiis tollendis acidulae profuerunt. Anno 1765, in eodem loco cum morbo ſpasmodico ſimul graſſata eſt dyſenteria; ſed pauciſſimos vterque morbus ſimul adgreſſus eſt. Quibus id contigit, iis profuere ipe-
p. 167. cacuanha, rhabarbarum, opiata, ſudorifera. Cum dolores ceſſarent, et fluxus ſanguinis, malua in infuſo adhibita eſt. Alios morbos epidemicos ſimul cum ſpasmodico graſſari non vidit. Adhuc epidemias omnes ſollicite obſeruat, an forte illarum aliqua cum morbo ſpasmodico quidquam commune habeat, et durum huius venenum perpetuo inter homines verſetur.

p. 167. 7) *Vſum balnei frigidi*, exemplo oſtendit ANDR. SCHÖNBERG, Hiſtoriographus. Cum iuvenis quidam

quidam optima valetudine esset vsus, studiis operam dans, in febrim incideret, quam vetula depulit; sed a reliquiis morbi, plurima deinde mala passus est, frustra tentatis omnis fere generis remediis, idque spatio 12 circiter annorum, vt tandem morti vicinus videretur. Tunc legit BERGII ser- p. 169.
monem, in Acad. reg. Sc. habitum, de vsu balneorum frigidorum. Itaque, cum tandem suspicio esset orta, a materia febrili stagnante systema neruosum esse corruptum, balneo illo vti decreuit, sub autumni 1769 initium: fluuii loca, vbi prope litus aqua paullo velocius flueret, intrauit, illam corpus inundare passus est. Hinc cum statim sentiret mala sua imminui, balneo frigido vsus est tota hieme, in vase intra conclaue posito, ita, vt primum tepidam adhiberet, deinde fere ad conglaciationem frigidam. Exiguo autem tempore in hac frigida commoratus est, ne corpus totum frigesceret. Hoc remedio solo adhibito per aliquot menses, nullo alio, pristinae sanitati omnino restitutus est, sub initium 1770. Id remedium deinde aliis sua- p. 170.
sit, et plurimi eo in loco, vtilitatem eius experti sunt; omnes autem mares: nihil fere profuit feminis, quae illud aduersus passiones hystericas tentarent.

8) *Remedium aduersus vstilaginem tritici* edit p. 171.
PET. WAᵉSSTRÖN. Ipse id a rustico vicino di- p. 172.
dicit. Tritici grana, sementi autumni proximi destinata, sub initium veris, aut prius, si libet, in granario reponuntur, in cumulum circiter duas manus transuersas altum. Quam primum succus in abietes intrare indicatur, rami abietum circiter quartae partis vlnae longitudine resecantur, et cumulo illi inseruntur, satis consertim. Ita grana cum ramis insertis, per aestatem quiescunt, autumni initio, remotis ramis, grana seruntur. Expe-

rimentum eo in loco captum eſt, in quo olim non, niſi vſtilagine plenum triticum, habebatur: iam per quindecim annos, ne ariſta quidem ſpectatur vſtilagine turpata. Quodſi forte malum a vicini agris, qui hoc remedio non vtitur, denuo ingruat, facile eſt, repetita operatione id rurſus tollere.

Trimeſtre tertium.

p. 175. 1) NIC. MARELIVS deſcriptionem continuat tractus territorii eminentioris, item Alpium, quos tractus fere fines Sueciae et Noruegiae ſequuntur.

p. 193. 2) *Structuram, frumento ſiccando aptam* deſcribit PET. WASSTRÖM, Camerarius. Commode additur fornacibus, vbi ferrum liquatur. Calorem praebent ſcoriae, ex his fornacibus extractae, vt non, niſi aedificii conſtruendi impenſae, in computum veniant, et illae exiguae, lignum ſiccando frumento nullum comburatur: qua re, et ipſo ſiccandi effectu plurimum haec methodus praeſtat illi, quae in Suecia vulgo adhibetur.

p. 199. 3) *Tumorem immanem ouarii ſiniſtri* deſcribit ROLAND MARTIN, M. D. Anat. et Chir. Proff. et Adſeſſ. Coll. med. Puellae ruſticae, vegetis parentibus natae, ipſi ad annum aetatis vigeſimum ſecundum bene valenti, circa tempus paſchatis 1768, venter tumere incipiebat, creſcente tumore a partibus inferioribus verſus ſuperiora, vt in grauidis. Cibos autem nec ante, quam tumor ſe oſtenderet, nec poſt auerſabatur. Noſter ad eam vocatus, iunio 1769, ita tumentem ventrem reperit, vt ſub
p. 200. finem grauiditatis contingere ſolet. Examinans illum, durum reperit, ac ſi ab vtero grauido expanderetur, itaque, quod optabat aegra, paracenteſi aquam emittere noluit. Retulerunt vero et ipſa

e

et mater eius, rem fuiſſe aegrae 1767 cum ruſtico, qui, vt ipſi morem gereret, promiſerat, curaturum ſe eſſe, ne grauida fieret. Interim MARTINVS non credidit, grauidam eſſe, cum, poſt illa, quae cum ruſtico geſta erant, vsque ad tempus paſchatis proxime elapſi, menſtrua ſua habuerat, alia, quae grauidis contingere ſolent, paſſa non erat, tempore, quo parere debuiſſet, dolores nullos ſenſerat, neque obſtetrix orificium vteri repererat, quale eſt grauidae. Nec hydropem agno- p. 201.
ſcebat Noſter, ob tumorem a partibus inferioribus verſus ſuperiora creſcentem, duritiem eius, et incrementum velocius, quam eſſe ſolet tumoris hydropici, reſpirationem non impeditam, ſomnum quietum, pedes non tumentes, vrinam libere fluentem. Interim, ſtanti aegrae, aqua guttatim ex pudendis deſtillabat, in lecto decumbens lintea madefaciebat. Aquam igitur Noſter in abdomine eſſe iudicabat; ſed ei ſubeſſe aliquid tumoris duri, ſiue fetum, vterum expandentem, ſiue ſcirrhum, aut molam. Itaque auxilium ferre non auſus eſt.

Circiter menſe elapſo, d. 23 iulii, mortua p. 202.
eſſe nunciabatur, et familia ipſa defunctae, vt cadauer aperiretur, optauit. Die 22 vocabatur ad p. 203
aegram obſtetrix, vt iudicaret, an dolores, quos ſentiebat, eſſent ad partum? Vix autem attingere poterat orificium vteri, illudque omnino clauſum reperit. Igitur, hic nihil ſe praeſtare poſſe, profeſſa eſt. Aegra vomebat, inquietudine angebatur et ſiti. Nec iacere amplius poterat; ſed libentius genubus innitebatur. Dormire non poterat, vomitus circa noctis initium erant vehementiores, ita die 23 continuabant, vna cum ſiti grauiſſima, etſi ſaepius biberet. Increſcebat nauſea, ſed vomere non poterat: igitur ſaepius ad proliciendum vomitum digitum oeſophago inferebat. Rumores veluti

 in

in ventriculo ſentiebat, et haec mala omnia tota die creſcebant, donec ſub veſperam paullo quietior, ſpiritum emitteret.

p. 205. Sectio ſequentia oſtendit: Menſurabatur circumferentia abdominis tumentis, quartarum vlnae partium circiter decem cum quartae ſemiſſe, quae ipſa longitudo erat feminae. Primo abdomen perforatum eſt acu triquetra, aqua magno flumine erumpente: igitur aperturae plures factae, et ingens copia effluxit aquae, non foetentis, ſatis purae, aliquantum vero viſcidae gelatinoſae. Iam ſcalpellum adhibitum conſueto more ad ductum lineae albae, vbi rurſus plurimum aquae aut effluxit, aut

p. 206. hauſtum eſt. Integumentis et muſculis diſſectis intra peritonaeum apparuit aliquid expanſi rotundi ſacciformis, quod Noſter primum ſuſpicatus eſt vterum eſſe; ſed cum id tolleret, poſt et infra illud, vterum in pelui minore vidit, qualis virgineus eſt. Saccus vero ille pluribus in locis peritonaeo adhaerebat, vt dubitari poſſet, an ſua eſſet ſacco membrana exterior, an a peritonaeo? Illa autem exterior membrana, cum ſeperaretur a peritonaeo, noua copia aquae ex pluribus apertis cauis et veſiculis promanabat, qua remota noui tumores apparebant, caput infantis magnitudine aequantes, iuxta ſe poſiti, aut vno intra alterum incluſo, quibus diſſectis rurſus aqua effluebat. Haec aqua hic admixta erat pinguedini alicui ad adipem accedenti, et muco pellucido gelatinoſo, nec non materiae non cohaerenti, melli ſimili, ex fiſſuris membranarum prorumpenti, cartilaginibus durioribus, et particu-

p. 280. lis, oſſeis. Peritonaeo nihil cum hoc tumore commune, niſi quod ipſi pluribus in locis contiguum eſſet. Viſcera abdominis omnia ſana; nec illis aliquis nexus erat cum hoc tumore, licet inteſtina tenuia ab eo multum ex ſuo loco eſſent dimota. Libera

bera etiam a tumore, vterus, ouarium dextrum cum fimbriis. Siniſtrum autem ouarium nullibi reperiebatur, tubae ſiniſtrae veſtigium ad vterum; extremitas vero eius abdominalis, vnita ſubſtantiae tumoris. Vnde etiam vterus ad illud latus velut inclinabatur. Igitur, vnde tumor ortus ſit nullum dubium ſupererat; etſi cauſſae euentus nihil doceret aut ſectio, aut quae de vita defunctae reſciri poterint. Explicare igitur morbum Noſter p. 208. non audet, quaedam tamen quaerit, vt: Quem effectum in partibus internis conceptionis habere poſſit coitus fruſtraneus, cum omni voluptate feminae coniunctus? Annon inde oriri poſſit affluxus lymphaticus, copioſior, quam vt omnis rurſus reſorbeatur, et in maſſam humorum rurſus diuidatur? oritura ſic collectione circa partes generationis internas. Annon ſic inprimis naſci poſſit tumor vegetans circa tubas fallopianas et ouaria, quae in coitu mouentur? Haec autem vegetatio, nonne poſſit inſigniter augeri, cum non vtero coerceatur vt fetus, ſed terminos nullos agnoſcat, praeter abdomen; humores autem copioſiſſime adfluxuri ſint, p. 209. ad eiusmodi veſiculam ouarii intempeſtiue relaxatam, inprimis cum et plures eiusmodi veſiculae concreſcere queant? Si vero initium talis incrementi, fiat ab aliis cauſſis morbificis, nonne, quae in coitu fruſtraneo contingunt, ad augendum illud aliquid conferre poſſint? Haec quaeſtionum forma proponere voluit, cum certi nihil ſtatui poſſe exiſtimet. Iam ouariorum magnorum exempla recen- p. 211. ſet, quorum nullum accedit ad id, quod deſcripſit, et in ſpiritu vini ſeruat.

4) *Lateres tectis operiendis idoneos* parare do- p. 211. cet TORB. BERGMANN examinata argillae, illis adhibendae, natura et mixtione.

 5) *Pa-*

p. 220. 5) *Parallaxin ſolis, ex tranſitu Veneris* 1769 computat AND. IO. LEXELL, Aſtron. Prof. et Acad. Imp. Petrop. Sodalis.

p. 234. 6) *Scorias, quae obtinentur, dum cuprum ex minera eliquatur muris conſtruendis* adhibere docet CAR. HALLDIN, Vicenotarius Collegii reg. metallici. Extus loricam velut muro conſtruit ex lateribus, intus murum ex ſcoriis et calce aedificat.
p. 236. *Fahluni* aedes tales conſtruuntur, qua re multum ſumtibus parcitur.

p. 240. 7) *Diſſertationi praecedenti quaedam addit* SAM. SANDEL. Impenſas eiusmodi aedificiorum, variis modis conſtructorum, computat, et, qua re alius, modus alii praeſtat, examinat.

p. 247. 8) *Quomodo in Norrlandia capiantur Pleuronectes Plateſſa* et *P. Fleſus* LINN. enarrat NIC. CHR. FRIIS. Praeter piſcaturam et modum, quo ſic-
p. 253. catur piſcis, alia notatu digna occurrunt, vt: *Delphinum Delphin* LINN. magnis ſuis dentibus, adgredi tum piſces, quas diximus, tum balaenas, et fru-
p. 249. ſta ex carnibus illorum exſcindere. – *Vultur Albicilla* LINN. dum piſces maiores adgreditur, et vngues illorum dorſo infixit, ſaepius ſuffocatur ab iis, fundum petentibus, fruſtra alas expandens et miſere clamitans.

p. 255. 9) *Singularem modum, mineras Forsdalienſes in Noruegia torrendi* deſcribit Bar. SAM. GVST. HERMELIN. Efficitur, vt in nucleum quendam coeat cuprum, cruſta circumdatum, quae ex ferro calcinato conſtat, et abiicitur: nucleus igitur cupro diues liquatur. Id vero non ſuccedet, niſi minera ſit, illi, de qua ſermo eſt, ſimilis, pyrites denſus, nihil lapidis admixtum habens; ferrum autem, cuprum, ſulphur, certa proportione mixta.

10) *De*

10) *De vermibus Gordiis in piſcibus et hominibus* p. 261.
agit ANT. ROLANDSON MARTIN. Frequen-
tes ſunt in pluribus piſcibus Noruegiae, vt: *Gado
virente, Labro ſuillo, Salmone farione et S. eperlano*
LINN. Ex vltimo, qui illo veſci volunt, veſicam
aeream eximunt, morbos, ſi comedatur, productu-
ram. Ad quod Noſter tum demum attendit, cum
poſt eſum talium piſcium male ſe habere ſenſit.
Igitur veſicam aeream examinauit, et plenam repe-
rit vermium. Corpus cylindricum eſt, vtrinque p. 262.
acuminatum, ex vno extremo tenuiore, ſi illi quid-
piam calidi offeratur, vermis aliquid aculeo ſimile
protrudit. Corpus varie incuruant, qua re fa-
cile ab aſcaridibus diſtinguuntur. Extremum tenu-
ius os videtur. Veſicam aeream adultiores per- p. 263.
forant et vbique in piſce habitant; inprimis tamen
in lacte piſcis, et inteſtinis, vt chylo viuere vi-
deantur. Ipſe Auctor illorum, quos in corpore ſuo
nutriebat, motum maxime ſenſit poſt eſum lactis.
Vermes hi in omnibus ſimiles ſunt *Gordio Argilla-
ceo* LINN. niſi colore, etſi etiam albo, paullulum di-
verſi. Eos forte multi homines nutriunt, qui cre- p. 264.
dunt, ſe ab aſcaridibus habitari. Vermes hos in-
colere corpus hominis alicuius certiſſima ſigna ſunt.
pruritus narium, vomitus et eiectio muci, inpri-
mis poſtquam quis e ſomno euigilat. Accedunt
alia: adfluxus ſaliuae inexſpectatus, vomitus, dolo-
res in vicinia hepatis et lienis, rubor genarum, an-
xietas, animus deiectus, meticuloſus, nulla cognita
cauſſa, corporis velut pondere grauati ſenſus, bra-
chiorum ad onus modicum tollendum debilitas, ab-
domen expanſum, etiam poſt eiecta excrementa,
dolor in hypochondriis. Cum eſu piſcium, quibus p. 165.
inteſtina non exemta ſunt, deglutiri hos vermes,
aut ſeminium illorum, probabile Noſtro videtur.
Viui ex aqua ſumti et vitro ſicco impoſiti, rigidi vi-

dentur. Si vero vel horam iacuerint, aquae iniecti, rursus velociter se agitant. Cum aqua calori
p. 266. solis expositi, quamdiu madent, viuunt; sed aliquot horas siccati, mortui reperiuntur. Viuaces sunt in aqua dulci, aliquantum viuaciores in ea, quae parum salsa est; sed magis salsam non tolerant. Haec forte caussa est, cur pisces ad littora capti, pleni his vermibus reperiantur, qui in alto mari capiuntur, liberi. Iniecit vermes solutionibus salis, sacchari, pulueris trochiscorum Alhandal. In saccharo horas 24 vixerunt, breuius in sale, 30 horas in liquore amaro, etsi debiles. Vrina calida addita, rursus viuaces redditi. Horas 24 vixerunt in puluere corticis Peruuiani, et forte diutius vixissent. Sub finem huius temporis languebant, extenso corpore, inepti nodis nectendis, quos satis viuaciter in saccharo et sale formabant. Quindecim horas durarunt in solutione salis Anglicani cathartici. Iam immisit liquoribus, qui condimenti loco cum pisci-
p. 267. bus solent adhiberi. Minimum durarunt in butyro liquato; quod igitur praeseruatiuum optimum contra illos videtur: ad illud proxime accedit sinapi cum aceto. In aceto solo 16 horas vixerunt. Indidit etiam aliis medicamentis. In puluere contra vermes, plus 12 horis vixerunt. Dissecuit, sed seg-
p. 268. menta non habent naturam polyporum. Ex proprio corpore illos expulit essentia lignorum, essent. zedoariae, inprimis ess. scillae Würtenb. rad. glycyrrhizae. Gordium maiorem expulit d. 28 augusti, cum inde a medio maii piscis nihil omnino co-
p. 269. medisset. Porro deiecit vermes, post sumtum extractum trifolii fibrini; et puluerem contra vermes. Post vsum *Spigeliae Anthelminticae* sensit, quae contingere solent, dum vermes expelluntur: conatus vomendi, formicationem oculorum, dolores alios; sed ipsos vermes deiectos spectare casus eum impediuit.

diuit. Itaque hoc medicamentum prodesse existimat. Maxime vero laudat opiata. Drachmam theriac. Ven. octo horis sub planta pedis tenuit; postridie Gordios deiecit. Praefert reliquis ROSENSTEINII pilulas antispasmodicas.

Trimestre quartum.

1) *Schistus, qui ad tecta adhibetur, quomodo effodiatur et praeparetur* describit SAMVEL. GVST. HERMELIN. Tantum non omnia ex descriptione artium Acad. Reg. Sc. Gallicae: *description de l'Ardoise*, quam in ciuium suorum vsum contraxisse se profitetur. p. 271.

2) *Historiam combinationum mercurii cum acido salis continuat* TORB. BERGMANN *). Iam de praecipitato albo agit: varios illud praeparandi modos, et quae ceterum auctores de eo scripserunt, recenset, et diiudicat, obseruans, cum pro diuersis parandi modis, res non omnino eaedem hoc nomine insigniantur, scire id debere medicum, illud praescribentem. p. 294.

3) *Parallaxin solis ex obseruationibus in insula R. Georgii institutis* computat ANDR. IO. LEXELL. p. 301.

4) *Orchidem Morionem in omnibus aequipollere Salep Persico* docet GABRIEL LVND, M. D. Experimenta eius huc redeunt, quod aegris, eodem morbo laborantibus praebuit, alii Salep, alii orchidem, effectu omnino eodem **). Id expertus est in atrophia a sanguifluxu, colica biliosa (morbos nominibus, quibus SAUVAGES vtitur, appellat.), nephralgia calculosa, colica grauidarum, dysuria primaria. In hoc morbo, Salep aut Morio, non p. 310. p. 317.

 debilitant

*) vid. comm. nostr. Vol. XIX. p. 395.
**) conf. ib. p. 97.

debilitant ventriculum, quod facit gummi Arabicum, notante DANIELE (*Beyträge zur medicinischen Ge-*
p. 318. *lehrsamkeit* T. III.). Ecclampsiae a saburra, infantibus contingenti cum nutrices post vehementes animi motus eos lactant, vtiliter adhibuit, Salep aut Orchidem. Deiectioni virium post graues morbos, vtrumque aeque medetur. Denique pharmacopola in prouincia aliqua Sueciae, cum Salep non haberet, Orchidem vendidit, omnino eadem praestantem. Praeparatione Orchidis vsus est, quam docuit RETZIVS*), qui suasit, vt exotici loco adhibeatur orchis, frequens in Suecia, quod consilium LVND confirmat.

p. 319. 5) *De Salep orientali et Suecico* agit P. ION. BERGIVS, multa ex scriptoribus operose colligens.
p. 327. Vsum Salep Suecici memorat, quod tritus cum medicamentis resinosis, illa egregie inuoluat, eaque re praestet amygdalis, illi scopo adhiberi solitis: id quod dum resinam ialappae adhibuit, expertus est.

p. 333. 6) *De viribus, quibus conseruatur mundus spectabilis* agit DAN. MELANDER, Astron. Prof. Vpsal. Solem ait luce emissa perpetuo minui, nisi quatenus cometae aliquid illi reddunt. Igitur planetas minori vi attractum iri ad solem, cuius massa minuitur, et recessuros esse a sole. Id impedire resistentiam aetheris, qua planetarum velocitas tangentialis imminuitur, sicque, ob hanc resistentiam, vniversum cum sole imminuto diutius durare, quam sine illa posset. Deinde de cometarum vi ad motus planetarum perturbandos agit. Quae quomodo computanda sint, methodum obiter indicat.

p. 346. 7) *Instrumentum obiectis ad leges perspectiuae delineandis* describit IO. ZACH. STEINHOLZ, in-

strumentor.

*) vid. comm. nostr. Vol. XIV. p. 209.

ſtrumentor. mathemat. artifex. Eſt ex eorum genere, quae, vbi figuris deſcribendis adhibentur, *pantographa* appellantur, additis partibus, quae illud vſui, quem diximus, aptent.

8) *Obſeruationes cometae aprili et maio* 1771. p. 353.
Holmiae *inſtitutas* edit PETR. WARGENTIN.

9) *Ex illis, orbitam cometae et motus conditiones* p. 357.
computat ERIC. PROSPERIN, Adi. Math. et Phyſ in Acad. Vpſal. Nunquam antea hunc cometam p. 359.
aſtronomi obſeruarunt, eſt igitur eorum, quorum iam definitae habentur orbitae, quinquageſimus nonus. Dum apparuit, diſtantia eius fuit circiter ſeſ- p. 350.
quialtera diſtantiae mediae telluris a ſole. Ex ſitu orbitae cometae ad orbitam telluris colligitur, diſtantiam eius, cum minima eſt a tellure, quae eſſe poteſt, ſcilicet diſtantiam minimam inter duo puncta, quorum vnum eſt in cometae orbita, alterum in telluris orbita, eſſe circiter eam, quam habet a tellure Venus per ſolem tranſiens. Multo magis ab orbita terrae diſtant cometae nodi. Igitur ab hoc cometa, nihil vnquam metuendum terrae.

XI.

ERNESTI IEREMIAE NEIFELDII, Medic. Doct. Sereniſſ. Reg. Poloniar. conſiliar. aulic. et Acad. Caeſar. Leopold. Carolin. natur. curioſ. Soc. ratio medendi morbis circuli ſanguinei monumentis praeſtantiſſimorum medicorum tum veterum, tum vel maxime recentiorum ſuperſtructa. Vratislauiae, impenſis Io. Frider. Kornii ſen. 1773. 8. mai. pagg. 460, praeter dedicationem, praefationem,

tionem, conſpectum generalem et indicem rerum.

Secutus eſt Noſter, cuius fata, in praefatione narrata, magnopere dolemus, in opere hoc profecto perutili texendo, quod maxima cum voluptate legimus, b. LVDWIG, diſpeſcuitque morbos cum eo in generales et particulares, nominis porro morbi cuiuslibet rationem inueſtigauit eiusque addidit hiſtoriam, quippe quae tam ad cognoſcendum, quam curandum maxime cernitur vtilis. Rurſus cauſſas, ſymptomata et ſigna tam communia, quam pathognomonica diligenter collegit, nec non aliorum auctoritate et exemplo confirmavit et denique methodum medendi curauit atque optima quaeque auxilia, longo vſu comprobata et ab aliis peritis medicis propoſita, addidit eaque compoſita in formulis tradidit. Praeterea dicit de variis medici practici officiis eorumque quaedam recenſet, ad reliqua intelligenda ſuadet inter alios hac de re ſcriptores methodum doctrinae medicae vniuerſae b. LVDWIG. *)

p. 3. Offert hic Cl. Auctor morbos vniuerſales circuli ſanguinei et pollicetur, ſe in poſterum morbos ſeroſi atque neruoſi laticis, quos auide exſpectamus, pariter eſſe vulgaturum, niſi mors Auctoris, vti dicitur, ſpem noſtram vanam reddat. Conſiderantur itaque hic febres in genere et ſpecie, inflammationes atque haemorrhagiae. Atque ita eos morbos circuli ſanguinei inprimis tractat Noſter, qui ex motu ipſius laeſo per vaſa corporis naſcuntur et ideo vniuerſam machinam laedunt. Sanguis autem vel nimis vehementer, vel etiam nimis tarde mouetur, vel denique per vaſa rupta aut dilatata effunditur.

Eſt

*) vid. comm. noſtr. Vol. XIV. p. 611.

Est febris proportio laesa inter vires vitales et animales, siue vis cordis et arteriarum maior, quam quae, respectu virium voluntati subditarum, esse deberet. Omne id, quod minima vascula obstruit atque ideo circulum in iis impedit, vel quod acredine sua fibrillas cordis atque vasorum irritat et constringit, caussam febris constituere potest. Sanguinis inde circulantis interruptio vel mora in minimis vasculis proxima omnium febrium existit caussa. p. 8.

Ex iis, quae hactenus de natura, caussis et exitu febrium a Nostro sunt disputata, elucet, veram febrium medelam his potissimum absolui indicationibus. Ac primum quidem, vt vitae et viribus, cibo et potu, genio febris et temperamento aegroti bene accommodato consulatur: dein vt motus febriles, quorum auxilio, caussa morbi est superanda, ita moderentur, vt nec multum excedant, nec torpeant: rursus, vt acre irritans corrigatur, demulceatur, expellatur; lentor vero obstruens soluatur, attenuetur, exterminetur. Ita viae sanguineae ratione habita, seu cruditatibus primarum viarum curatis, acre irritans pro varia sua indole humectantibus internis et externis, diluentibus atque demulcentibus, inprimis putredini resistentibus corrigi et ad eliminandum adaptari debet. Hic suadet infusa herbarum calida, decocta auenacea, hordeacea, nitro et acidis vegetabilibus et mineralibus mixta, serum lactis acidulum, hydrogala et alia, parua dosi saepe ingesta. Viscidum, inhaerens vasis capillaribus, impetu febrili iusto et remediis diluentibus atque resoluentibus, potu aquoso e. gr. diluente leniter salino et aromatico, balneo, fotu, clysmate optime soluitur. In nimio elatere fibrarum si detegitur caussa obstructionis febrilis, emollientia cum diluentibus et resoluentibus remediis, in spastica vasculorum minimorum contractione p. 13.

ctione opiata caute adhibita conducunt. Symptomata febrilia adeo molesta, yt nec viribus, nec patientia aegri ferri possint, lenienda et amouenda interdum sunt. Quibus auxiliis hoc fiat, in specialiori febrium tractatione a Nostro indicabitur.

p. 18. Proxima caussa febrium intermittentium cernitur in sanguinis, forte et liquidi neruei lentore, quippe qui liberum et expeditum circulatorium motum per vasa minima impedit. Caussam remotam praedisponentem febrium intermittentium potissimum in colluuie viscida et tenaci, saepe acida et biliosa, in primis viis haerente, chylumque et sanguinem inquinante, quaerendam esse crebro Noster expertus est.

p. 29. Hic Noster de symptomatum febrilium mitigatione quaedam addit. Frigus febrile nimium moderatur, applicato regioni epigastricae linteo duplicato cum aliquot guttulis menthae, chamomillae romanae, absinthii et caryophyllis, ex vino Gallico coctis, seu infusum theae calidum cum citri recentis flavedine, vel florum sambuci pauxillo mellis, saepe et parum vna vice. Inter alia in aestu nimio quoque commendat iulapia temperantia cum syrupis acidulis.

p. 32. Venaesectionem in intermittentibus febribus non prorsus reiicit, sed infidum auxilium iudicat. Infarctus systematis venae portarum ab atra bile caussam proximam intermittentium, praesertim quartanae saepe constituunt. Hic iuuat venarum haemorrhoidalium sectio. Inter varia remedia antifebrilia, a Nostro collecta, commemoremus modo externa quaedam e. gr. epithemata, epicarpia et emplastra e. gr. rec. vuar. corinth. summit. lupuli, sal. marin. ana drachmas duas, contusa in pultem applica ad arterias. Rec. farin. tritic. cribr. thur. mascul. ana

vncias

vncias duas F. cum ſucco menthae emplaſtrum, quod calidum ante acceſſionem adhibetur ad ſpinam dorſi totam, donec ſponte decidat.

In febre ardente et externam cutis ſuperficiem humectare et emollire ſuadet. Laxatis enim ſic vaſis, omnes criticae euacuationes melius ac facilius promouentur. p. 82.

Bilis impetuoſae excretiones per os et aluum mitigentur in febre bilioſa externe ventriculo impoſitis ſacculis ex herbis aromaticis vino calido imbutis beneque expreſſis, vel etiam applicato linteo quadruplicato ſpiritu vini camphorato tepido imbuto. Venaeſectio hic non, niſi plethora praeſente, indicatur; circa dies criticos inſtitutam, ſaepe deliria et faucium inflammationes ſecuta ſunt. Terreis medicamentis ſi abutamur, materia peccans tenacior redditur et febri hecticae generandae occaſio datur. Camphorae granum vnum, nitroſis pulueribus additum, praecauet inflammationem. Arroſionem inteſtinorum bene mitigant enemata ex lacte cum vitello oui et ſeuo ceruino. p. 91.

Serum ſanguinis viſcidum tenax et acre in minimis vaſculis cutaneis, praecipue in glanduloſa tunica narium, bronchiorum, et inteſtinorum, ſtagnans eamque inflammans, cauſſam proximam febrium catarrhalium benignarum conſtituere ex phaenomenis Noſter colligit. p. 94.

Sopore vrgente in febribus catharrhalibus malignis, ſurae et plantae pedum cum aceto fricari, imo epiſpaſtica applicari poſſunt. Rubefacientia ex aceto vini cum calida, pedibus applicata, plus ſaepe Noſtro praeſtiterunt, quam veſicatoria. p. 112

Eryſi-

p. 146. Eryſipelas eſt vel phlegmonodes, vel oedematoſum vel ſcirrhodes. Variolarum ſtadia ſunt quatuor, contagii nimirum, inflammationis, ſuppurationis et exſiccationis. Quando in variolis, ſaliuatione imminuta, oris tumorem non excipit manuum tumor, item pedum tumor, malum hoc recte iudicatur ſymptoma.

p. 167. Ad puris varioloſi regreſſum in ſanguinem, capitis tumorem et cutis tenſionem minuendam ſanguinisque reditum ex cerebro facilitandum ſuadet Noſter puſtularum perciſſionem. Quae fit decimo circiter morbi die et repeti debet. Puſtulae apertae, ſpongiis aqua tepida a lacte madidis bene ſunt abſtergendae. Ita enim corpus ab ingenti copia puris liberatur.

p. 196. Progreditur nunc Cl. Auctor ad febres lentas chronicas, quarum aliae benignioris indolis ſunt et ſaepe per annos aegrotos diuexant, donec ſub peſſimis ſymptomatis emaciati viribusque exhauſti pereant; aliae vero grauioribus ſtipatae ſunt ſymptomatis, neruos potiſſimum afficiunt atque plerumque circa vigeſimum primum diem, ſaepe tardius finiuntur. Priores appellat Noſter *lentas chronicas*, poſteriores *lentas neruoſas* febres. Calor poſt paſtum cum virium defectu ſignum pathognomonicum febris lentae conſtituit. Febris lenta differt ab hectica. Illa mitior eſt et a vitio humorum et incipiente mala diſpoſitione partium ſolidarum pendet: haec viſcus laeſum prodit cum calore continuo et acriore et ſymptomatis grauioribus. Cauſſa proxima lentarum cernitur in acrimonia humorum praeſertim ſeroſo lymphaticorum, quae ſolida ad motus febriles perpetuo irritat.

Ad

Ad inflammationes cum Nostro progrediamur. In phrenitide, symptomatica ab initio omni trihorio, vrgente feroce delirio, enema egregie iuuat. Vbi morbus vero deferbuerit, ab iis abstinendum esse arbitratur, ne vires nimium debilitentur. Ophthalmiam, quae febrem inflammatoriam habet comitem, solummodo Noster hic tractat, atque diuidit in externam et internam. Externa dicitur, quae tunicas oculi externas, coniunctiuam nempe, albugineam et corneam occupat. Interna vero, quae in retina, choroidea et vuea sedem habet. Ad reuulsionem iuuandam inter alia et sacculos, qui continent semen erucae in vino coctum, in nucha vel sub axillis admotos suadet. p. 240.

Anginae diuisio in inflammatoriam et catarrhosam sufficere Nostro videtur. Praeterea autem haec et anginae differentia Nostro placet, qua diuiditur in tumidam et non tumidam. Prior, quam idiopathicam vocant, tumore quodam partium adfectarum se manifestat, minusque periculosa est; posterior vero, sine vllo signo tumoris externi vel interni ab alio plerumque morbo praegresso efficitur et difficiliorem admittit medelam. p. 249.

Nitrum quamuis magnam habeat efficaciam in morbis inflammatoriis; in peripneumonia tamen refracta dosi est exhibendum, ne stimulo suo noceat. Balsamica plus nocent, quam prosunt. Haec enim sanguinem et humores incendunt et obstructiones augent. Expectorantia dulcia raro in peripneumonia vtilia, imo potius nociua deprehenduntur. Opiata nunquam quidem hic prosunt, attamen ad tussim compescendam, qua sanguinis floridioris profusio sustinetur vel vulneris consolidatio retardatur, conueniunt in peripneumonia. Vesicatoria, dorso et brachiis imposita, in nimia pectoris oppres- p. 288.

ſione, tuſſi et difficili excretione per ſputa profuiſſe, experientia confirmat. Iisdem quoque diarrhoeam feliciter ſaepe ſiſti, cuilibet rei perito notum eſt.

p. 298. Inter cauſſas occaſionales pleuritidis refertur aer frigidus, praeſertim per rimas anguſtas corpus exaeſtuans nudum afficiens.

p. 307. Veſicatoria in pleuritide ſunt applicanda, ſi, imminuta ſanguinis copia atque ita ſedato impetu febrili, nec in excretis putredine, apparente, dolor remaneat ſimul cum oppletione pectoris. Iuuant quoque in ſuris veſicatoria in contumaciſſimo alui fluxu, quo ſaepe exhauriuntur pleuritici. Alias veſicatoria et omnia quaeque remedia, quae irritant, calefaciunt et impetum augent, vt in omni morbo inflammatorio, ſic in pleuritide nocent. Validiora narcotica in pleuritide reiicit; febre autem ſopita, praeſentibus vigiliis et dolore, leniora, vt flores papaueris rhoeados, ſemen papaueris albi, permittit Cl. Auctor. In pleuritide ſpuria cucurbitulae cum ſcarificatione, lateri adfecto appoſitae, ſaepe ſubito malum tollunt.

p. 312. In paraphrenitide laudantur enemata emollientia frequenter immittenda, quia colon, ita repletum, diaphragmati vicino dat fomentum blande reſoluens.

p. 322. In ſplenitide ſaepe ſtillat ex nare ſiniſtra ſanguis. Refertur itaque inter ſigna huius morbi.

p. 334. Tranſit quidem inflammatio ventriculi, vt reliquae viſcerum inflammationes, in ſanitatem, ſuppurationem, gangraenam, ſcirrhum; hoc tamen habet peculiaris gaſtritis, quod a veneno fortiori ſumto vel potu gelidiſſimo, corpori aeſtuanti affatim ingeſto, orta, ſubitam, conuulſionibus acceleratam, afferat mortem.

In

In enteritide Noſter ob metum gangraenae p. 347.
omnia valentiora remedia purgantia mittit, clyſmataque leniſſima, vt ex aqua pluuiali, ſyrupo de althaea et nitro depurato, ne ſtimulo malum adaugeatur, ſuadet. In periculoſi morbi ſtatu inflammatorio quoque acetum, cum calida mixtum et ſub forma clyſmatis iniectum, profuiſſe experientia docet. Febre, dolore et ſpasmo ſopitis, in locum relaxantium et emollientium ſubſtituenda ſunt neruina et roborantia, inprimis tinctura et ſal ſuccini.

Ad praecauenda veſicae vitia aquae minerales p. 352.
Selteranae cum vel ſine lacte conducunt. Caueant veſicae morbis obnoxii lacticinia, vinum Rhenanum et vina, quae habent tartareum acidum, refrigerium, inprimis inferiorum partium et opiata, quae valde nocent neruoſarum partium inflammationi.

Cum opium circulum humorum manifeſte au- p. 367.
geat ſanguinemque rarefaciat, haemorrhagias illud potius promouet, quam impedit. Interim tamen opium conducit iis haemorrhagiis, quae a ſpaſtica partium remotarum ſtrictura vel ſtimulo in loco affecto proficiſcuntur, praemiſſis remediis ſedantibus.

Haemoptyſis mutatur facile in phthiſin p. 384.
pulmonalem, ſi illa adſtringentibus fortioribus, vel aqua frigidiſſima largiter hauſta, fuerit ſuppreſſa. Pars enim ſanguinis grumoſi, in pulmonibus relicti, facile putreſcit et in ſaniem conuerſa, vicina erodendo phthiſin pulmonalem inducit. Ad hunc euentum praecauendum inter alia ſolita remedia Noſter compertam habet frequentem inſpirationem aquae tepidae.

Proxima cauſſa vomitus cruenti a multis in p. 391.
laeſione vaſorum breuium venoſorum ponitur; Cl.

Auctor autem arbitratur, per haec vasa vel nunquam, vel raro sanguinem effundi. Motus sanguinis in venis retrogradus, situs vasorum breuium inter tunicam membranaceam et musculosam satis docent, ex iis in ventriculum effundi non posse, nisi vasa haec ipsa et simul interiores ventriculi tunicae fuerint disrupta vel erosa. Hac vero posita conditione, vomitus cruentus vel nunquam, vel raro saltem sanaretur. Quod cum experientiae repugnet, vix probabile est, per vasa breuia sanguinem in ventriculum effundi.

p. 393. Quapropter si vomitus cruentus ex magno et corrupto liene deriuandus est, vt plurimum periculum portendit, quia indicat, vasa brevia atque membranam interiorem ventriculi esse rupta. Periculosior est ille ex obstructo hepate, si sanguis poros biliarios relaxatos intrat atque ex his per ductum choledochum in duodenum, ex hoc partim in intestina inferiora, partim in ventriculum defertur. Excernitur enim in hoc morbi statu sanguis ater, spissus atrabilarius et pici similis per os et aluum et periculosum morbum Hippocraticum sistit.

p. 411. Immodico fluxu vterino laborantes, eo durante situm in lecto, natibus per puluinar suppositum eleuatis, seruent tranquillum.

p. 413. Finit Cl. Auctor morbos hos circuli sanguinei haemorrhoidibus, deque iis nimiis hic potissimum agit, cum alia occasione de haemorrhoidibus in genere Germanico idiomate libellum vulgavit. Nimius hic fluxus debilitat et subinde cachexiam hecticam et hydropem generat. Facilius curatur ille, si oritur a solo vitio sanguinis abundantis, acrioris, tenuioris vel spissioris, ac si ab obstructione viscerum

rum ſcirrhoſa, inprimis hepatis et ab atonia vaſorum pendet.

Profluuium hoc ortum a laxitate vaſorum, praecipue inteſtini recti, ſaepe curatur ſolo vſu rhei diuturno, paruis, ſed repetitis doſibus, aquis Pyrmontanis et Spadanis, lactisque ſero chalybeato. p. 417.

XII.

Sechs ſeltene anatomiſch-chirurgiſche Wahrnehmungen, geſammlet und herausgegeben von CHRISTOPH GOTTLIEB BÜTTNER, *der Arzneygelahrheit Doctor etc. mit 7 Kupfern. Königsberg, bey Gottlieb Lebrecht Hartung* 1774. 4. *Seit.* 76 *und* 28.

i. e.

Sex rarae anatomico-chirurgicae obſeruationes, collectae et editae a CHRISTOPHORO GOTTLIEB BÜTTNER, M. D.

Iam alibi *) de Noſtri aſſiduitate atque ſtudio dedimus documenta, et hic nouum addimus.

1) Obſeruatio de exoſtoſi ad maxillam inferiorem. Appellat Noſter excreſcentiam ſpongioſo-cavernoſo celluloſo oſſeam, et refert eam ad exoſtoſes benignas, quoniam nulla humorum impuritas eam progenuit. Subinde creuit hic tumor et lapſui in ſexto aetatis anno debetur. Pondere aequabat vncias quinque totidemque drachmas. Maceratione facta et exſiccatione inſtituta, haec fungoſa excreſcentia pondere vnciae vnius et dimidiae erat. p. 1.

Creuit hic tumor a ſexto vsque ad decimum ſeptimum annum, abinde non amplius. Hoc deriuat p. 12.

*) vid. comm. noſtr. dec. II. ſuppl. II. p. 323. it. Vol. XVII. p. 526. it. Vol. XVIII. p. 350.

riuat Noſter ab imminuto humorum affluxu, partim ob nactam maxillae integritatem, partim ob augmentum corporis omnino, quod plus ſanguinis poſcit. Inde igitur factum eſt, vt per tres annos amplius non creſceret tumor. Dein feliciter hic tumor, qui icone repraeſentatur, exſciſſus et virgo penitus eſt ſanitati reſtituta. Lingua enim balbutiens non potuit corrigi ob ſeptem dentium defectum.

p. 17. Additis dein aliis exemplis exoſtoſium ad maxillas, quarum et icones adiecit, putat Noſter, has excreſcentias non eſſe reuerſuras.

p. 18. 2) Obſeruatio de felici 1771 inſtituta lithotomia in ſexageſimo et quinto aetatis anno, qua vir calculo ex veſica vrinae eſt liberatus. Inquirit hic Noſter primum in naturam, dein in originem calculi et denique loca, quibus calculi generantur. Erat calculus, vti ex icone apparet, ſatis magnus, oualis, quatuor vnciarum pondere. Lithotomia idcirco erat operoſa et difficilis.

p. 44. 3) Obſeruatio de rupto liene ſine externa laeſione lapſu ab alto, in viro, et de hepate ſeparato a diaphragmate; et de rupto pulmone dextro in puella, decem annorum, quae carpento laeſa eſt, pariter ſine vlla contuſione externa. Ambo deſierunt viuere.

p. 55. 4) Obſeruatio cariei in maxilla inferiori dextrorſum, quae die 22 octobris 1773 feliciter, nec adeo cum doloribus ſeparata eſt. Gena dextra autem craſſior eſt adhuc ſiniſtra. Ceterum calli generatio plena facta et vulnus iuſte eſt clauſum. Addit hic praeterea exemplum ex actis nouis phyſicis academiae naturae curioſorum *), a Cl. CONSBRVCH collectum, vbi de vlcere cancroſo cum carie

*) v. Vol. V. obſ. 21. p. 74 ſeqq.

rie oſſis temporum in puero decem annorum quaedam tradit. Exfoliatio iuſta ſubſequuta eſt et vlcus ſanatum.

5) Obſeruatio de rupto tumore ſubduro ſub vmbilico per tuſſim et ſternutationem, e quo calculi ſunt elapſi. Erant calculi triginta et octo, quorum duos perquiſiuit Noſter, qui ponderabant grana ſeptem, et vnum fractum quatuor granorum pondere. Sunt rotundi, plerumque inaequaliter quadrangulares, ſuperficies horum calculorum eſt lata, non aſpera, ſed plana, laeuis et ſplendens, magnitudine aequant piſa minora. Color eſt flauus, maculis nigris turbatus. Externae firmiores et denſiores, quam internae lamellae eorum, quarum nouem numerat Cl. Auctor, erant pingues, oleoſae, pellucidae, ſplendentes, tenaciores autem, quam nucleus, qui lamellis deſtitutus, erat friabilis. Haec ſigna Noſter refert ad demonſtrandum, hos calculos eſſe felleos. Praeterea eos comparauit cum felleis et omnia ſigna reperit. Hi calculi per duodenum in ieiuno collecti, inflammationem et ſuppurationem effecerunt. Vulnus hactenus eſt apertum et timendum eſt de fiſtula, quae ſolet remanere in eiusmodi caſu, vti obſeruatum eſt *). Laxantia cum excrementis nullum calculum eduxerunt. Die 14 nouembris 1773 laxans eſt datum, nec calculus per anum eſt euacuatus; altero die autem poſt, rurſus calculus per vulnus prodiit. Finiunt hanc obſeruationem aliorum virorum, vt VALISNERI, BLANCARD, CHESELDEN exempla, eundem caſum ſpectantia. p. 66.

6) Obſeruatio rari et curioſis ſymptomatis ſtipati morbi, qui durauit tres per annos et menſes p. 76.

*) v. Mém. de l'Acad. de Chirurgie Tom. I. p. 298.

ses quatuor, in virgine annorum viginti et nouem. Laborabat obstructionibus aluinis, febrilibus accessionibus, lipothymiis, anxietatibus et pectoris doloribus, vomitu per annum, mox asthmate spastico, mox tensionibus spasticis in capite atque conuulsionibus, saliuatione per quinque septimanas ante mortem. Haec varia symptomata nonuullos medicos, quos consuluerunt amici aegrae, turbarunt; ideoque aliter atque aliter senserunt. Sectio vero cadaueris monstrabat situm viscerum abdominalium irregularem, inprimis ventriculi, quo hae anxietates et spasticae contractiones cum neruosa debilitate summa ortae sunt. Atque nos inprimis miramur, menstrua huius aegrae inter tot symptomata huius maxime complicati morbi rite et iuste plerumque fluxisse.

XIII.

Specimen medicum inaugurale de contagio varioloso ex obseruationibus indagato, Auctore GERARDO NIEROP, Ysalostadiense. Lugd. Bat. apud Ioannem le Mair et Andream Coster 1774. 4. pagg. 69.

Continet hic liber academicus multas lectu dignas res, partim a Nostro ex optimis quibusque Auctoribus collectas, partim ab Eo ipso, qui saepe nactus est occasionem morbum variolosum attendendi, obseruatas. Antequam vero suas obseruationes enarrat, quinque capita praemittit, quorum primum agit de morbi variolosi symptomatis atque decursu; secundum spectat contagium variolosum; tertium de praedisponente conditione ad variolas tractat; quarto in capite differitur de contagii variolosi epidemica conditione, et quintum inquirit in malignitatem, vim venenatam atque

fallaciam

fallaciam morbi varioloſi epidemici. Finit denique hanc diſſertationem mantiſſa obſeruationum. Nos quaedam, vti ſolemus, exempli loco deligamus.

Morbis contagioſis, vt varioloſis, morbilloſis, ſcabioſis, peſtilentialibus, putridis acutis, exanthematicis, petechialibus ratione contagii, aliquid inter ſe commune eſſe et eos tantum contagii gradu differre Noſtro videtur. p. 11.

Variolae artificiales ſunt verae. Ipſae enim eadem ſua ſtadia ac decurſum habent, quae variolae naturales benignae, pollent praeterea quoque vi contagioſa. Nam materies ex inoculato ſumta et in alterius nunquam variolati corpus deducta, ſuo tempore iterum producit variolas; imo conſtat no vies ſucceſſiue ex inſito in corpus, quod variolas non paſſum erat, materiam inſertam fuiſſe, et continuo verum morbum varioloſum produxiſſe. Vidit ipſe Noſter ſaepius materiem varioloſam ab inſitis deſumtam veras variolas per traducem in aliis excitaſſe, quandoque etiam ſatis copioſas, ſemel in puero quam plurimas. p. 19.

Contagium varioloſum cum per ſe non multo maiori inficiendi gaudeat vi, quam ſcabioſum, venereum aut aliud analogum, operae pretium eſt inueſtigare diſpoſitionem ad variolas. Colligit itaque ex multis argumentis, hic a nobis mittendis, contagium varioloſum agere non minus in ſolida, quam in fluida; adeoque ſolam mutationem in his, inductam a fermentatione aliaue quacunque cauſſa non ſufficere ad variolas excitandas. Contagium igitur varioloſum non ſolos humores inſtar fermenti alioue modo infectat, ſed et ſtimuli inſtar ſolida afficit. p. 26.

Morbum varioloſum eſſe haereditarium concedit Noſter et exemplis probat. Analogia aliorum morborum contagioſorum plus ſemel homines infeſtantium, p. 38.

festantium, exemplis Cll. Auctorum aliisque atque aliis argumentis ductus statuit Noster, fieri posse variolarum naturalium reditum, nec eum negat in artificialibus. Quapropter et reditus variolarum post implantationem nihil facit contra commodum insitionis.

p. 44. Solum contagium sine dispositione non sufficit, vt homo variolis laboret. Praesente vero dispositione ad variolas, per proximum contactum nasci quidem potest morbus variolosus, nondum tamen vniuersalis siue epidemicus, sed sporadicus. Requiritur igitur tertium quid singulare, quod faciat, vt contagium vniuersalius affectet, vel vt dispositio magis ad concipiendum miasma excitetur et apta reddatur. Atque illud vel in aere aliisue rebus non naturalibus, quae generalis sunt vsus, vel in corpore humano quaerendum esse, videtur concludi debere; in quonam autem horum, vix determinare ausit Noster.

p. 61. Ex obseruationum, a Nostro hic additarum, quinta et sexta apparet, variolas post implantationem, licet bis repetitam, non subsecutas fuisse: quamuis haec puella cum fratribus, variolas ex insitione passis, non solum in iisdem aedibus, sed in eodem cubiculo vixerit, praetereaque accesserit ipsa ad puerum copiosis variolis correptum.

p. 66. In decima obseruatione inoculationis exempla enarrantur, quae docent pus variolarum artificialium aeque facile variolas deriuare, quam naturalium.

XIV. IOAN-

XIV.

IOANNIS DAVIDIS HAHNII oratio de vſu venenorum in medicina, habita VII. calend. aprilis 1773, cum magiſtratu academico ſecundum abiret. Trai. ad Rhen. ex officina Abrahami van Paddenburg, acad. typograph. 1773. 4. pagg. 128.

Duo ſunt principalia venenorum genera, quae conſiderari a medicis debent, vnum corporale eſt, alterum corporis expers. Corpore praedita venena ſunt res naturales vel ex his, ſiue integris, ſiue corruptis conflatae aut extractae, habitu, forma, viribus valde discrepantes; ſed hactenus coniungendae, quod naturae humanae facultates ſuperent, neque in materiem corpori nutriendo aptam conuerti poſſint, quin imo vitae ac ſanitati ocius ſerius vehementer noceant, factis in homine mutationibus, quae per cognitas mechanicae leges explicari nequeunt. p. 11.

Ad vnum genus pertinent hae quatuor ſpecies. Primo multa ſunt et haec quidem ceteris ſubtiliora atque velociora, quae cum ſpiritu attracta caput aut pulmones extemplo feriant et ſubitiſſimas ſaepe mortes producant. Sunt deinde, quae, corpori extrinſecus illita, dum inuiſibiles claudunt vel permeant poros, internas partes laedant. Pleraque eiusmodi ſunt, vt corpus non male afficiant, niſi cum cibo, aut potu in ventriculum peruenerint. Sunt denique, quibus ore aſſumtis nulla ſit nocendi poteſtas, quae tamen, ſi per venam, ferro, morſu alioue modo apertam ſanguini admiſcentur, incredibiles turbas faciant. p. 12.

Alterum vero genus venenorum dixit Noſter corporis et materiae expers eſſe, propterea quoniam p. 14.

niam ab animo conturbato ſuoque impetu corpus exagitante proficiſcitur. Sunt haec potiſſimum animi commotiones nimiae, gratae aeque, pariter ac ingratae. Exempla pudoris, terroris, irae cet. improuiſae e. gr. circumforanei cura epilepſiae per improuiſas verberationes et terrores, a Cl. Auctore commemorata, ſunt nobis mittenda.

p. 39. Vſus medicus venenorum teſtantibus DIOSCORIDE, PLINIO, CELSO, imo HIPPOCRATE, veteribus iam notus eſt. Cicutam ſuaſit HIPPOCRATES. GALENVS mandragorae ſuccum in locum opii ſubſtitui poſſe monet Aconitum contra ſcorpionum ictus et inter externa oculorum medicamenta leuandi doloris gratia a DIOSCORIDE et PLINIO laudatur. Alia exempla, rem, quam tractat Noſter, illuſtrantia et confirmantia, hic collecta inueniri poſſunt.

p. 90. Pathologiam animatam, a cuius parte non videtur ſtare, arbitratur Noſter occaſionem dediſſe medicis, hac doctrina imbutis, venena, frequentius velut ex officio et quadam neceſſitate in multis morbis adminiſtrandi. Hunc igitur ad finem radices veratri et napelli, ſemina nigellae, aquilegiae, ſtaphidisagriae, porro ſabina, cocculi cet. in multis morbis animoſius adhiberi coeperunt.

p. 109. Hic inquiritur, num ars medica venenis carere queat? Acutiſſima haec arma, peritis manibus tractata, magnam vim exſerunt magnisque in morbis interdum vtiliter adhibentur. Et quemadmodum ars medica ferro et igne et venenis incorporalibus, ſic quoque toxicis nonnunquam indiget. Quapropter quidem iis in arte facienda nolit omnino carere, attamen diſſimulare non poteſt Noſter, operoſam venenorum agitationem, quam multi cum ſum-

mis

mis laudibus facere ſolent eorumque familiarem adminiſtrationem ei diſplicere. Suadet idcirco cautum eorum vſum.

XV.

Obſervations ſur le cacao & ſur le chocolat. Où l'on examine les avantages et les inconvéniens, qui peuvent réſulter de l'uſage des ces ſubſtances nourricieres. Le tout fondé ſur l'experience et ſur les récherches analytiques de l'amande du cacao. Suivies de reflexions ſur le ſyſtême de Mr. DE LAMURE, touchant le battement des arteres. A Paris, chez P. Fr. Didot jeune, libraire, M.DCC.LXXII. 8. pagg. 144.

i. e.

Obſeruationes de cacao et de chocolata.

Huius libelli Auctor ignotus omnem dedit operam, vt notiſſimam gratiſſimamque potionem iſtam Arabicam, chocolatam dictam, cuius baſis eſt fructus *Theobromae Cacao* LINN., variis chemicis, vbicunque experientia niſis, tentaminibus ab aliorum opinionibus liberaret, quae parte prima enarrat; eiusque vtilitatem vna cum damno ex rationibus chemicis, anatomicis et phyſiologicis parte altera confirmaret; quem quidem ob varias obſeruationes partim nouiſſimas lubenter legimus.

Capite primo huius plantae hiſtoriam Cl. Auctor tractat botanicam, eiusque locum natalem. In arbore vno eodemque tempore ſemper folia, flores ac fructus inueniuntur Fructum autem vulgari *Cucumeri Meloni* ſimilem eſſe cenſet, continentem Pars. I. p. 1.

15—

15 - 25 cacao semina.*) Etsi huius arboris tantum vnam speciem, cuius fructus, quoad locum natalem, magnitudinem, pondus ac qualitatem multum inter se differunt, inuenit; tamen plerumque ob hanc discrepantiam in tres species diuiduntur a mercatoribus.

p. 7. Illi, qui sub nomine *de Caraca* venduntur, optimi censentur. Omnium fructuum hae amygdalae maximam olei expressi praebent quantitatem, qua-
p. 11. rum oleum saporem amygdalis ex insula *Barbados* et *Antillanis* insulis suppeditat minus amarum. Fructus cacao siccissimo loco, cum alias facile corrumpantur, sunt conseruandi. Tostione modice instituta atque decorticatione peracta, in puluerem grossum comminutae amygdalae prelo calefacto tradendae, oleum tali modo elicitum, refrigeratum crassescens, consistentiae caussa butyrum dictum, post octodecim annorum interuallum, saporem suum recentissimum ac gratissimum minime perdidisse, neque fieri rancidum, per experientiam probat. Chocolatae, cuius praeparationem docet, istam tribuit virtutem; nempe post 30 - 40 annorum spatium adhuc fuisse incorruptam: quod autem nos per experientiam aliter scimus. Attamen indicat Auctor, se inuenisse chocolatam leni mucore, tamen nec sapore, nec odore mutato, superinductam, quam culpam hoc loco recte saccharo adscribit. Oleum ex maturis atque recentibus amygdalis Americanis expressum, vbi loco olei et butyri vulgaris in vsum culinarem adhibetur, quoad consistentiam maxime differt ab oleo Europaeo.

Tenta-

*) In Hygiene dogmatico-practica rationem conseruandae sanitatis corporis humani cum variis artis medicae supplementis ita exponente, vt lectoribus quibusuis vtiliter inseruire queant,) Francofurti et Lipsiae 1757. 4.) 30 - 40 amygdalae in singulis siliquis numerantur.

Tentamina, ab aliis celeberrimis Auctoribus instituta, capite secundo Noster enarrat. p. 15.

Capite tertio sua ob oculos ponit Auctor experimenta; quibus passim alios Auctores refellere conatur. Vncia vna cacao per coctionem drachmas tres grana quadraginta duo olei exhibuit, quod pondus, sale alcalino addito, fuit auctum. Spiritus per retortam stillans, aromaticus, acidulus, amaricans et tantillum empyreumaticus, chartam istam coeruleam ad rubedinem disponebat. Cum ne puluisculum quidem salis volatilis acciperet, RAII et LEMERY opinionibus repugnat. CAYLI duo oleorum genera quoque se ostenderunt; facillime autem super ignem fusa, in vnum sunt redacta. Oleum vna cum cum spiritu per retortam aqua affusa destillans, oleum volatile aethereum, ambrae odorem, et volatilitatem olei animalis DIPPELII aemulans accepit, quod cum BOERHAAVE spiritum rectorem de cacao appellat. E capite mortuo, in cineres redacto, ope magnetis particulas separauit ferreas. Extractione cinerum filtrata, et ad cuticulam vsque euaporata, nitidas particulas, talco similes, obseruauit. Lixiuium ad siccitatem vsque euaporatum, deliquescebat. Cum hoc lixiuio varia adhuc tentauit, sed nullius momenti. p. 18.

Experimenta cum corticibus fructuum instituta, capite quarto indicat. Spiritus praecedenti modo acquisitus subruber chartam coeruleam rubefaciens, quod cum spiritu fructuum ipsorum non fit, olei aetherei ac empyreumatici odorem spirauit. Ad finem sal volatile concretum, a RAIO et LEMERY quidem affirmatum, sed a CAYLO negatum, vidit. p. 44.

p. 52. Capite quinto comparationem cum cacao et coffea inſtituit, inprimis cum eius butyro, quod eodem modo fit craſſum. Spiritus coffeae, odorem butyri cacao imitans; aciditate tamen ſpiritum cacao ſuperat. Sal coffeae caſtorei odorem praebet quoque ſublimandum, ſed ſal cacao eſt fixum.

Pars. II. p. 55. In partis ſecundae primo capite cacao et chocolatae effecta in partes ſolidas et fluidas diſquiruntur. Maxima differentia in oleoſis partibus eſt quaerenda, quae in omnibus aliis fructibus quam facillime rancidae fiunt. Butyrum cacao cupreae inditum laminae menſe praeterlapſo, non induit colorem virideſcentem. Ferrum et chalybem politum hoc oleo a ferrugine liberare tentauit, quod ex voto euenit. Porro magna encomia, quoad vſum medicum, Cl. Auctor chocolatae tribuit. Proficiſcentibus, qui ob defectum tenui victu vtuntur, eandem optime commendat. Teſtante Patre LABAT, Americae incolae chocolata indies veſcuntur. CAYLVS aromatum admixtionem interdicit. Chocolatae cum vetuſta ſit, qua nos fruimur, minime iſtae vires ſunt adſcribendae, quam, quae Americae paratur: ibidem enim non craſſeſcere; craſſitiem vero in nonnullis mali effecti eſſe cauſſam. Quam ob rem conſilium praebet, quo hoc oleum fluidum fiat. Frigida chocolata, ſiue ſit cum lacte, ſiue cum aqua praeparata, ſiue male mixta et in ſpumam non redacta, minime ſumenda: digeſtionem enim impedit.

p. 93. De vſu chocolatae in morbis chronicis capite ſecundo tractatur. Hanc potionem Arabicam cum cortice Peruuiano comparat. Duo refert exempla, quod febricitantes ſola chocolata cum aqua parata reſtaurati ſint.

Capite

Capite tertio Cl. Auctor de chocolatae detrimento agit: eamque prohibet illis, qui gulae indulgent, carnibus vescuntur succosis, et vita tranquilla vtuntur, vt et obesis, vbi nunquam immediate post prandium sumenda sit. Tempore matutino chocolata vna cum pane, praecipue tosto, digestionem prorsus prohibens, non est sumenda; inde quam saepissime ingrata effecta oriri dicuntur. Chocolata cum aqua cocta et in spumam redacta, illi cum lacte praefertur. Proficiscentibus militibusque vnciae tres, cum vnciis octodecim aquae feruentis, in spumam bene actae, sumptae, per viginti quatuor horas, cum pane carent, ad vitam sustinendam sufficiunt. Exoptat, vt cacao absque vllo addito saccharo ex America ad nos in tabulis, simul ac messis sit finita, deducatur. Vt spumescentia augeatur, vitellum oui consultat. Paratio in vasis metallicis, vt et aromata admixta prorsus sunt detestanda. p. 112.

Chocolatam tamquam vehiculum purgantium gratissimum, saporis occultandi gratia, quorum effectus non minuantur, capite quarto laudat. Pellicula cacao a nonnullis, quasi noxia, at ex inscitia, separatur. Per analysin Auctor demonstrat, hanc eandem praebere virtutem, quam cacao. Drachmae duae pellicularum, in sex vnciis aquae feruentis coctarum, sufficiens sacchari quantitas admiscenda, potionem dat gratissimam, quae quoque cum lacte sorbeatur. Ex defectu partium butyrosarum magis digestionem promouet. Ex pelliculis tantillum salis volatilis separauit. p. 122

Sub finem affirmat, se chocolatae et cacao virtutes non extollisse, monetque, ne corrupta vilisque chocolata aegrotis exhibeatur, atque a mangonizantibus amygdalas dulces, seuum hircinum, farinamque tostam admisceri ait. p. 127.

p. 130. Addita disquisitione refutare conatur Anonymus systema Cl. LAMURE, quod in historia academiae Parisinae exstans a nobis tum indicabitur. Tribuit LAMURE pulsum arteriarum soli motui spasmi, qui sit actione sanguinis determinatus, vt irritet membranas nerueas musculosasque vasorum. Est Anonymus aliorum Physiologorum, vt HALLERI, FERREIN, SENAC, IADELOT, etc. sententiae, quam pluribus defendit.

XVI.

Berlinische Sammlungen, zur Beförderung der Arzneywissenschaft, der Naturgeschichte, der Haushaltungskunst, Cameralwissenschaft und der dahin einschlagenden Litteratur. 1ter Band. 1—6tes Stück. Berlin, bey Joachim Pauli 1768. 8. 1 Alph. 20 Bogen. 2ter Band 1—6tes Stück. ib. 1770. 1 Alph. 19 Bogen.

i. e.

Collectanea Berolinensia, ad promouendam medicinam, historiam, naturalem, oeconomiam, et scientiam cameralem scripta. Vol. I. II.

Acceptam Lectoribus fore huius libri perutilis, et res, notatu dignissimas, continentis, breuem epitomen iudicamus. Quodlibet volumen e sex partibus componitur: tractatus, ad disciplinas, in inscriptione indicatas, pertinentes, hic occurrunt, et translationes, tum denique nouorum librorum breves recensiones. Propter breuitatis vero studium nos earum tractationum tantum hic mentionem faciamus, quae ad nos propius spectant, nouas, vel perraras obseruationes continent, neque a nobis adhucdum indicatae sunt; reliquas prorsus omittentes.

2) OTHONIS FRIDERICI MÜLLERI *de* Pars. I.
nouo zoophyto tractatio, regiae academiae scientiarum p. 41.
1764 *praelecta.* Fimum equinum obtectum inuenit corpusculis ouatis cryſtallinis, quae mucori ſimilia, firmiora tamen erant, apice nigro capitulo punctata, pedicello tenui inſidentia. Pedicelli vel recti, vel curuati erant, quod Noſter a niſu ſe liberandi deriuat. Microſcopio vidit globuli partem ſuperiorem atque baſin flaueſcere, atque exinde vaporem pellucidum aſcendere, totumque globulum obſcurare: eumque augeri continuo, totumque globulum flaueſcere, donec omnes cryſtallinae plantulae poſt meridiem euaneſcerent: ſimul vidit flaveſcentia corpuſcula, fungis ſimilia. In multis globulis album admodum, tenuem tamen vermem reperit, in globulis hinc illinc lente ſerpentem. Altero die, poſtquam euanuerant illi, denuo animaduertit, cryſtallinas plantas, paullo minores, omniaque exhibebant prioris diei phaenomena: isque ortus et interitus horum corpuſculorum per quosdam annos a Cl Auctore eſt obſeruatus. Exinde ſequi putat, non omnia corpora naturalia, a trium regnorum limitibus circumſcribi poſſe: verum eſſe, quae ab illis plane ſint diuerſae naturae.

3) *Obſeruatio de veſpertilione Surinamenſi* (V. *Spectro*, LINN.) De ſanguinis ſuctione horum animalium, ſat nota, agitur, affirmaturque morſu et venaeſectione hac, modo non ſit nimia, vehementer releuari homines: vulnere facto, atque a ſuctione remittente animale, ſanguis fluere pergit, ad deliquia, imo ad exanitionem vaſorum. p. 54.

4) *Tabula eorum, quae a ſociis ſocietatis apiariae Luſaticae, aliisque ſint disquirenda.* p. 58.

6) *Obſeruatio de vi mercurii dulcis in parua doſi inueterata in arthritide venerea, a gonorrhoea mul-* p. 83.

tum ante male curata etc. Mercurii dulcis et sulphuris antimonii aurati ana grana duo, camphorae granum vnum, lapidum cancrorum praeparatorum drachmam dimidiam; M.F.Pulu Hunc puluerem ad saliuationem arcendam versus vesperam alterius die aegro exhibebat medicus, nihilominus tamen, etiam si et camphora addita esset, saliuatio non poterat impediri, nec cedebat laxantibus. Aeger vero ita sanitati restituebatur: monetur hic, mercurium dulcem in parua dosi esse exhibendum ob insignes vires mercurii.

p. 90. 7) *Sympatheticum remedium contra verrucas in manubus et facie.* Sumitur caput occisae anguillae et illinuntur eius sanguine hae verrucae, naeui et clavi. Non abstergitur sanguis ante, quam siccescat et caput illud terrae committitur ita, vt nequeat effodi.

p. 96. 8) *Breuis historia naturalis* Anatis mollissimae LINNAEI.

Pars. II. p. 13. 1) *Consilium de ratione, qua cultura serici commode possit, cum parua copia eiusdem adsit, et a ruricolis institui.*

p. 143. 3) *Cautiones circa mersos.*

p. 162. 4) *Decretum medicorum et chirurgorum Hamburgensium in emolumentum pauperum aegrorum.*

p. 186. 8) Ill. GLEDITSCH *tentamen, fungos in cera fundendi.* Omnino vtilem facilem et amoenam hic detectam esse methodum fatendum est. Res in eo consistit, vt gypsum ad formas fungorum adaptetur, quod, si fungi prius oleo oliuarum illinantur vbique facile fieri potest: deinde cera in has formas fundatur. Atque sic fungorum imago, vel coloribus illustrata, vel sine illis, eorumque structura

opti

optime reſeruatur. Affirmant Auctores huius diarii, Ill. Auctoren etiamnum continuare in perficiendo magis hoco egregio inuento.

1) *Obſeruatio de notatu digna obſtructione aluina a polypoſa concretione a 5. ianuarii uſque ad 18 februarium.* Inter alia remedia multa inprimis conducebat candela ceracea, quae quotidie applicabatur eaque craſſior ſubinde ſumebatur. Dein curua cannula clyſteres immittebantur. Atque ita his ambobus remediis aluus adeo aperiebatur, vt ſedantibus remediis opus eſſet. Integra igitur videbatur paullo poſt vti valetudine: poſtea vero repente apoplexia moriebatur. Noſter quaerit cauſſam aliquam mortis in nimia ac celeri repletione corporis debilis per alimenta. Siniſtrum latus cadaueris erat coeruleum. Abdomine aperto, inteſtina ſola morboſa erant. Extus in iis varices, intus aphthae conſpiciebantur. Tunicae inteſtini recti ſolito craſſiores erant, et ibi, vbi polypus haerebat, craſſities erat digiti minimi. Concretio haec polypoſa eminebat ad pollicem dimidium et adeo anguſtum canalem, vt aegre digitus poſſet immitti, reddebat. Saccus huius concretionis erat ipſum nimis ampliatum inteſtinum rectum.

ParsIII. p. 223. p. 238.

2) *De foecundatione floris a polline.* Quae viſa ſint in flore *Cacti flabelliformis* LINN. enarrantur. In germine nempe ope microſcopii ſe obſervaſſe dicit Anonymus, latere centenos quaſi embryones, matri omnino ſimiles, atque in ſtylo medio eſſe meatum, quo pollen in germen ducatur. p. 241.

3) *De generationis modo Pleuronectis Soleae* LINN. Confirmatur, quae DESLANDES dixit, oua huius piſcis adhaerere caudae cancri cuiusdam marini (*Salicoques* Gall.), atque non, niſi illic, euolui. p. 249.

X 3 4) *De*

p. 253. 4) *De noxa, tonitru tempore, campanis ſonum excitare.*

p. 260. 5) *Super ſenſibus meditationes.* Animalium cum hominis ſenſibus comparantur: negaturque, animalia ſenſibus homines antecellere.

p. 287. 11) *De marga tractatus.* Vſus eiusdem in foecundatione ſoli monſtratur, indicanturque eius differentiae.

p. 303. 14) *Zoophytum* atque *Piſcis* ingentis magnitudinis breuiter deſcribuntur, non tamen ſatis definiuntur, vt, quaenam ſint, determinari poſſit. Tum de docilitate et manſuetudine apum diſſeritur.

Pars IV. p. 334. 1) *De hydrophobia, quae ab ira vehementi orta eſt.* Mulier intra triduum haec mortua eſt. Hydrophobiam, etiamſi mania deerat, appellat, quoniam aegra omnia fluida reſpuit, et idcirco cum AVRELIANO hygrophobiae nomen praefert. Non ſemper pendet hic morbus a morſu animalis rabidi. Oritur non raro a phrenitide, melancholia cet. Finit hanc tractationem relatio de inſtrumento contra anguſtationem oeſophagi, quod cum excutia ventriculi ſimilitudinem quandam habet.

p. 349. 2) *De ratione, qua oriantur cochlearum teſtae et colores.*

p. 378. 5) *Breuis Simiarum hiſtoria naturalis,* lectu amoena. Inter alia affirmatur, carere Simias oſſiculis auditoriis, ſtapede, incude et malleo.

p. 387. 6) *Simiae Mormonis* ALSTROEMERII deſcriptio, et icon. *)

Pars. V. p. 443. 1) *Excerptum ex libro, Theoria ſyſtematis animalis inſcripto* (*Theorie du Syſteme animal. à Leyde* 1768.)

*) v. comm. noſtr. Vol. XV. p. 525.

1768.) Demonſtrari in eo oſtenditur, omnia in natura viuere, vti ROBINET vult, eſſeque cuncta ideo facta, vt mundi praeſtantia, vel τὸ optimum clare intelligatur.

4) *Collectio rerum medicarum notatu dignarum.* p. 473. Caſus inediae. Lapſus memoriae. Machina a Cl. BVCHOZ inuenta, vt phthiſi mederi poſſit. De morbo Surinamenſi *Klem.* Remedium variolas praecauendi. Sella chirurgica Cl. ARNAVD.*) Singularis effectus terroris. Per terrorem in ſoporem incidebat aliquando aeger per duas horas. Ab eo tempore quodlibet triſte fatum, ei imminens, talem ſoporem efficiebat. Nullo modo poterat excitari hoc ſopore praeſente, vſque dum ſponte ceſſaret. De rara tuſſi Hildanorum. Quilibet peregrinus incolis huius inſulae, omnium aetatum, et infantilis, hanc tuſſim excitat. Durat per decem duodecimue dies. Si febrim antea paſſus eſt peregrinus, et febri afficiuntur Hildani.

5) *Collectio remediorum.* Flores ſulphuris in febribus intermittentibus, item ſalicis albae vulgaris cortex. Daucus ſylueſtris contra calculum et renum dolores. p. 487.

7) *Quaedam ad naturalem hiſtoriam Papilionis Braſſicae* Auctore IO. SAM. SCHRÖTERO, Paſtore Weimarenſi. Varietates *Papilionum Braſſicae Rapae* et *Napi* LINN. hic deſcribuntur.

8) *Deſcriptio et icon Hippopotami amphibii* LINN. ad animal, in muſeo Lugdunenſi reſervatum, factae. **) p. 514.

1) *Quae ſingulo menſe in cultura apum fieri, et quo modo, reſpectu ſingularum regionum, ſitus, tempe-* Pars VI. p. 553.

*) vid. comm. noſtr. Vol. XVII. p. 150.
**) cf. comm. noſtr. Vol. XVII. p. 541.

tempestatis, etc. mutari debeant exponit Ill. GLEDITSCHIVS. Cum hyeme modice frigido, alto sopore quiescant apes, ianuario curandum est, vt neque nimium frigus iis noceat, neque subita tepida tempestas eas excitet. Hinc aluearia leniter ita sunt obtegenda, vt libero aeri accessus pateat. Quae quidem omnia februario etiam valent. In nouis examinibus exstruendis, cauendum est, ne duo in vno horto sint: alias apes alius aluearii, aliarum fiunt fures. Martio aluearia percontari, apes nutrire, reginam, si perierit, nouam curare, hirundinum nidos, quae apum sunt accipitres, destruere cet. oportet. Mellis despoliatio pro ratione tempestatis est instituenda. Maio mel sumitur ex aluea-riis optime; nouaque conduntur diuerso modo alvearia. Iunio et iulio nouae greges emigraturae attendendae sunt: si vero emigrare nolint; nequaquam vi ad id vrgendae apes, vti quidam agunt. Hostes vero apum vario modo sunt arcendi. Augusto in syluas mittuntur apes. Mel caute tantum septembri apibus detrahere licet: fures apes diligentius destruere conuenit: Quae octobri fiant, ea vel cum his conueniunt, vel iam ad munienda contra hiemis frigus aluearia pertinent: atque haec quidem magis nouembri decembrique instituentur sedulo.

p. 611. 3) *Breuis Giraffae (Cerui Camelopardalis* L.) *descriptio et delineatio*, factae ad animal, in museo Lugdunensi reseruatum. Nouo genere hoc animal distingui debere, suadent *cornua solida*, haud dubie *perennia* *) Incessu claudicat, cum anteriores posterioresque pedes vnius lateris simul tollat. Adduntur omnes fere Auctores, qui de eo scripserint.

Ex

*) cf. comm. nostr. Vol. XVII. p. 541.

Ex Volumine ſecundo haec deligamus. Vol. II.

1) *Excerpta ex tractatione, qua phyſices cum agricultura oſtenditur cognatio.* Perite hic doctrinae physicae de plantis praecepta ad agricolarum errores refellendos adhibentur. Primo recte ex theoria de aſcenſu et deſcenſu humorum in plantis docetur, tantum abeſſe, vt plantae terram quaſi exſugant, vt eiusdem fertilitatem augeant magis: alias tantum plus, alias minus ſuccorum in terram reducere: ſequi inde minus proſperos ſucceſſus, quod tempus culturae non recte obſeruetur: maximumque plantas ipſamque radicem accipere nutrimentum ex aere: (forſan melius dicetur, aëris vi ſuccos nutritios elaborari et ad nutriendum aptos reddi.) Ita etiam, quae in cultura agri e phyſices doctrina corrigenda ſint, bene enarrantur. Pars. I. p. 5.

2) *Scientiae naturalis vſus, qui in Theologos ruri degentes redundet*, a Cl. IO. SAM. SCHRÖTERO ſcite et eleganter indicatur. p. 30.

3) *De ebure Sibirico.* Dentes elephanti illud eſſe, atque, cum olim Tartari inter ſe dimicarent, debilioresque in Sibiriam fugerent, ab his allatos Elephantos hic mortuos eſſe aſſeritur. p. 50.

4) *Machina manualis ad lapides findendos* deſcribitur a CHRIST. GUILIELMO HAKEN, Paſtore, atque delineata traditur. p. 79.

1) *De pretio et raritate petrefactorum praecipuorum*, Auctore IO. SAM. SCHROETERO. Primo qualitates, e quibus pretium et raritas petrefactorum cognoſcatur, tum quaedam e rarioribus enarrat. Inter ea cochleae alatae, arcae, turbines, ſcalares, murices et iſides petrefactae. Quod certe rarum dicit *Crocodili* petrefactum, etiamnum in muſeo Linkiano hic conſeruatur. Pars. II. p. 117.

p. 144. 2) *De quassia.* Ill. LINNAEVS *) hanc descripsit in amoenitatibus academicis. Quapropter nil nisi experimenta hic communicamus. Radix quassiae non vero lignum sumitur. Non pertinet ad calefacientia; priuat plures res odore et sapore, e. gr. acetum, succum citri, acida mineralia. Potissimum acidum mutat.

Volatilia orbat ea odore, cum puluere liquiritiae mixta imitatur aloen; cum spiritu salis dulci amygdalas amaras. Cum inebriantibus itaque et calefacientibus remediis mixta quassia maximam partem tollit vim inebriantem. Multum valet in impedienda fermentatione et in putredine resistenda. Si consperguntur puluere eius, aut invndantur decocto eius corpora animalia et vegetabilia, ea duriora et firmiora redduntur.

Tormina et borborygmos a laxantibus corrigit spasmosque inde facile oriundos sopit ea ita, vt vim laxantium minime turbet. Nauseosis si admiscetur, imminuit nauseam. Ea in decocto, sanguini obscure rubro cum crusta inflammatoria addita, mutabat huius e vena missi sanguinis colorem, accelerabat cruoris ortum et crustam prorsus soluebat; contra vero supernatabat serum, quod in sanguinem, crusta inflammatoria tectum, alias non cadit. Destillatio humida parum amaram aquam sine olei aetherei notis cum muco quodam praebuit; sex drachmae radicis quassiae, lege artis inspissatae, extracti drachmam vnam dederunt; cum spiritu vini flaua et admodum amara essentia quassiae est facta, quae aquam reddit quidem turbidam; nullum tamen bitumen s. resinam prodit. Extractum, frigida aqua dilutum, colorem et saporem retinuit, nec multae terreae partes subsederunt. Igni admotum, non alit flammam. Combustio elicuit

*) comm. nostr. decad. secund. Suppl. I. p. 23.

elicuit ope aquae ſal fixum, acre et vrinoſo ſimile, ex ſex drachmis drachmam dimidiam.

Ex his experimentis colligitur, virtutes quaſſiae poſſe forſan deriuari atque explicari ex gummoſo ſalinis et ſulphureis partibus, cum terreis arctiſſime coniunctis Interim refertur hic quaſſia inter remedia generoſa quidem et efficacia, attamen admodum leniter agentia, non calefacientia, ſed corruptionem humorum variam et ſolidarum partium laxitatem arcentia et impedientia. p. 158.

Profuit ea in ſudoribus nocturnis foetidis tabidorum ſine augmento febris et expectorationis impedimento; in ſaliuatione nimia et diabete, in haemorrhagia vteri, in febre quartana cum aſthmate et oedemate, in fluore albo benigno, in vertigine, quae per annum iam durabat, cum ſpaſticis inſultibus in nucha; in diarrhoeis colliquatiuis et febribus bilioſis: cum puluere ſcillae in hydrope, cum guaiaco, ſaſſaparilla et remediis mercurialibus in chronicis ſcorbuticis et venereis et ſaepe inde oriundis arthriticis et podagricis inſultibus. p. 160.

3) *Relatio de quaſſia* per Cl. SCHRADERVM, Profeſſorem Rintelienſem. Commendatur hic radix haec, inprimis in morbis a nimio acido et putredine oriundis. Hypochondriacis, arthriticis et podagricis inſultibus, variis mulierum morbis, e. g. leucorrhoeae conducit, quin imo gangraenae et ſphacelo inſeruire eam ſuſpicatur. p. 164.

4) *Circa vias regias plantare* ſuadet Paſtor anonymus *Platanum* (*Acer Platanoides* LINN.) et *Fraxinum.* p. 178.

5) *Canis Hyaenae* LINN. *deſcriptio et icon.* Synonymia et homonymia huius animalis docte et eleganter exponitur, aliaque ad eius hiſtoriam facientia narrantur. p. 186.

1)10.

Pars III. p. 229. 1) IO. SAM. SCHROETERI *catalogus cochlearum terrestrium, quae circa Wismarium et praesertim Thangelstaedt inueniuntur.* Enumerantur hic curate cum plurimis eius varietatibus *Helices lapicida, pomatia, nemoralis*, et alia, vt et *Turbinis* species quaedam. Comparantur cum iis descriptionibus, quae in alio Berolinensi diario, *Berlinisches Magazin* dicto, datae sunt a Cl. MARTINI, cuius et notae subiectae esse videntur.

p. 249. 2) EIVSDEM disquisitio, *num, et quomodo perfectum Systema naturae sperare liceat.* Quae impediant primum, tum rationem, haec impedimenta remouendi, atque finem optatum assequendi docte et eleganter exponit. Recte lites personales, quas dicunt, improbantur, obseruandique studium, praemiis excitandum vbique commendatur. At, proh dolor! quid iuuant et optima consilia, cum plurima negligi soleant.

p. 272. 3) *Collectio remediorum nouorum.* Virtus medica magnetis artificialis in doloribus dentium, neruorum debilitate, oculorum morbis. *) Alumini quoque hic vis contra rheumatismos adscribitur.

p. 285. Extractum saturni sedat haemorrhagias e. g. post dentis eruptionem.

p. 288. Effectus strobilorum pini russicae (*Sapin*). In infuso theiformi adhibentur gemmae pini et commendantur in scorbuto, pulmonum vlceribus, inueterata tussi, febre lenta, haemoptysi, sensuum hebetudine, hysterico malo, pectoris et abdominis doloribus, sabulo renum, apoplexia et paralysi. Inprimis cephalicam vim roborantem inesse ei dicunt.

p. 317. 5) *De ratione arua colendi Cosacorum circa Danubium relatio.* Humus haec fertilissima, combustis

*) vid. comm. nostr. Vol. XVI. p. 102.

ſtis plantis praeteriti anni, aratur, ſeminaque tunc ſata laetiſſime pronaſcuntur.

6. 7. 8. In Moſcauia *Chamaeropem* eodem, quo Berolini, modo *foecundatam eſſe; Caſtorem moſchatum* circa Danubii oras reperiri, materiamque ſebaceam, zibetho ſimilem eſſe; atque nouum talpae ſimile animal, in Tataria boreali viuere, quod haud dubie *Sphalax**) eſt, breuiter enarratur. p. 319.

1) *Papilionum Arionis, Argi, Argioli, et Rubi,* LINN. *ſpecies varietatesque* deſcribit curate 10. SAM. SCHROETER. Pars IV p. 341.

2) *De ſingulari lethargo.* Ille ita continuabat, vt per viginti et quatuor horas duraret. Variis medicamentis fruſtra tentatis, aegra obtegebatur tepidis cineribus et caput ſaccis, cineribus impletis. Tum oedema faciei accedebat. Paullo poſt continuabatur his cineribus, qui humidi erant facti, et aegram ſemper excitabant ſanitatemque plenam ei reddebant. Hac occaſione optat Auctor, vt plura remedia externe adhibeantur, quae bonum effectum haud dubie edent, et e. g. laudat acetum, externe in epithematibus per totum corpus adhibitum, in puerpera, lochia adeo foetida habente, vt nec acida mineralia, nec alia antiputrida medicamenta eum foetorem ita bene corrigere valerent. p. 353.

3) *De Gymnoto electrico breuis relatio*, a Cl. SCHILLING, M. D. miſſa, qui experimenta ipſe in Surinamo inſtituit. Inter quae magnetica huius piſcis vis **) confirmatur, referturque, aethiopes credere, mederi hunc piſcem elephantiaſi. p. 362.

4) Ill,

*) v. comm. ſupra p. 5.

**) v. comm. noſt. Vol. XIX. p. 687.

p. 367. 4) Ill. GLEDITSCHII *de tertia vice feliciter ſucceſſa foecundatione Chamaeropis humilis relatio, additis quibusdam obſeruationibus ſuper foecundatione plantarum.* *)

p. 384. 5) *De vrinae effluxu per vmbilicum.* Vir 60. annorum calculoſis laborabat affectibus et varios quoque calculos per vrethram eiecit. Lotio dein non amplius, vti ſolet, effluente viaque hac per calculos clauſa, retentioneque vrinae per aliquot dies paſſa, illa per vmbilicum ita, vti per vrethram uno tenore exibat, relicto tamen conatu crebro mingendi. Lotium colorem et odorem, vti ſolet, prae ſe ferebat.

Exemplum *de calculo ſublinguali*, qui viuo aegro exemtus eſt ita, vt aeger ſanitati reſtitueretur.

p. 386. Deſcribitur porro hic nouum inſtrumentum venaeſectioni inſtituendae aptum. Differt ab hactenus ſolitis inſtrumentis in eo, quod lanceolae inſtar formata eſt acies lateralis incidens, ſponte ſeſe retrahit, nec facile frangi poteſt, et tota huius inſtrumenti applicatio eſt minus doloroſa.

p. 392. *De inoculatione morbillorum.* **)

p. 400. 6) Ex *collectis notabilioribus oeconomicis* notemus *rationem Muſtelam Putorium capeſſendi*, quam Ill. KAESTNERVS retulit olim expertam eſſe. Nempe cum culter cote teritur, ex ſpeluncis vel aſylis Putorius prolicitur, nihil metuit, et ita necari poteſt.

p. 407. 7) *Peculiaris quaedam ſalicinorum ramorum iuniorum degeneratio, in vetuſtis arboribus*, a IO. SAM. SCHROETERO. Diſciſſis vere ramis, autumno pronaſcebantur iuniores rami, furcati, in quorum altera

*) vid. comm. noſt. Vol. XIX. p. 687.

**) vid. ib. p. 271.

altera parte ramuli floriferi, quos flores *Artemisiae vulgaris* similes dicit, circiter viginti quatuor erant, qui in vna arbore fastigiati, in alia contorti essent. Inquirit copiose in caussas huius mutationis, et copioso vitiatoque succo nutritio eam effectam esse putat.

8) *De Vespertilionibus Vampyro, Spectro* LINN. et *hastato* PALL. Auctor Cl. putat *Vespertilionem soricinum* PALL. esse LINNAEI *Spectrum*. Dentes variare quoque confirmatur, aliaque ex BUFFONIO, SEBA, et aliis de horum animalium natura iconesque *Vampyri* et *Spectri* traduntur:

1) *De taenia.* Digestiuis ex sale Anglico et cremore tartari et purgantibus e resina ialappae et mercurio dulci immissis, praeterea enematibus ex rhabarbari et colocynthidis extracto adhibitis, taeniae partes expulsae sunt. Dein artificialis aqua mineralis, quae constat ex aquae fontanae mensuris duabus; solut. mart c. sp. vitriol. gt. xxx; ol tart. per deliq. ℥ij; spir. vitriol. gt. xx. a Nostro feliciter est propinata, ac quidem cum digestiuo superiori quotidie duae drachmae eiusdem aquae mineralis. Ita taeniam nonaginta vlnarum subinde expulit intra tres menses. Experimenta cum partibus taeniae facta monstrant, feruidam aquam, acres tincturas et pulueres, quibus primo intuitu nigrae apparent et mortuae videntur, non sufficere ad impediendum, quo minus in iis lacte calido nouus motus vitae producantur. Pars V. p. 454.

2) *E litteris, de arbore, ipsa hieme florente, excerptum.* Mali arbor, quae ianuario transplantata esset, casu in incremento et florescentia consueti temporis impediebatur; cum vero postea cresceret, sub initium frigoris florere incepit. p. 465.

3) Ex

p. 471. 3) Ex notatu dignis physicis rebus deligamus Cl. HELL obseruationem, qua lucem marinam a materia quadam, quae ab insectis marinis decidat, oriri vidit. Cl. BARTALONI asserere hominem fuisse, qui super mare similiter, ac interra ire posset.

p. 474. De polyphagis et allotriophagis. Inter alios et Wittebergensis *) hic occurrit.

p. 495. 4) *Breuis institutio, quomodo ruricolae et omnino ii, qui medico destituti sunt, variolis grassantibus sese gerant, data 1768. iussu Regis Borussorum Potentissimi a Collegio Medico.*

p. 514. 5) *Excerptum ex tractatu* Cl. IO. HENR. HAGEN *de excrescentiis salicum*, quae a *Cynipe Salicis strobili* LINN. efficiuntur. Earum figura, color, varietates, et origo docte et eleganter describuntur.

Pars VI p. 565. 1) *De spina ventosa obseruatio* hic inserta a Cl. IO. GEORG. SCHENKBECHER, M. D. Hunc casum iam alio tempore communicauimus occasione libri **) a nobis commemorati.

p. 578. 2) Ad *oeconomica et physica noua* pertinet 1. descriptio machinae, ad arandum serendumque aptae. 2. Noua *Solidagine Canadensi* res luteo colore tingendi ratio.

p. 591. 3) *Sciuri* historia naturalis, vbi natura, mores, patria, species auctorumque nomina docte traduntur, delineaturque *Sciurus Palmarum* LINN.

8) De

*) GEORG. RVDOLPH BOEHMER de polyphago Wittebergensi. Witteb. 1767. 4.

**) EIVSD. *Bericht von den heilsamen Wirkungen der* Kinkina *etc. Riegau und Mietau* 1769. 8. p. 72. v. comm. nostr. secund. Decad. Supplem. II. p. 266.

8) *De Asclepiadis Syriacae* LINN. *cultura, vsu, et lucro, qui ex serico eiusdem sequitur.* Radice optime propagatur, solum molle, humidum sine fimo praeditum amat. Radices iuniores sunt decerpendae. Augusto maturae capsulae serico plenae, sunt discindendae, et vmbroso in loco siccandae. p. 634.

XVII.

Introduction à l'étude des corps naturels, tirés du regne minéral. Par M. BUCQUET, Docteur Régent de la Faculté de Médecine de Paris. Tome I. à Paris, chex Jean Th. Herissant, Père. MDCCLXXI. 12. pagg. 493. planch. 3. Tome II. ibid. eod. 12. pagg. 404.

i. e.

Elementa mineralogica, Auctore Cl. BUCQUET, M. D. Tom. I et II.

Chemiam atque historiam minerarum naturalem arcte inter se connexas esse debere, si rite de iis iudicare easque cognoscere quis velit, recte affirmat Cl. Auctor, neque vult hunc librum nouum systema haberi, sed tantum compendii instar, quod auditores legant, inseruire debere. Hinc tractatio plerumque satis bona est, in qua generum partes constitutiuas exponit, species deinde enumerat communes, omissis tamen pluribus ab aliis dictis, easque cum suis, tum LINNAEI, WALLERII et DE BOMARE nominibus appellat, breuiter, hinc saepe obscure, describit, et plerumque locum minerae natiuum indicat. Bene vtitur experimentis recentiorum Auctorum, eosque nominat, neglecta tamen curata libri citatione: raro sua quaedam habet.

Diuiſio omnium minerarum in ſeptem claſſes, Terras, Lapides, Sulphur, Salia, Semimetalla, Metalla et Bitumina, nobis neque cum principiis chemicis conuenire, neque certis horum corporum qualitatibus niti videtur. Terras enim et Lapides ſolo arctiori nexu, nullis limitibus definiendo, differre; Sulphuris baſin ſalinam id cum ſalibus connectere; ſemimetalla a metallis nullo eſſentiali charactere differre, palam eſt, et ipſe Auctor hinc inde indicare videtur. Hinc etiam patet, cur ordines terrarum et lapidum fere iidem ſint, nempe vitrea, calcarea, argillacea, et compoſitae terrae ſ. ſaxa. Semimetalla in fragilia, Arſenicum, Cobaltum, Wismutum, Stibium, Niccolum, et minus fragilia, Zincum et Hydrargyrum partitur. Metalla in imperfecta, et perfecta. Diuiſio ſane, quae non ex eſſentia, ſed vſu et accidentibus qualitatibus metallorum deſumta eſt. Addit in ſupplementis primo corpora igne producta, vt Lithanthraces, Pumicem, Lauas, cet.; et in altero aquas minerales, quas dicit tophaceas, ſulphureas, ſalinas, metallicas et bituminoſas.

Tom. I. Pauca, quae ſpeciatim excerpamus, reperimus.
p. 6. In introitu modum chemice corpora mineralia diſquirendi, auxilia et inſtrumenta naturalia et artificialia, affinitates corporum, operationesque che-
p. 46. micas copioſe exponit. Materiam luminis ab ignea
p. 56. diuerſam; phlogiſticam vero et igneam easdem putat.
p. 60. Non ſumme neceſſarium eſſe aërem ad combuſtionem corporum ARCETI experimenta probant, qui metalla vaſis clauſis in calcem vitrumque fude-
p. 62. rit. Correxit Cl. ROVELLE machinam HALESII, quantitatem aeris, quam analyſis corporis cuiusdam dat, determinandi: hanc Auctor deſcribit.
p. 65. LAVOISIER probauit, aquam non eſſe terreis parti-

particulis compoſitam, experimento, qũo aqua per centum et vnum dies deſtillata, nullum aliud ſedimentum terreum praebuerat, quam quod a vaſe diſſolutum eſſet. Inſtrumenta grauitatem aquae menſurantia, vbi ea, quae Cl. BAUMÉ et PARCIEUX inuenerunt, laudantur. p. 69.

De origine montium BUFFONII ſententiam defendit. Lapidum enumeratio interdum nimis ſicca eſt. *Zoolithum Turcoſam* LINN. ſub Calce conchacea recenſet, eumque etiam ex aliis oſſibus fieri demonſtrat exemplo manus femineae, cuius vltimae phalanges in Turcoſam ſint mutatae, in cuius baſi carnis ſiccatae veſtigia reſtent: hanc in muſeo regis reperiri. Marga minus recte definitur, miſcela cretae et argillae: adſit enim oportet arena, vti dicit WALLERIVS, ad quem Auctor prouocat. Margae Gallicae color demitur, ſi aceto vini, vel acido citri maceretur. Argillas compoſitas dicit ex terra, arenae quarzoſae analoga, quae acido vitriolico quaſi in ſal, terra abundans mutata ſit. Baſin argillae et aluminis cum terra ſilicum fundamentali eandem cenſet. p. 81. p. 107. p. 110. p. 114. p. 124.

Ad ſilicem refert, *Iaſpidem variegatum viridem*, *Achatisque* plures ſpecies et *Onychem* WALLERII. Quamquam generatim cum ARCETO aſſeruerit, lapides vitreos non ſolos fundi, neque exceperit alios, niſi coloratos; tamen poſtea terram ſiliceam eſſe fuſibilem cum MACQUERO affirmat. p. 150. p. 159.

Igne forſan ſolo gemmas recte definiri poſſe ait; cum reliqua ſigna ſint inſufficientia: eas ratione coloris diuidit. *Adamantem* ſolum volatilem fieri credit, quo puriorem, eo facilius fundi; Braſilienſem fundi in vitrum, omnibus aliis lapidibus durius, atque manere Adamantem. *Smaragdum* igne colorem perdere, contra WALLERIVM, ARCETI p. 168. p. 169. p. 176.

p. 192. experimentis nisus affirmat: Conchylia aliaque corpora marina multum origini lapidum calcareorum tribuisse ait. Iterum huc petrefacta perperam
p. 211. refert. Marmor a Calcario distinguit. Tophum sub lapide calcareo recte recenset; et tamen dicit continere eum parum *argillae*, esseque margam
p. 220 lapideam. *Lapidem nephriticum* ad chalybem scintillas emittere, igne flauescere et duriorem fieri.
p. 224. Ad *Steatitem* Molybdaenam refert. Generatim putat in fusione multum iuuare materiam coloran-
p. 235. tem lapidum. *Zeolitem* argillaceis propter leuitatem subiicit. Hic igne finditur atque crusta vitrea inductus esse videtur; non vero funditur. Non solus Zeolites, si acidum vitriolicum ei affunditur, indurescit, verum etiam Arsenicum. Acido minerali quocunque, non adeo forti, in gelatinam albam, transparentem mutatur, vti tostus lapis lazuli et haematites.

p. 238. Saxa esse ait, *Petrosilicem*, WALL. qui fundatur, atque ita prorsus a Iaspide differat, *Spatum scintillans*, *Corneum Trapezium* WALL. *Lazuli*, prorsus a Zeolite diuersum, *Corneum Crystallisatum* WALL. (*Schirl.*) *Porphyra* et *Granitem*.

p. 254. De *Salibus* satis copiose ita agit, vt eorum originem, combinationem cum aliis corporibus et analysin vsumque doceat. Cur tota classe Sulphur a salibus disiungat, quae genere tantum differunt, et acidum sulphureum separatim a sulphure iterum consideret; cum tamen ipse easdem partes constitutiuas iis tribuat, vitrioli nempe sal et phlogi-
p. 280. ston, non intelligimus. Causticam vim *acidi vitriolici* pendere opinatur a statu elementi terrei,
p. 313. quod in eo reperiatur. *Natri*, quod LINNAEVS et WALLERIVS e diuersitate locorum distinxe-
p. 318. runt, vnam speciem facit. *Boracem* speciem salis alcalini

alcalini facit, quae e ſale ſedatiuo et alcali marino compoſita ſit. Arte facta etiam ſalia recenſet, vbi et eorum praeparationis mentionem facit. Cum de decompoſitione ſalis ammoniaci, quae fiat addendo calcem, agit; ſententiae Cl. DU HAMEL aſſentitur, qua calcem dicit, priuare alcali materia pingui, quae illi ſit eſſentialis, idque agere ex vi eius ſalina. Repugnat vero MACBRIDIO, qui alcali aere fixo priuatum a calce exiſtimat: neque enim certum eſſe, quod aer ſolus eleuetur coniunctione acidi cum alcalino ſale, at vero materiam pinguem eodem temporo ſeparari: quae, ſi MACBRIDIVS recte ſentiret, euenire non deberent. p. 406.

Denique ſalia neutra imperfecta terrea pertractat, vt Vitriolum, Nitrum, Sal arenoſa, Vitriolum cretaceum vel *Seleniten* ſ. *Gypſum* WALL. (quod profecto aptius ſub claſſe lapidum conſideratur), huius etiam phoſphoreſcentiam notam memorat, putatque eam pendere a vera et continuata ſulphuris combuſtione, quae flammae faueat, atque ex copia materiae non inflammabilis lenta ſit: Quae Cl. DU FAY oppoſuit, refutat. Deinde huc refert Nitrum et Sal, cretacea; Alumen, Nitrum et Sal, argillacea. p. 414. p. 424.

Cum neque ductilitatis defectu, neque volatilitate ſemimetalla a metallis diſtingui certe poſſint, vt ipſe Auctor fatetur: patet, ea eſſe coniungenda. Subſtantias mineraliſantes etiam habet arſenicum et ſubſtantias ſalinas, quum ſoli ſulphuri mineraliſatio tribuenda videatur. *) Quae indicent metallorum in montibus praeſentiam, fodinarum foſſionem, atque diſpoſitionem, originem metallorum, quae quotidie formari aſſerit exhalatione fodinarum, docimaſiam atque metallurgiam breuem exponit. Tom. II p. 3.

*) cf. ſupra p. 254 ſq.

p. 77. Tum de Semimetallis vulgo dictis et Metallis agit, eodem quo in priori tomo deSalibus, modo, indicatis simul et ratione eas parandi, et pluribus exinde para-
p. 28. tis compositionibus pharmaceuticis. Niccolum cum CRONSTAEDTIO *) proprium metalli genus
p. 135. habet, ad zincum refert *Molybdaenam*, cuius aliam speciem supra ad lapides Steatiticos retulerat. Multa
p. 163. de Hydrargyro bona; at nota. Mercurii sublimati corrosiui pluriumque aliorum salium metallicorum saporem multo fortiorem esse, quam acidorum, quae eorum basis sint, notum est. Id pendere ait ab eo, quod substantia metallica, imperfecte cum acido iuncta, augeat particulis suis terrestribus attractionem, cui sapor acris, venenatus sit tribuendus.
p. 201. Si acido nitri stannum dissolui quis velit, pauca admodum metalli copia in acido, aqua multum mitigato, est ponendum, neque prius plus metalli addendum, quam immissum plane solutum sit. In-
p. 209. terim et sic facillime plumbum calcinari. *Ferrum natiuum* cum MARGGRAFFIO assumit. Ad fer-
p. 234. rum refert Sulphur, Arsenicum et Vitriolum, marte mineralisata. Vitriolum martis ita nasci, si phlogiston ferri et aqua, quae, si sola separataque essent, non soluerent, coniuncta mineram sulphuris decomponant ita, vt acidum vitrioli aqua liberum factum, in metallum agat illudque in vitriolum mutet. Ita plurimam Vitrioli martialis, quod venditur, obtineri partem. Goslardii ex vili mine-
p. 315. rali, quod *fumus cupri* appelletur, illud parari. Aurum mineralisatum negat; at inscius fuit minerae Auri Nayayensis.
p. 332. Platina omnium difficillime funditur. MACQUERO et BAUMÉ contigit, vt sub speculo caustico viderent metallum primo fumum, tum scintillas

*) cf. KAIM diss. de metallis dubiis comm. nost. Vol. XIX. p. 148.

tillas emittere, tandemque partem, quae in ipſo foco erat, fundi: hanc poſtea fuiſſe ductilem: ſub cupella fundi, et pondere imminui. Plerumque Platina impura eſt. Hepar ſulphuris in illam agit. Aqua regia, cum ſale ammoniaco parata, Platina volatilis fit: praecipitatur ſale ammoniaco et aliis metallis, ſi in aqua regia ſoluta eſt. Coniungi poteſt fere cum omnibus metallis, vti Cl. LEWIS oſtendit.

Inter bitumina recenſet etiam Ambram griſeam, quam animalis originis alii dicunt *). *Pumicem* formari exiſtimat ex materiis terreis et lapideis, quae dimidiam quaſi fuſionem paſſae ſint. p. 348.

XVIII.

Elémens de Mineralogie docimaſtique, par M. SAGE, de l'Academie Royale des Sciences. à Paris. Chez P. de Lormel. MDCCLXXII. planch. $18\frac{3}{4}$. 8.

i. e.

Elementa Mineralogiae docimaſticae, Auctore Cl. SAGE.

Tradimus Lectoribus librum rerum grauitate et nouitate inſignem, in quo Cl. Auctor ſermone vtitur facili, breui et eleganti, ſententiasque copioſis iisdemque curioſis experimentis firmat: interdum quidem eius ſententiae nondum omni dubitatione maiores nobis viſae ſunt. Si quid, quod ad perfectionem libri faceret, deeſſe videtur: id in neglectis prorſus aliorum Auctorum, hac in ſcientiae naturalis parte clarorum denominationibus corporum mineralium, nimisque interdum breuibus characterum externorum deſcriptionibus animaduertitur.

 Parti-

*) vid. comm. noſtr. Vol. XX. P. I. p. 33.

Partitur Auctor librum in tres partes. Quarum prior de salibus acidis, quae quinque statuit, nempe sal vitriolicum, sulphureum, nitrosum, marinum et phosphoreum; salibus alcalinis, neutris, et bituminibus agit: secunda complectitur terras molles et induratas s. lapides; hicque demonstrat Auctor vnam terrâm primitiuam, *absorbentem:* reliquas salia esse. Metalla tertia enumerat: in qua probari dicitur non arsenicum et sulphur sola, verum etiam acidum marinum, alcali volatile et materiam pinguem, ex acido volatili decomposito natam, substantias metallicas in mineras mutare. Addita est sub finem breuis de modo aquas minerales tentandi tractatio, et tabula synoptica, in qua corpora mineralisántia, cum metallis, quae illis mutentur in mineras, designantur characteribus chemicis.

p. 1. *Acidum vitriolicum* purissimum habetur ab Auctore primitiuum, quod cum phlogisto combinatum reliqua acida mineralia formet, atque cum plurimis substantiis facile nectatur. Natura igitur cuncta acida eadem esse; odore, colore, a phlogisto pendente, et grauitate a concentra-
p. 2. tione acidi effecta, differre. *Acidum nitrosum* fieri, cum vitriolicum iungatur phlogisto eorum corporum, quae incipiant putrescere, gypsi decompositione intelligi ait. *Marinum* vero, cum idem vitriolicum acidum combinetur cum phlogisto s. principio odoris corporum putridorum, nasci, probat experimento, quo solutio cupri, facta per alcali volatile salis ammoniaci, aeri exposita, spatio quatuor mensium decomponebatur: tumque phlogiston alcali volatilis combinatum cum acido vitriolico aeris, acidum marinum constituebat: materia pinguis alcali volatilis vnita cupro, malachitem formabat: et acidum marinum iunctum alcali fixo cristal-

criſtallorum cubicarum forma fundum petebat. *Acidum phoſphoreum* eſſe marinum mutatum circulatione in corporibus animalium carniuororum; admodum frequens inueniri in regno minerali, vt borace, ſpato calcareo, fuſibili et baſalte; odore coloreque carere, concentratum duplo grauius eſſe vitriolico, minus reliquis acidis rodere, et duabus aquae partibus ſaltim iungi. p. 4.

Alcalia mineralia acido, quod phoſphoreo analogum ſit, et terra abſorbente componi. *Natrum* parua materiae oleoſae, quae illi, in aqua marina inueniendae, ſimilis ſit, copia ab alcali tartari differre probat. *Alcali volatile*, maiori materiae oleoſae copia et nexu cum phlogiſto, a fixo diſtinguitur. p. 5. p. 7.

Salia neutra dicit corpora, quae ex vnione acidi cuiuscunque cum phlogiſto, alcali fixo, volatili, terris abſorbentibus metallicisque ſubſtantiis naſcantur. Terrarum et metallorum, quae cum acidis ſolubilia in aqua fiunt, ſolutione euaporata, particulae ſalinae ſecum vnitae cryſtallos formant. In omnibus his ſalibus etiam continetur materia pinguis, cui debeant inſolubilitatem. *Sulphuris* florum, limaturae ferri et aquae partes aequales breui inflammari; ſicque ſulphur decomponi ait. Idem acido nitri decomponitur. Sal ammoniacum, vitriolicum, et ſulphureum, quae in eruptione ſolfatarae inuenit. *Alumen plumoſum* eſt vitriolum martiale, asbeſtò forma tantum ſimile; diſſimile, quod aqua ſoluatur, igneque et aere colorem amittat album. *Salia nitroſa* plurima ſunt deliqueſcentia, praeter ea, quae ex vnione cum alcali fixo naſcuntur. *Nitri* vis fulminans pendet ab aqua cryſtalliſationis. Acidum nitri decomponit ſe ipſum, quando phlogiſto ſulphuris vnitur. *Salis culinaris* ſpecies facit *ſal ammoniacum*, quod tamen p. 11. p. 13. p. 18. p. 21.

alcali volatili differt, et *ſal marinum terreum*, acido marino et terra abſorbente compoſitum, quod in lixiuio gypſi inueniatur: denique *metalla ſpatoſa*, acido marino, ſubſtantiae metallicae, atque materiae
p. 22. pingui iuncto, orta. *Boracem*, arte tantum fieri, et componi acidi phoſphorei et alcali ſodae partibus aequalibus. Paratur ex miſcela adipis porcinae, materiarum, quae facile putreſcant, et paruorum filicum: qua ſub terra foſſa, illicque per quinque menſes repoſita, cryſtalli boracis inueniantur. Hae cryſtalli forma variant, plerumque hexaedrae ſunt. Flammae color viridis, qui addito ad ſal ſedatiuum accenſoque ſpiritu vini oritur, productus dicitur ab acido phoſphoreo, quod phlogiſto ſpiritu vini iunctum, phoſphorum conſtituat, flammamque flauam efficiat, quae cum flamma coerulea ſpiritus vini mixta, viridi colori originem det.

p. 25. *Bitumina*, quae ſuper aqua natant, deſtillatione dant oleum graue; ea contra, quae fundum pe-
p. 26. tunt, producunt oleum leue. Lithanthraces omnes, qui ſunt terrae, oleo bituminoſo penetratae ſulphur, alcali volatili iunctum, continent. Torrendi ſunt prius lithanthraces, quam ad vſum in metallurgia adhiberi poſſint. Nunquam Auctor acidum, neque ſal ſuccini inuenit, vt IVNKERVS et WALLERIVS ſe inueniſſe affirmant. Lithanthracem vitriolicum, qui interdum viridis ſit, vt *Smaragdus aquamarina*, formaturque ex cryſtallis
p. 31. vitrioli martialis, commemorat. *Naphtha* Noſtro a *petroleo* orta, eiusque rectificatio naturalis videtur.
p. 33. *Aſphaltum* nihil producit ſalis acidi: praeſentia acidi ſalis ſuccinum a reliquis bituminibus differt: nigri
p. 35. mentionem nullam facit. Quamuis *ambra griſea*, in cetis reperiatur; cum tamen colore et odore tunc mutata ſit, de ea hic agit. Deſtillatione inde producitur aqua acida, oleum nigreſcens, graue, odorum.

Vncia

Vncia dimidia eiusdem poſt deſtillationem in retorta reliquit carbonis leuis viginti grana.

Terram igitur vnam *abſorbentem*, primitiuam aſſumit, quae reliquis omnibus, vt et ſubſtantiis animalibus et vegetabilibus originem det. Eam non puram in minerali regno inueniri. Simpliciſſimam ex oſſibus animalium ſaepius calcinatis atque aqua elixiuatis obtineri. Hanc igne non mutari in vitrum: ſed velociter aquam attrahere. p. 37.

Terra calcarea eſt compoſita ex acido phoſphoreo et maiori parte terrae abſorbentis: producta ex ſubſtantiis animalibus decompoſitis. Calcarii ſoliditas pendet a cryſtalliſatione quadam, quam *confuſam* dicit: quam vt terra calcarea ſubire poſſit, actionem ignis experiatur, quo partem materiae pinguis amittat atque ſolubilis in aqua fiat. *Spati calcarei* cryſtalli vel rhombeae vel pyramidales ſunt, nunquam cubicae. *Lapidis ſuilli* odor a petroleo quod ei ſit mixtum, pendet; foramen, quod in pluribus *Stalactitis* obſeruatur, ſeruiiſſe tranſitui aeris. Acido addito nata efferueſcentia terram abſorbentem tantum mutat, ſale phoſphoreo nihil mutato. Calcinatione primo aqua cryſtalliſationis amittitur, vnde decrepitatio pendet; deinde acidum phoſphoreum iunctum phlogiſto, phoſphorum format, foetorem ſpargentem. p. 39. p. 42. p. 46. p. 50. p. 52. p. 54.

Fluorem mineralem WALL. dicit Auctor *ſpatum fuſibile*, idque ex ſaturata terra abſorbente acido phoſphoreo naſci: cryſtalli, ſpecies conſtituentes, variant: pertinet huc lapis Bononienſis. p. 58.

Terram porcellanam, quam *Kaolin* dicit, produci ſi terra calcarea acido vitriolico ſaturetur. Si deſtilletur haec terra cum acido vitrioli, primo tranſire paruam acidi ſulphurei partem, poſtea vitriolici: reſiduum euaporatum alumen praebere. p. 63.

Eſſe

Esse eam optimum intermedium, quo nitrum de-
p. 64. componatur. *Asbestum* et *Amiantum* eiusdem cum terra porcellana esse naturae. Quam etiam *Micae* tribui debere, ex productis et vsu eorundem patere videtur. *Lapidis ollaris* sunt eaedem proprietates cum terra porcellana: differt tamen vnctuo-
p. 71. sitate, colore et subtilitate molecularum. *Talcum* est lapis ollaris, partibus solutis.

p. 75. *Argilla* maiori tantum copia materiae pinguis a terra porcellana differt. *Tripela* est argilla, quae vnctuosam materiam amisit.

p. 77. *Schistum* compositum putat argilla, ferro et alcali volatili. Vnciae quatuor schisti, furno reuerberatorio destillatae, granum alcali volatilis, quod cum acidis efferuesceret, produxerunt: eius, quod remanebat, colore vix mutato. Cum acido vitriolico destillatus eadem, quae terra porcellana, argilla, cet. destillatis, eueniunt phaenomena: ita tamen vt in residuo sit etiam vitriolum martiale. Etiam schisto nitrum decomponitur.

p. 82. *Gypsum* est sal neutrum, acido vitriolico et terra absorbente compositum: quod crystallis variat
p. 85. rhomboideis, cuneiformibus, lenticularibus. In argilla, grisea, gypseas crystallos inuenit, prismaticas, hexaedras, planis compressis duobus latis, rhomboideis. Prismata erant vtrinque oblique truncata, pyramides obtusae, tetraedrae, planis trapeziis.

p. 88. *Quarzum* dicitur sal neutrum acido vitriolico, atque terra absorbenti, quae mutatione singulari alcali fixi naturam induerit, compositum. Non funditur, nisi aliud fusibile corpus addatur. Decomponitur terra calcarea calcinata: acidum enim phosphoreum calcis, iungitur basi alcalinae quarzi, ac producit basaltem; acidum vitriolicum quarzi

nectitur terrae abſorbenti calci formatque gypſum, Iuncto fluore minerali cum quarzo fuſio ideo ſequitur, quod acidum phoſphoreum fluoris mineralis, cum alcali quarzi iunctum, ſal formet fuſibile. Amethyſti color cobalto, quod cum acido ma- p. 92.
rino iunctum eſt, debetur. Nomine *Silicis* Corneos p. 96.
WALLERII comprehendit, quos a quarzo forma ſolum differre putat. Dendritas, in *Achatis* repe- p. 101.
riundos, oriri a terra martiali, eosque nigros fieri calcinatione. Nuces inuentas eſſe, quarum nucleus in achatem mutatus fuerit, epidermis vero vegetabilem retinuerit naturam.

Granitem dicit ſaxum ſilice vel glarea congluti- p. 105.
natum, cuius interſtitia ſint repleta *materia eiusdem naturae:* quae quidem definitio obſcura et falſa videtur, ipſiusque Auctoris definitionibus ſpecierum repugnans, cum in ſpecie *Granite* recte dicat, eam quarzo (melius ſpato ſcintillante dicitur, quem ab Auctore neglectum plane videmus), mica, et baſalte nigro componi. Refert quoque huc *Porphyra* et *Ophitem.*

Zeolites compoſitus Auctori videtur terra cal- p. 108.
carea et quarzo. Non feruet cum acidis; at in gelatinam ab iis mutatur: fuſus dat vitrum opacum, cellulare: duabus zeolitis partibus nitri pars vna ſoluitur. Rubri zeolitis color a ferro eſt. Quadringenta grana zeolitis cum oleo vitrioli deſtillata, transgreſſo acido ſulphuris et oleo vitrioli, reliquerunt maſſam rubram, quae octoginta granis grauior eſſet: haec elixiuata vitriolum martiale, atque paruam aluminis copiam dabat. Lapidem p. 110.
lazuli ad Zeolitem refert. A ferro colorem accipere: at materiem, quae ferro hunc colorem coeruleum tribuat, cum acidis ſoluatur, diuerſam eſſe ab ea, qua coeruleum Berolinenſe tingatur.

p. 111. Sub *Basalte*, quorsum Germanorum *Schirl* et *Schorl* pertinet, intelligit sal neutrum compositum ex acido phosphoreo cum alcali tali, quale basin quarzi constituebat, combinatum, quod fere semper terras metallicas contineat. Prismaticas eius crystallos esse, magnitudine et numero planorum
p. 114. differre. Turmalinum dicit basaltem, semitrans-
p. 122. parentem. Quatuordecim species describit. Basaltem non esse productum vulcanorum, probari putat ex pyrite cupreo, et terra martiali flaua, in quadam eius specie contentis, vtpote quae igne mutentur: at vero ex vna specie non licet colligere
p. 123. ad ceteras omnes. Granati plurimi basaltis proprietates habent, crystallisatione et faciliori fusione differunt.

p. 132. De Gemmis: quae eiusdem cum basalte sint indolis, minori tantum terrae metallicae copia praeditae. Adamantis crystallisationem, quae vt plurimum est octaedra, a DENGESTROMO (cuius est versio CRONSTAEDTII mineralogiae Anglica,) dici cubicam regularem, angulis truncatis refert: (vidimus eam constare duplici pyramide, triedra, planis conuexis.) Expositus ab Auctore igni adamas expandit vapores acres, lumine distincto, illum cingente, comitatos: quo tempore forma mutabatur breuique disparuit. Quod ex coniunctione acidi phosphorei, quod in adamante sit, cum phlogisto, atque eleuatione alcali fixi, quod basis fuerit eiusdem, tempore deflagrationis declarat. Rubinus nullo igne mutatus solus est.

p. 134. Finit hanc partem de terris vegetabilibus, turfa et eruptionibus vulcanorum tractatio.

p. 145. Tertia parte substantiae metallicae considerantur.

Hic

Hic generis metallici characterem eodem fere, quo CRONSTAEDTIVS, modo dat, eius affinitatem ad alia metalla, et ſalia, et, quae iis mixtis eueniant, exponit. Terra ipſis propria et phlogiſto compoſitas putat. Terrae colorem differre ab eo, qui ſit metallo, cuius baſin conſtituat. Fuſae terrae vitrum dant, quod colore et a metallo et terra diuerſum ſit. Quae alias *) de ſubſtantiis quinque mineraliſantibus aſſeruerat, hic vlterius confirmat. Metalla acido marino alcali volatili et materia pingui mineraliſata toſtione non egent. Docimaſiae maiorem perfectionem recte vrget.

Non mutatur mercurius, vel repetitis deſtillationibus, neque illum calcinandi cognoſcit Auctor rationem. Sulphure ſolo mineraliſatur. Cinnabarem tranſparentem ex Ducatu Bipontino (*deux ponts*) poſſidet Noſter, cryſtallis priſmaticis triangulis, terminatis pyramide triangulari truncata, inter quas aſphaltum purum et mercurius natiuus poſita deprehendantur. p. 149.

Arſenicum igne immutabile videtur Cl. Auctori. Nihil de eius principiis. In forma reguli metalla in mineras mutat: **) regulum minus venenatum eſſe, quam vitrum vel calcem arſenici. Quae ex cobalto obtinetur ſublimatione calx arſenici, ſemper partem cobalti ſecum rapere experimentis probat. Acida antidota eſſe. Ipſum etiam arſenicum ſulphure mineraliſatum affert, *Realgar* dictum. p. 153. p. 157.

Cobaltum in mineram mutari arſenico, tumque eſſe griſeum, nitens; vel acido marino, vnde diverſis coloribus praeditum fiat, qui igne viridescant; vel interdum acido vitrioli, vel ſulphure; nullam tamen ſpeciem memorat, quae ſulphure ſit p. 160.

*) Anno 1765 edidit, quae de his detexerit, ſingulari ſcripto.

**) cf. ſupra. p. 254. ſeq.

ſit mineraliſata. Vt regulus cobalti purus obtineatur, ſale ammoniaco ſaepius ſublimetur. Omnibus metallis fuſione iungitur, praeter wismutum.
p. 164. Niccolum etiam hic recenſet, compoſitumque dicit arſenico, cupro, ferro, et cobalto, huiusque
p. 168. maximam in eo eſſe partem. *) Cobaltum viride
p. 169. iaſpidis ſpeciem dicit. *Zincum* ſulphure et acido marino mineraliſari: magneſiamque eſſe zincum, acido marino mineraliſatum, et alibi monſtrauit, et nunc experimentis corroborat. *Zinco ſterili* ſ. *Pſeudogalenae* (*Blende*) ſulphur intermedio terrae abſorbentis iunctum eſſe; colorem eius a ferri copia pendere; aqua regali zincum in hac minera contentum ſolui; ex omnibus huius minerae ſpeciebus, cum ſale ammoniaco deſtillatis, remanere expertus eſt nigrum quid, quod magneſiae omnino eſſet ſimile: hinc ea Cl. Auctori videtur
p. 175. Pſeudogalena decompoſita. *Magneſiam* continere zincum, cobaltum, plumbum acidumque marinum: raro ferri et cupri aliquid. Vt acidum obtineatur, ſuper furno reuerbatorio in retorta, cui recipiens oleo tartari per deliquium inductum iungatur, eſt deſtillanda magneſia: tum in recipiente cryſtalli ſalis febrifugi interiores parietes tegunt, magneſia hoc tempore pondere minuitur, colore nigro remanente, qui cobalto cum acido marino iuncto debetur: ſi iam acido vitrioli haec magneſia deſtilletur, acidum marinum et ſulphureum ſeparatur: quod remanet, album eſt, et vitriolum zinci, cobalto mixtum, continet. Iam ſpecies varias magneſiae memorat, proportionemque partium conſtituentium: earum eſt ea, quae ex comitatu *Sommerfeld* obtinetur, acido marino maxime diues, atque igne funditur, continetque eius centenarius acidi marini libras 16, zinci 63, plumbi 12, cobalti

*) cf. comm. noſtr. Vol. XIX. p. 148.

cobalti nouem. *Zinci Calaminaris*, quod etiam acido marino minera factum fit, viridem, cryftallis pyramidalibus, fpeciem affert: hanc ad chalybem fcintillare, acidis folui, cum iisque effervefcere. Zincum Calaminare etiam materiam pinguem continere, quae inde cognofcatur, quod ferrum fpatofum fine additione in vafis claufis reducatur. *Wismutum* mineralifatum inuenitur fulphure vel arfenico. Partemque femper in his mineris wismuti fub forma metallica effe putat: nam in crucibulum candens immiffa minerae pars rumorem edit; nullum tamen pandit odorem, et wismutum guttarum forma prodit; fuper ignem pofito crucibulo, fulphur et arfenicum feparantur, atque hoc tempore wismutum calcinatur et vitrefcit. Quae plura in igne, et ab acidis folutum experiatur wismutum, exponit. p. 181. p. 183.

Sulphure mineralifatur *Antimonium*, illudque femper effe in mineris fub forma regulina, aqua regali, quae fulphur praecipitat, addita monftrat; eamque dicit antimonii maxime proprium foluens effe, ac fluore nigro regulum antimonii puriffimum obtineri. p. 188.

Cum cementatione *ferrum* in chalybem mutatur, acidi marini particulas illud penetrare, cum eo vniri, et particularum ferrearum formam mutare; igne autem acidum marinum iterum ab eo feparari, atque particulas a phlogifto carbonum quidquam recipere: hinc fractura fubtiliores denfioresque videri chalybis particulas, quam ferri adhibiti. Auxilia praefentiam ferri in corporibus naturalibus cognofcendi. Ferrum, ftanno vnitum, *album* dicit, eiusque ductilitas maior eft. Effecta, quae vnionem ferri cum acidis fequantur. Ferrum mineralifatur fulphure, arfenico, et acido marino, vt *ferrum fpatofum*, in quo etiam fit materia p. 193. p. 195.

 pin-

p. 213. pinguis. Vt quantitatem ferri in diuerſis mineris contentam cognoſceret, vſus eſt fluore, qui calcis extinctae et quarzi partibus iisdem, cum carbonum octaua parte mixtis, paratus eſſet. Si reducere vellet metalla, partes duas fluoris et vnam minerae coniunxit.

p. 214. *Cuprum* mineraliſatur ſulphure, alcali volatili et materie pingui, ex alcali ſoluto producta. Arte addito alcali volatili cuprum lazureum (*purpureum* LINN.) vti quoque, ſi phlogiſton auolet, materia eius pingui malachitem parauit. Arſenico etiam cuprum mineraliſari in tabula ſub finem addita affirmat; in ipſa tamen tractatione ſpeciem, illo mineraliſatam, non reperimus, niſi cuprum griſeum, in quo etiam eſt arſenicum, eo mineraliſatum ſubintelligat: at in eo certe arſenicum, vti aliud immixtum metallum, peregrinum eſt.

p. 230. *Plumbum* ſulphure et acido marino mineraliſari; illud prius calcinandum eſſe, quam metallum det, et in furno reuerberatorio Anglico torreri et reduci ſimul; hoc toſtione non egere: acido marino mineraliſatum eſſe et materiam quoque pinguem continere plumbum album, viride, nigrum, rubrum criſtalliſata.

p. 237. Exinde, quod *ſtannum*, ſi frangatur, crepitet, non puritatem eiusdem cognoſci, cum, mixto plumbo cum ſtanno, idem fiat. Semper acido
p. 241. marino mineraliſatum reperiri. *Molybdaena* videtur Noſtro ſtannum mutatum.

p. 244. Mineraliſatum inueniri argentum ſulphure, arſenico et ſulphure cum ferro, iisdem cum cupro, ſulphure cum plumbo, et acido marino.

Mineram *auri* Nagyagenſem etiam putat mineraliſatam et quidem arſenico. *)

Platina

*) vid. comm. noſtr. dec. II. ſuppl. p. 252.

Platina continet ſaepe mercurium aurumque. p. 254.
Ex quatuor vnciis platinae recepit drachmam mercurii; reſiduum nigrum dabat viginti quatuor grana auri, atque magnete inde extraxit viginti quatuvr grana pulueris nigri, qui ſale ammoniaço deſtillatus, flores martiales offerebat.

XIX.

Ichthyologiae Lipſienſis ſpecimen, Auctore NATHANAELE GODOFREDO LESKE, Philoſophiae Doctore et Medicinae Baccalaureo. Lipſiae, apud Siegfried Lebrecht Cruſium. MDCCLXXIV. 8. pagg. 84.

Operam dat Cl. Auctor in hoc libello, (cuius finis maxime is erat, quo ſtudioſos huius Academiae ad audiendam hiſtoriae naturalis expoſitionem inuitaret,) vt ad piſcium definitionem determinationemque, ſaepius dubiam, certiorem quidquam contribueret: ideoque vexatum et dubium *Cyprini* genus, cuius plures ſpecies fluuiis Lipſicis aluntur, delegit.

Praemiſſis itaque quibusdam, ex inſtituti ra- p. 3
tione, de vtilitate hiſtoriae naturalis, quae in philoſophum, theologum, iuris et artis medicae peritos redundat, generatim oſtendit, quae in piſcium definitione deſcriptioneque ſint attendenda. Diuerſitatesque quarundam partium, nondum ab aliis dictas, enumerat. Colores piſcium, etſi interdum p. 9.
variantes, non omittendos, ſed eorum gradus varios et commixtiones cum aliis coloribus indicandos iudicat, quod, qua ratione in deſcriptione piſcium ſequenti fecerit, exponit. Iridis partes p. 11
plures diſtinguit *marginem pupillarem*, et *orbitalem*, *partemque mediam*. Vertebrarum numerum certum inuenit. Radiorum varietatem raram vidit.

p. 12. Non vero numerum eorum indicatum sufficere; sed colores, figuram, distantiam a se inuicem, pro-
p. 13. portionem, et alia esse indicanda iudicat. n lineae lateralis diuersitates inquirens, eam, ratione structurae, *punctatam* vel *lineolatam* in *Cyprino* vidit. Series squamarum easdem inueniens, eas numerare suadet. Atque haec quidem cuncta in descriptione, definitioni subiungenda, et plura, ab aliis, a GOÜANO Cl praesertim enarrata, sunt indicanda: in charactere vero generico omnia ea, quae in omnibus speciebus reperiuntur communia; in definitione specifica figura, si breuiter describi potest, color certus, maxime iridis, numerus radiorum et vertebrarum. Interdum addit Cl. Auctor longitudinem, et proportionem partium, e. g. maxillarum ad se inuicem.

p. 14. Iam generis characterem constituit: quem maxime cum GOÜANI charactere conuenire videmus, et Cl. Auctor fatetur; addit tamen, quam in omnibus speciebus vidit radiorum eam proportionem, *qua primus et secundus radius pinnae analis et dorsalis semper admodum breues sint, tertius semper longissimus, reliqui semper sensim minores, ramosi.* Cum GOÜANVS nullos *Cyprino* dentes tribuat: Auctor *dentes* recte describit, positos in ossiculo arcuato, post fauces sito. *Linguam*, non liberam, sed gulae annatam; *Dorsum*, non rectum, sed semper plus minusue gibbum dicit.

Diuidit genus in species eas cum Cl. GRONOVIO, quae sint 1. *barbatae*, s. *ad os cirrosae*. Huc
p. 17. pertinent 1. *Cyprinus Barbus*, oblongus, oliuaceus; cirris quatuor, maxilla superiore longiore; iride bruno flaua; pinna ani radiis nouem, pinnae dorsi radio vtrinque serrato; cauda bifida; vertebris quadraginta sex. 2. *Cyprinus Carpio*, oualis, cinereo coerulescens; cirris quatuor; iride cuprea;

pinna ani radiis nouem, pinnae dorſi anique radio tertio poſtice ſerrato; cauda bifida, vertebris triginta ſeptem. Varietas eius *ſquamis maioribus* adiicitur. 3. *Cyprinus Gobio*, oblongus, ſubteres, maculoſus; maxillis ſubaequalibus; cirris duobus; iride aurantio flaua; cauda bifida; pinna ani radiis decem; vertebris quadraginta. 4. *Cyprinus Tinca*, mucoſus, oualis, virideſcens; cirris duobus; iride oliuacea; cauda integra; pinna ani radiis vndecim; vertebris triginta nouem. p. 26. p. 30.

Alteram familiam dicit, *ore cirris carente, corpore oblongo, cauda bifida.* Species ſunt 5. *Cyprinus Dobula*, ſubteres, cinereo flaueſcens; iride varia; pinna dorſi anique radiis duodecim; vertebris quadraginta. Confuſa Auctorum nomina conciliare conatur Auctor, putatque, eſſe hunc LINNAEI *Ieſem*. 6. *Cyprinus Ieſes*, pedalis, ſubteres, ſubflavus; iride varia; pinna ani dorſique radiis vndecim; vertebris triginta nouem. 7. *Cyprinus Alburnus*, quincuncialis, gracilis, ſubteres; flaueſcens; maxilla inferiore longiore; iride alba; pinna anali radiis viginti duobus; vertebris quadraginta duabus. 8. *Cyprinus Zerta*, oualis, ſubteres, ſubfuſcus; roſtro naſiformi, iride viridi albaque; pinnis flaueſcentibus; vertebris quadraginta duabus. Quaerit Auctor, an ſit *Cyprinus Vimba* LINN., cum ARTEDII deſcriptio fere conueniat. Bonam figuram dat GESNERVS. 9. *Cyprinus Morella*, oualis, quincuncialis, varius; iride flaua albaque; maxilla inferiore longiore; linea laterali vtrinque lineolis nigris notata; pinnis albentibus, pinna ani radiis octodecim; vertebris triginta ſeptem. Eſt *Phoxinus* MARSILII; non LINNAEI. 10. *Cyprinus Aphya*, oualis, triuncialis; iride alba; linea laterali verſus caudam coerulea; pinna anali radiis duodecim, radiis duobus vltimis purpureis; vertebris p. 34. p. 40. p. 44. p. 47. p. 51.

tebris triginta et vna. Vix eſt *Aphya* LIN. ſed
p. 35. nouus. 11. *Cyprinus Rubellio*, oualis, compreſſus; iride lutea; pinna ani radiis quatuordecim, hac et ventralibus (perperam in libro legitur *anali*, quod docet nexus, et deſcriptio) purpureis; vertebris quadraginta quatuor.
p. 56. 12. *Cyprinus Rapax*, ouatus, ſubcompreſſus, coeruleſcens; iride varia; pinnis rufeſcentibus, pinna ani radiis quatuordecim; vertebris quadraginta quatuor. Duo hi (no. 11. 12) non a LINNAEO recenſentur.
p. 60. 13. *Cyprinus Erythrophthalmus*, ouatus, compreſſus, oliuaceus; iride flauo ſubrubra; pinnis omnibus rubeſcentibus ventrali et anali purpureis; vertebris triginta nouem. Eſt *C. Rutilus* LINN.
p. 64. 14. *Cyprinus Rutilus*, oualis, compreſſus, flauo fuſcus, iride crocea; pinnis rubris, ventralibus et anali ſanguineis, pinna ani radiis quindecim; vertebris triginta ſeptem. Eſt *Erytrophthalmus* LINN.
p. 69. Tertia familia definitur *ore cirris carente*, *corpore breuiore*, *cauda* vel *bifida*, vt 15. *Cyprinus Pleſtya*, oualis, latus, cinereo albus; iride flauo viridi; pinnis ad baſin ſubrubris, analis radiis vltra viginti; vertebris triginta nouem. Non eſt *Ballerus* LINN. ſed ei proximus, vt GESNERVS
p. 73. vidit. 16. *Cyprinus Brama*, oualis, latus, coeruleo albus; iride albo videſcente; pinnis nigro coeruleſcentibus, anali radiis viginti nouem; vertebris
p. 78. quadraginta et duabus. Vel *cauda integra*, ut 17. *Cyprinus Caraſſius*, oualis, latus, oliuaceus; iride albo flaua; linea laterali recta; pinnae dorſi anique radio tertio vtrinque poſterius ſerrato, ſubſpinoſo; pinna ani radiis decem; vertebris triginta. Huic ſubiicitur varietas minor, a KLEINIO in *Piſc. Miſſ. V. p.* 59. *t. II. f.* 2. depicta.

His definitionibus annectit Cl. Auctor vbique numerum radiorum in omnibus pinnis, etiam variantem.

riantem. Subiicit nomina Germanica indigena, atque ſynonyma, quae inuenire potuit, omnia, iis exceptis, quae ARTEDIVS in *Synonymia* iam recte compoſuerat; quorum tamen icones etiam hic commemorat. Tum deſcriptionem omnium partium dat, atque in notis obſeruationibusque ſynonyma Auctorum conciliare conatur, falſas icones bonasque indicat: colorem poſtea ſiccati piſcis, locum natalem, et qui cuilibet piſci gratus ſit, tempus, quo oua ponant, vſum denique breuiter enarrat.

XX.

Caſes in Surgery with Remarks. Part the firſt. By CHARLES WHITE, F. R. S. one of the Corporation of Surgeons in London and Surgeon to the Mancheſter Infirmary. To which is added: an Eſſay on the ligature of Arteries by I. AIKIN, Surgeon. London, printed for W. Johnſton. 1770. 8. 14. pl. tab. aen. 7.

i. e.

Caſus chirurgici cum annotationibus in eosdem Vol. I. Auctore CAROLO WHITE, Chirurgo: Accedit IOANNIS AIKIN diſſertatio de ligatura arteriarum.

Vti in vniuerſum artis noſtrae incrementa plurima, quae ea noſtris temporibus accepit, Anglorum ſtudio et induſtriae debentur; ita chirurgiam inprimis, multis egregiis et ſimplicitate ſua commendabilibus inuentis, eorum opera auctam eſſe, nemo facile negabit. Ad ea vero ſcripta, quibus hoc praecipue effecerunt, hoc, quod iam indicamus, opus maxime pertinet. Continet

illud obſeruationes, quarum maximam partem Cl. WHITE in noſocomio vrbis *Mancheſter* fecit, aliquae tamen earum patrem eiusdem Cl. THOMAM WHITE M. D. auctorem habent. Nonnullae iam in Transactionibus philoſophicis et obſeruationibus medicis Londinenſibus (*Medical Obſeruations and Inquiries*) antea impreſſae fuerunt.

p. 1. Initio huius libri *nouam* proponit Cl. Auctor, *methodum crus paullulum ſupra malleolos amputandi, ſimulque machinam trunco poſt amputationem relicto adaptandam* deſcribit. Notum eſt, cruris amputationem in omnibus fere inſtitui ſtatim ſub genu; cum truncus nimis longus relictus, ſi pes artificialis vulgari modo paratus, flexo genu adaptetur, aegro maxime moleſtus ſit. Attamen iam praecedenti ſeculo Cl. VERDUIN, SOLINGEN et DIONIS crus quoque inferius ad malleolos, ſi mali natura id permitteret, reſecarunt, variasque machinas excogitarunt, quae vero ſatis rudes eſſent. Permouerunt tamen ea Auctorem Cl., vt ad hanc methodum vlterius perficiendam animum aduerteret, praecipue cum videret, articuli genu vſu conſeruato, eam conſuetam longe antecellere. Qua quidem in ſententia magis adhuc confirmabatur, cum feminam videret, in qua amputatio, cruris ſatis longa portione relicta, facta eſſet; cui vero faber quidam lignarius machinam ſatis quidem rudem, adeo tamen commodam paraſſet, vt ea ambulare, gradus adſcendere et deſcendere ſine vllo incommodo poſſet.

Similem itaque machinam excogitauit Noſter, trunco relicto adaptandam, quae fuſius hic deſcribitur et quam eo cum fructu in pluribus aegris adhibuit, vt ii omnes nunc articulo genu libere vti poſſent. Amputationem ipſam eadem fere methodo inſti-

inſtituit, quam Cl. O HALLORAN *) deſcripſit, qui carnis ſegmentum (*Lambeau*) relinquit. Primam ſectionem ab eo loco incipit, quo tendo ACHILLIS oſſi calcis affigitur, omnemque carnem obliqua inciſione, tres circiter pollices longa, ita ſeparat, vt carnis ſegmentum inde formetur. Deinde partes molles anterius ſitas in orbem diſcindit et tandem ſerram adhibet. Sanguinem arteriarum ligatura, ſine acus ope, vti inferius deſcribitur, inſtituenda, vel ſpongia ſupprimit. Carnis ſegmentum non ſtatim cum reliquo vulnere conglutinandum eſt; ſed tam illud, quam vulnus, vt duo ſeparata vulnera, per decem vel quatuordecim dies eo usque tractanda ſunt, donec inflammatio ceſſaverit et oſſium fragmenta acuta iam noua carne tecta ſint. Quod ſi euenerit, ſegmentum vulneri Noſter applicat eaque ratione eiusmodi aegros intra breue tempus fere ſemper ſanauit.

Sequitur relatio de congeſtione foecum in inteſtinis periodica, quae tympanitidem mentiebatur. Tam exempla, quae funeſtum exitum habuerunt, quam alia recenſentur, vbi, parte excrementorum induratorum extracta, aegri conualuerunt. p. 13.

Relatio de calculis inteſtinalibus, in quorum media parte prunorum vel ceraſorum nuclei latebant. Huic additur *de calculis duobus in colo repertis, qui ex ſolis foecibus induratis conſtabant*, obſeruatio. p. 17. 23. 27.

Inſignis tumor ſcroti a teſticulo morboſo in aegro, qui etiam hernia inteſtini laborabat. Tumor ad genua vſque propendens exulceratus, eiusque magnitudinis erat, vt penis et alter teſtis in eo penitus reconderentur. Totus vero tumor maſſae carnis p. 31.

 putridae

*) Complete treatiſe on gangrene and ſphacelus with a new method of amputation 1765.

putridae ſimilis erat. Aderat ſimul febris hectica, aliaque multa mala, vt aeger morti proximus eſſe videretur. Interim tamen Cl. Auctor, inteſtinis repreſſis, teſticulum morboſum exſtirpauit, aegerque intra breue tempus perfecte conualuit.

p. 35. *Similis fere caſus*, in quo octo librae carnis putridae reſectae ſunt. Figura ſcroti eiusdem fere magnitudinis, apud CHESELDEN in *Anat.* T. 26. reperitur.

p. 41. *De variis tumoribus in capite recens natorum.* Ex his alii exſtirpari poſſunt, aliis vero ſcalpellum ſine graui noxa admoueri non poteſt. Ad priores pertinet ea tumoris ſpecies, quam Auctor Cl. in fronte pueri vidit. Habebat in initio tumor piſi magnitudinem, ſed ſemper increſcens nucem tandem aequabat ac inprimis, cum puer vagitum ederet, inſigniter intumeſcebat. Exſecuit tamen eum Auctor Cl. felici ſucceſſu, viditque illum ſub cute tantum poſitum conſtare ex ſubſtantia, corpori cauernoſo penis ſimili, quae a tribus vaſis ſanguinem accipiebat. Reliqui tumores, qui non exſtirpari poſſunt, ad hernias ſic dictas cerebri pertinent, quas ſine mortis periculo incidi non poſſe, neminem fugit.

p. 47. *De varis et valgis.* Hanc diſtorſionem pedum Cl. Auctor ſitu infantis in vtero, vt recentiorum plurimi, tribuit, machinamque deſcribit e lamina ferri tenui paratam, qua plantis pedum applicata, haec diſtorſio intra breue tempus corrigi poteſt. Faſciam, a CHESELDENIO propoſitam, vt inutilem, reiicit.

p. 50. *De cura ſpaſmi maxillae ex vulnere digiti.* *)

Caſus

*) vid. Med. Obſ. and Inquir. Vol. II. p. 382. conf. comm. noſtr. Vol. XII. p. 466.

Casus aegri, in quo caput humeri et magna pars huius ossis exemta est, motu tamen brachii superstite.)* p. 57.

*Relatio de fractura humeri.**)*

Relatio de fractura femoris, symptomatibus singularibus stipata. Haec post sex menses nondum coalita erat, quo tempore aeger ad nosocomium Auctoris Cl. deferebatur. Hinc e corio machinam parare iubebat, seu potius capsulam, quae ita femur circumdaret, vt aeger pede vti posset. Post sex septimanas abscessus oriebatur non longe a fractura, quo aperto et sanato, etiam fractura coalescebat. Ossis tamen capita a latere tantum vniebantur. Putat Auctor Cl., fragmentis ossis aliquid interpositum fuisse, quod motu pedis, per pressionem inflammatum, in suppurationem abierit. p. 75.

De operatione facta in aegro, cuius tibia, licet 36 septimanae a laesione iam elapsae essent, tamen nondum coalita erat. Tibia et fibula simul et oblique quidem fractae erant, sed fibula iam coaluerat, tibiae fractura nondum sanata. Cl. Auctor incisionem longitudinalem instituit, viditque superius fragmentum tibiae substantia quadam cartilagini fere simili obductum esse. Hinc trepano illud exsecuit, atque etiam ab inferiore periosteum abrasit: deinde crus in eum situm collocauit, quem Cl. SHARPIVS, POTT, WATHEN, aliique commendant, vt scilicet flexum esset. Postea butyro antimonii carnem fungosam, qua ossium coalitus impediebatur, destruxit et ita intra breue tempus aegrum sanauit. p. 79.

De

*) Phil. Transact. 1769. cf. comm. Vol. XVIII. p. 644.

**) EIVSD. Vol. LI. Part. II. 1760. comm. nostr. Vol. XI. p. 28.

p. 95. *De methodo reductionis humeri luxati.* *)

p. 105. *Supplementa ad praecedentem diſſertationem.* In
109. his Cl. Auctor dubia contra methodum proponit, quam Cl. POTT in reductione humeri luxati commendat, qui, ne caput longum bicipitis reductionem impediat, eam ſemper cubito flexo inſtituere iubet. Perraro vero fit, vt hic tendo curationem difficilem reddat. Cl. Auctor enim ſaepe eam optimo cum ſucceſſu, brachio etiam extenſo, tentauit.

p. 123. *De luxatione completa oſſis femoris in adulto ex cauſſa externa.* **)

p. 131. *De luxatione oculi ſeu exophthalmia.* Fragmentum tubi, ex quo fumus herbae Nicotianae ſugitur, in mediam partem palpebrae inferioris ea vi intrudebatur, vt in os maxillare penetraret ibique diffringeretur. Oculi bulbus in ſuperiorem partem protruſus erat, aegerque omnem viſum amiſerat. Digitis tamen bulbum Cl. Auctor facile reduxit, quo facto ſtatim quoque viſus in aegro rediit. Poſt duos tandem annos aeger tubi fruſtulum, in duo fragmenta diffractum, tuſſi reiecit, nulloque incommodo relicto perfecte conualuit.

p. 135. *De exophthalmia a tumore, in inferiore parte orbitae nato, tumore hoc exſtirpato perfecte curata.* Tumor hic inter proceſſum zygomaticum et naſum poſitus erat, et ita magnitudine augebatur, vt omnem fere faciem occuparet. Scalpello hunc Cl. Auctor aperuit, viditque, eum interius ſubſtantia, caſeo putrido ſimili, et fragmentis oſſium repleri. Os naſi ſiniſtrum, proceſſus zygomaticus eiuſ-

*) v. *Med. Obſ.* Vol. II. p. 373. et comm. noſtr. Vol. XII. p. 465.

**) v. *Phil. Transact.* Vol. LI. P. II. p. 675. comm. noſtr. Vol. XI. p. 31.

eiusdem lateris, omniaque orbitae offa ita carie confumta erant, vt neruus opticus, dura mater eiusque vafa confpici poffent. Ferro autem candente applicato, caries non vlterius ferpebat, tandemque vlcus perfecte glutinabatur, parua tantum ad angulum internum fiftula relicta. Vifum quoque aegra recuperauit.

Diffectio brachii, in quo olim aneurysmatis operatio facta erat. Quatuordecim ab ea curatione anni praeterlapfi erant. Cl. Auctor arteriam brachialem cera repleuit, vafaque huius brachii, cum apud nullum Auctorem figura fimilis reperiretur, delineare curauit. Confirmatur hac obferuatione, arterias minores collaterales, poft arteriae ligaturam multum dilatari. p. 139.

Aneurysma in crure ex fractura ortum. Sex feptimanis poft fracturam elapfis, tumor intra tibiam et fibulam apparuit, quo tandem disrupto, fanguis infigni vi profluxit. Cohibuit tamen illud profluuium Cl. Auctor fpongia applicata, de cuius vfu in haemorrhagiis arteriarum iam alio libro expofuit. *) p. 141.

De haemorrhagia ex vulnere arteriae radialis, in qua Cl. Auctor etiam fpongia optimo cum fucceffu vfus eft. p. 145.

Obferuatio de haemorrhagia ex arteria oculi, fpongiae ope curata, quae etiam vfum fpongiae ftypticum vlterius probat. p. 149.

De fpongiae efficacia in fiftendo profluuio fanguinis poft amputationem cruris. Non fanguinis tantum effluxum fpongia, fed puris quoque abforptionem impedit, qua febris hectica excitatur. Applicat p. 151.

*) *Treatife on the ufe of the fponge.*

plicat vero Cl. Auctor eam modo, quem Cl. KIRKLAND *) commendauit, eandemque in vlceribus etiam adhibet, in quibus, cum humores absorbeat, et fungum leniter comprimat, carnis fungosae ortum prohibet. Vlceribus sine linteo carpto spongiam Noster imponit

p. 159. *De haemorrhagia ex arteria tonsillari.* Sanguis ex arteria tonsillae, pure corrosa, profluebat, omnia adstringentia, etiam ipsum cauterium actuale nil proficiebant. Tandem Cl. Auctor arteriam illam acu eadem fere ratione ligauit, qua in exstirpatione tonsillae induratae ligatura applicari solet.

p. 167. *De spongiae in sanguinis profluuio efficacia.* Pluribus obseruationibus vim huius remedii stypticam confirmat. Natura arteriam nec thrombo sanguinis (vt PETITI est sententia), nec tumore tunicae cellulosae arteriae circumpositae claudit, quod Cl. POUTEAU docet; sed ea vi sua tonica se contrahit et vsque ad proximam ramificationem coalescit. Hanc tamen hypothesin non nouam, sed iam a Cl. KIRKLAND propositam esse, Cl. Auctor ingenue fatetur.

p. 177. Annexa est huic volumini Cl. AIKIN dissertatio *de ligatura arteriarum.* Discipulus ille est Cl. WHITE, magistro suo dignus. Confirmat, quae Cl. WHITE de modo habet, quo natura sanguinis profluuium ex arteriis sistit. Contra Cl. POUTEAU hypothesin monet: haud raro arterias prius contrahi, quam tela cellulosa, quae arterias circumdat, possit intumescere: habere porro membranas plures minorem telae cellulosae copiam, quam vt talis intumescentia fieri queat, neque tamen minus sanguinis fluxum ex illarum arteriis

*) *Med. Observ.* Vol. II. p. 278. comm. Vol. XII. p. 458.

arteriis ſponte ſiſti: tandemque vim, quam compreſſio perpendicularis et ſubſtantiae fungoſae diſciſſa arteria oſtendunt, non ex hypotheſi Cl. POUTEAU explicari poſſe. Hinc KIRKLANDII ſententiam reliquis probabiliorem iudicat. Optime autem haemorrhagia maiorum arteriarum ligatura cohibetur. Hanc vero non acu facit Cl. AIKIN, qua filum per carnem arteriae circumpoſitum ita ducere ſolent, vt eam cum vaſe et neruo, qui vt plurimum arteriae adiacet, nodo comprehendant ſed arteriae diſciſſae caput ſolum, ſine neruo, protrahit, inſtrumento illo, quod CHESELDEN in appendice ad GATAKERI verſionem *operationum* Cl. LE DRAN tabula decima tertia delineauit. Nudam arteriam tunc filo circumiecto conſtringit, illudque nodo chirurgico firmat. Quo fit, vt non ſolum dolor, quem acus et nerui conſtrictio facit, multum minuatur; ſed et firmum obtineatur vinculum, quod omnem ſanguinis effluxum efficaciſſime prohibet.

XXI.

Eſſays on ſeveral important ſubjects in ſurgery: chiefley on the nature and cure of fractures of the long bones of the extremities, particularly thoſe of the thigh and leg, whether ſimple or compound, for which a new method of retention is propoſed: the whole illuſtrated with copperplates. By IOHN AITKEN, ſurgeon, of the college and incorporation of Surgeons in Edinburgh. London. printed for E. and C. Dilly 1771. 8. mai. 1 Alph. 4½ pl. tab. aen. 6.

i. e.

i. e.

Diſſertationes de variis argumentis chirurgicis, praecipua quadam annotatione dignis, inprimis de natura et cura fracturarum, quae in oſſibus cylindraceis extremitatum, praecipue in femore et crure fiunt, ſiue eae ſimplices, ſiue compoſitae ſint: vna cum deſcriptione methodi, qua oſſa haec fracta apte in ſitu conſeruari poſſunt. Auctore IOANNE AITKEN, Chirurgo Edinburgenſi.

Quamquam maxima pars eorum, quae in hoc, quem iam indicamus, libro noua ſunt, et pertineant ad machinas, quarum ſtructura ſine figuris vix apte verbis explicari poteſt; praecipuas tamen annotationes et obſeruationes, in his diſſertationibus contentas, Lectoribus noſtris communicabimus.

p. 1. Dum vero Cl. Auctor primum de fracturis oſſium in vniuerſum diſputat, varia etiam de cohaeſione oſſium eiusque cauſſis, de rigiditate eorum, quae a particularum terrearum abundantia et coaleſcentia vaſorum pendet, de tenacitate oſſium, quae in infantibus potiſſimum ſumma eſt, et a glutinis copia oritur, nec non de medulla oſſium profert.
p. 34. Deinde enarrat cauſſas varias, quae efficiant, vt oſſa facilius et nonnunquam ſine praegreſſo ictu vel lapſu ſponte frangantur. Hoc potiſſimum cachexiae v. c. ſyphiliticae, ſcorbuticae, rhachiticae, carcinomaticae cet. effectus eſt. Interim tamen quoque aetas ſenilis et labor nimius oſſa rigida facit. Frigus nimium nonnulli etiam inter cauſſas referunt, quae oſſibus fragilitatem inducunt. Sed fracturae, tempore hyemali ideo copioſiores accidunt, quia facile homines in terra, quam glacies nimis laeuem

laeuem reddit, labi poſſunt, eaque terra gelu nimis indurata eſt. Poſtea ad callum Cl. AITKEN tranſit, de cuius ortu Ill. HALLERI ſententiam amplectitur, tandemque de ſymptomatibus, quae ad fracturas accedunt, eorumque cauſſis, nec non de prognoſi fracturarum agit. Haec tamen omnia nil fere noui continent.

Accedit deinde ad ipſam curationem fractura- p. 56.
rum, quae extenſione membri fracti, coaptatione ſeu repoſitione fragmentorum et retentione eorum in iuſto ſitu, vſque dum callus perfectus ſit, abſoluitur. Contraextenſione in fracturis non opus eſt; ſed ſuperior membri pars tantum in ſitu ita retineatur, vt in extenſione non ſequatur. Extenſionis vero vis, ſi fieri poſſit, inferiori oſſis parti adhibeatur, non loco a fractura remoto, vel inter quem et fracturam articulus eſt. Sub extenſione membrum flexum conſeruetur, niſi fractura ita comparata ſit, vt inter locum, cui extenſionis vis applicatur, et fracturam articulus interponatur. Semper manus ope extenſio fieri poteſt, cum et in oſſis femoris fractura duobus tantum miniſtris, praeter chirurgum, opus ſit. Statim poſt aduentum chirurgi extenſio et fragmentorum repoſitio fiat, niſi iam inflammatio, ſub qua difficile et periculoſe vis membro fracto adhibetur, adſit: hinc ea antea antiphlogiſtica methodo ſananda eſt. Ad praecipuas cauſſas, quae membri fracti retentionem in apto ſitu difficilem reddunt, Cl. Auctor refert craſſitiem muſculorum, oſſi fracto circumiectorum, obliquitatem fracturae, figuram membri a cylindracea recedentem et conicae magis ſimilem, inquietudinem aegri, motus conuulſiuos membri fracti, vomitum et tuſſim cet. Ferulae ex charta conglutinata, quae ante p. 72.
applicationem maceratione emollitur, ſeu corio conficiantur et eam longitudinem habeant, vt ab

vno articulo ad alterum pertineant. Eas, quae in crure fracto adhibentur, perforatas inferius esse oportet, quo malleolos recipiant. In nonnullis fracturis transuersis, quae sine vulnere sunt, membrum fractum in extensum situm collocari potest; in reliquis vero omnibus situs inflexus, a Cel. POTT commendatus, praestat. Iubet idem Cl. POTT, vt aeger semper lateri, in quo fractura est, incumbat. Sed culcitrae non vbique aeque durae sunt, et hinc facile nonnulla loca deprimuntur ac cedunt. In vniuersum quoque situs is tantis incommodis stipatur, vt aeger per omnem curationem, quae non nunquam satis longa est, in eo vix permanere possit. Hinc Cl. Auctor iubet, vt ille semper dorso, ita tamen incumbat, vt membrum flexum et musculi relaxati sint. Hoc in femoris fractura fieri potest, si aeger altitudine pedis vnius vel vnius cum dimidio, stragulorum et culcitrarum ope, supra reliquam lecti superficiem eleuatur, quo genu flexum sit, atque crus et pes deorsum pendeant. In cruris contrafractura, crus quatuordecim vel quindecim pollices altius reliquo corpore, similium stragulorum ope collocetur.

p. 85. Progreditur tunc Cl. Auctor ad fracturam femoris in specie, ostenditque omnia remedia, quibus chirurgi partes huius ossis fractas in apto situ seruare tentant, si quasdam machinas excipias, inutilia plane esse. HILDANI machina (*Cent.* V. *Obs.* 86.) nondum quidem perfecta, sed tamen omni attentione digna est. Ea, quam Cl. BELLOQ proposuit (*Mem. de l'Acad. de Chir.* T. III. p. 233. *) tunc tantum applicari potest, quando femur et crus in vna eademque linea extensa per omnem curationem seruantur, quod a Nostri curatione qui inflexum situm commendat, alienum est. Cl. GOOCH

*) vid. Comm. nostr. Vol. VIII. p. 210.

GOOCH instrumentum (*Cases and Remarks in Surgery* Tom. II. p. 311. tab. XI. sequent.) tuto quidem applicari poteſt, ſed ad extenſionem recte praeſtandam non ſufficit. Hinc aliam machinam Cl. AITKEN deſcribit, quae ex cingulo coriaceo, p. 108.
quod oſſibus peluis circumponitur, et alio ſimili cingulo conſtat, quod inferiorem femoris partem, circumdat. Duo vero illa cingula tribus ferulis, e chalybe confectis, inter ſe vniuntur. In p. 124.
cruris quoque fractura ſimilis fere machina adhibeatur, cuius ſuperius cingulum ſupra genu adſigitur, inferioris vero loco calceus eſt, cui ferulae tres adnectuntur, quarum anterior duplicem finem habet et ſuperiorem pedis partem circumdat. Oſtendit deinde Cl. Auctor machinae huius p. 133.
ope aegros poſt fracturas, ab vno loco ad alterum ita transferri poſſe, vt fragmenta oſſium non ex ſitu ſuo ſub itinere dimoueantur. Commendat eam p. 143.
etiam in ruptura tendinis ACHILLIS, in qua ſuturam, vti recentiores omnes, inutilem dicit et etiam aliarum methodorum, quae Cl. MONRO et alii propoſuerunt, mentionem facit.

Porro de retractione cutis et muſculorum poſt p. 157.
amputationem, in femore et crure inſtitutam, ac de variis remediis exponit, quibus recentiores chirurgi hanc retractionem oſſisque protruſionem impedire tentarunt. Sutura cruciata, quam SHARPIVS propoſuit, dolorem nimium facit, et fila retentioni puris putridi in vulnere occaſionem praebere poſſunt. Hinc Auctor Cl. emplaſtra glutinantia, et, ſi amputatio in femore facta ſit, machinam, ad fracturas femoris propoſitam, ita applicat, vt inferius cingulum paullulum ſupra trunci finem emineat. In cruris quoque amputatione cingulum machinae, ad fracturas cruris adaptatae, adhibet. Si amputatio cum ſegmento carnis relicto (*à lambeau*) inſti-

tuatur, eadem machina ad firmandum carnis segmentum vti possumus. Coniungit tamen Noster cum ea compressionem, quam frustuli lignei ope perficit, et cuius vlterior ratio sine figuris vix intelligi potest.

p. 177. Quod si haemorrhagia post amputationem, in extremitate inferiore factam, topica compressione sistenda est, machina haec secundum Cl. Aucto-
p. 185. ris sententiam egregios etiam vsus praestabit. Idem et de patellae fractura valet, in qua machinam, fracturis cruris adaptatam a commendat.

p. 196. Tandem de extractione dentium Cl. AITKEN agit atque ostendit, instrumentum, quod *clauem Anglicam*, *(key instrument)* vulgo dicunt, pluribus incommodis laborare, cum oblique et in iniqua directione trahat, ac gingiuas laedere possit. Hinc aliud describit, quod tamen idem instrumentum emendatum est: addita enim est inferius capsula, quae corpori molliori obducitur et gingiuis applicatur, in qua vncus latet. Methodum, qua illud instrumentum adhiberi debet, fusius Cl. Auctor describit et figuris explicat, atque in vniuersum monet, vnci et totius instrumenti magnitudinem, pro varia aetate aegri et dentis extrahendi magnitudine differre debere.

XXII.

Memoirs of agriculture and other oeconomical arts. By ROBERT DOSSIE. Vol. I. London, printed for I. Nourse. 1768. 8 maj. 1 alph. 8 pl. Vol. II. ibid. 1771. 1 alph. 9 pl.

i. e.

i. e.

Commentarii ad agriculturam aliasque artes, quae ad oeconomiam pertinent, ſpectantes Auctore R. DOSSIE. Vol. I. II.

Inter plura alia, quibus Angli incrementum mercaturae et oeconomiae in terris ſuis augere ſtuduerunt, illam quoque Societatem referre oportet, quae ab excitatione artium, opificiorum et mercaturae nomen gerit *(ſociety for the encouragement of arts, manufactures and commerce)*. Ea anno huius ſeculi quinquageſimo quinto Londini a mercatoribus nonnullis, aliisque patriae amore ductis ciuibus eo conſilio erecta fuit, vt ii collata inter ſe pecunia, praemiis non ſolum eos condecorarent, qui artibus excellerent vel inſtrumenta machinasque ſua vtilitate commendabiles inuenirent; ſed et ciuium induſtriam ad culturam variarum rerum excitarent, quae vel in agricultura magni vſus ſint, vel quibus opifices carere nequeant, vel quibus mercatura Anglorum augeri poſſit. Licet vero labores Societatis, vt fit, ſaepe effectu caruerint, euentusque ſpei non reſponderit, in vniuerſum tamen populum Anglum multum huic ſocietati debere fatendum eſt. Summa praemiorum, quae Vol. I.
ea ab anno 1755 ad annum 1767. diſtribuit p. 1.
ad 190000 thaleros noſtrae monetae accedit, cui ſimile paucos reges vel principes feciſſe vel facere potuiſſe conſtat. Hiſtoria quoque eorum
quae Societas a primis ſuis initiis fecit, quam Cl. p. 28.
DOSSIE indici praemiorum a Societate diſtributorum addidit, vſum, quem Anglia eiusque prouinciae in America ſeptentrionali ſitae ex hoc inſtituto reportarunt, magis adhuc declarat.

Cum vero inter obſeruationes Societati communicatas plures eſſent, quarum publicationem

vtiliſſimam fore Societati videretur, Cl. DOSSIE eas collegit ac iuſſu et auctoritate eius ſuffultus publicauit. Licet vero plurimae ex iis ad nos non pertineant, varias tamen inuenimus, quae noſtram attentionem mereri viſae nobis ſunt, et quarum ſummam hic lectoribus noſtris communicabimus.

Variis aliis commentariis praetermiſſis, qui ad agriculturam potiſſimum pertinent, illius tantum ex priore volumine mentionem faciamus, in
p. 400. quo Cl. PHELIPPO rationem praeparationis corii et modum tingendi illud enarrat, quo Turcae vtuntur, dum id colore rubro et flauo inficiunt. Satis operoſus et longus ille labor eſt. Ad rubrum colorem parandum ſalicornia ſeu *Kali geniculato orientali*, quod *Shenar* vocant, Aluarine, cotice granati, radice curcumae, cochenilla et ſaccharo vtuntur. Flauus color ex *rhamno orientali*, cui nomen *Caſſiari gehira* imponunt, obtinetur.

Vol. II. In altero volumine Cl. REYNOLDS lixiuio ex
p. 129. calce vica et ſale parato, grana cerealia, antequam terrae mandantur, macerare ſuadet, quo frumentum ex his ſeminibus natum a rubigine (*smut*) liberum ſeruetur. Rubiginem ab inſectis produci,
p. 151. probat. Communicatur quoque epitome illius diſſertationis, qua Ill. Comes FRANCISCVS GINANNI *de morbis frumenti* egit *). Cl. MOVNSEY demonſtraſſe, quod rhabarbari radix, quae in officinis reperitur, ex *rheo palmato* LINNAEI ſit, iam alio loco monuimus **) Haec rharbari ſpecies iam in Anglia variis in locis colitur, experimen-

*) *Delle malattie del grano in erba* - - - Conf. comm. noſtr. prim. decad. Suppl. II. p. 313.

**) *Philoſ. Transact.* Vol. LIV. p. 290. conf. comm. noſtr. Vol. XV. p. 74.

rimentaque cum ea instituta ostenderunt, Anglicum illud rhabarbarum non colore et odore solum cum orientali conuenire, sed etiam puluerem eius aluum subducere. Cultura et praeparandi modus fusius hic describuntur.

Noua quaedam solani esculenti varietas seu no- p. 292.
va species ex America septentrionali allata est, quae vulgari longe praestat, *Solanum conglomeratum* dicunt. Interim botanica nomina et descriptiones aptae etiam hic desiderantur, quod in plerisque aliis commentariis factum esse merito dolendum est. Denique
Cl. DOSSIE *obseruationes de morbo contagioso* p. 364.
boum, eiusque praeseruatione et curatione proponit. Praemissa est morbi huius historia. Ea species, quae nunc in Europa grassatur, primum se anno huius seculi decimo vel vndecimo in Hungaria ostendit. Semper contagio propagatur, aëris vero infectio nullo modo inter eius caussas numerari potest. In Anglia in bobus hoc morbo affectis nulla diarrhoea vel raro tantam aderat, quae saepius in Belgio occurrebat. Contra eruptiones cutaneae seu abscessus, sub cute nati, frequentiores in Anglia esse solent. Fumigatio, qua contagii noxam pellere credunt, inutilis imo noxia est, pluresque boues in iis stabulis, vbi ea saepe adhibebatur, quam in aliis perierunt. Interna quoque antidota minus idonea sunt, quod et de ipso acidorum vsu valet, quem multi adeo extollunt. Liquores enim digerentes eorum vsu vitiantur et vis vitae debilitatur.

Idem hoc et in hominibus fit, in quibus im- p. 392.
prudens acidorum vsus, quo in epidemico morbo, se a contagio liberos praestare student, graues saepe noxas excitat. Inoculatio luis bouillae, quam Cl. CAMPER aliique in Belgio inprimis commendarunt, vim morbi non infringit, nec boues ab alia

infectione per reliquam vitam immunes praestat, imo propagationi et durationi epidemiae fauet. Quod et de inoculatione variolarum valere Cl. Auctor putat. Vltimis enim annis, quibus inoculatorum numerus adeo auctus fuit, longe plures, quam antea, homines in Anglia variolis perierunt, contagio scilicet per inoculationem ad plura loca disseminato, in quibus antea variolae plane incognitae erant. Omnia quoque antidota interna inutilia sunt. Corticis peruviani, a quo Cl. CAMPERVS multum expectat, pretium nimium est, nec cortex salicis, quem ei substitui posse credit, vires huius remedii antisepticas possidet.

p. 402.

p. 407. Omnia quoque remedia quae vulgo in hoc morbo adhibentur, vel inutilia sunt, vel nullo rationali fundamento nituntur. Omnia alexipharmaca nocent. Sola antiseptica et analeptica in putrido morbo prodesse possunt. Acida, cum, vti iam dictum est, irritabilitatem et vim vitae debilitent et concoctionem laedant, minus idonea sunt, quod plures obseruationes in Anglia factae probant. Morbus non inflammatorius est, hinc antiphlogistica methodus et venaesectio, quae animalia imbecilliora reddit, aliena et perniciosa sunt. Antimonialia in initio morbi adiuuant boues aegrotantes, in progressu vero eius submouenda sunt. In vniuersum omnia, quae animalia debilitant, grauiorem morbum reddunt atque efficaciam contagii augent. Hoc de purgantibus quoque valet, quae etiam metastases ad habitum externum impediunt. Vesicatoriorum vis nondum per experimenta satis confirmata est. Setacea et fonticuli autem nullam in impediendo contagio vim habent. Cum saepe expensae in curatione necessariae, pretium boum superent, magis proficuum est, si sine vllo medicamento boues aegro-

aegroti, ſolis naturae viribus relinquantur. His praemiſſis, Cl. Auctor ſymptomata huius morbi deſcribit tandemque ad curationem deſcendit. Ad hanc tantum adſtringentes febrifugas gummoſas vegetabilium partes et liquores vinoſos commendat. Pluribus acidorum noxam et inefficaciam demonſtrat. Acidum vitriolicum cortici Peruuiano iunctum, illius vires debiliores reddit et corporibus imbecillis nocet. Hinc etiam plures medicos Anglicos acida nunc in morbis putridis reiicere Cl. Auctor aſſerit. Commendat vero ille in lue bouilla radicem tormentillae, cui paullulum ſpiritus vini adiicit. Si foenum et vegetabilia recentia boues reſpuant, lac aqua dilutum et grana cerealia paullulum macerata iis exhibet, lacti vero ad impediendum eius coagulum paullulum ſaponis vel calcis viuae addit. p. 426.

XXIII.
Noua phyſico medica.

A*mſtelodami* medici quidam, quorum nomina hactenus latent, vt artis ſalutaris magis promouerentur incrementa, ſocietatem medicam fundarunt, cuius ſymbolum ſit: *Seruandis ciuibus.* Diu enim iam ſecum communicarunt obſeruationes practicas, atque caute noua inſtituerunt experimenta. Factumque inde eſt, vt indies eorum ſocietas augeretur, ſodalibus maxime venerandis.

Proponet haec Societas quaeſtionem, quae medicinam practicam vel chirurgicam ſpectet, quouis anno. Praemium optimae reſponſioni erit moneta aurea, quae decem aureos valeat: atque huic proxima tractatio argentea moneta, quatuor aureorum pretio, remunerabitur.

Commentarii Latine, Gallice, vel Belgice ſcripti, mittantur ad *Petrum Conradi*, Bibliopolam Amſtelodamen-

lodamensem. Elaborationes, praemio coronatae, sumtibus societatis, praefixo Auctoris nomine, publici iuris reddentur, ita tamen, vt Latini, Gallicique in linguam Belgicam vertantur, quo a ciuibus eo facilius legantur.

Commentarii dicto quodam notentur, nomina habitationesque chartae obsigillatae includantur. Qualibet vice societas constituit et optat iungere annotationes obseruationesque practicas, vel iam ab ea factas, vel posthac instituendas. Rogat insuper medicos, vt ne despiciant singulares casus, vel eos negligant, sed communicent eos cum societate, quae omnia vtilia lubentissime accipiet.

Quaestio in annum 1775, mense maii, haec est.

In quo consistit vsus vel abusus cantharidum generatim, et speciatim respectu febrium petechizantium vel putridarum, quae quibusdam abhinc annis in Belgio grassarunt. (*En quoi consiste l'vsage exterieur ou l'abus des mouches cantharides en général et particuliérement par rapport aux fievres pétéchiales, ou putrides, qui ont depuis quelques années tant regné dans notre patrie?*)

Inter quaestiones, a societate docta et patriotarum (*sçavante et patriotique de la Haye*) *Hagana* 1774. propositas, ea, quae educationem physicam hominum spectat, nos attinere videtur.

Quaeritur nimirum, *quae sit caussa debilitatis in pluribus infantibus vtriusque sexus, aut symptomatum, quae hos impotentes, illos debiles reddent: quaenam sint remedia his malis resistendi succurrendique, quae* Hagae *frequentius in pauperibus, quam quidem in diuitibus, saepius in pueris, quam in puellis conspiciantur, et saepius post variolos naturales, quam inoculatione productos.* (*On demande, la cause de la foible complexion de beaucoup d'enfans des deux sexes, ou des accidens,* qui

qui rendent les uns impotens, et les autres imbeciles; et les moyens d' obvier ou de remédier à ces malheurs qui, à la Haye, arrivent plus fréquement aux pauvres qu' aux riches, aux garçons qu' aux filles et plus souvent après la petite-verole naturelle, qu' après la petite-verole inoculée.)

Latine, Gallice et Belgice resolui possunt quaestiones. Ceterum, quantum scimus, traduntur elaborationes eadem ratione, qua aliis societatibus. Symbolum huius societatis est: *floreant liberales artes.*

A Societate Regia *Gottingensi* in nupero conuentu iulio 1774. celebrato, in annum 1775., haec data est quaestio.

Quinam sit hactenus vitrioli albi usus in artibus, manufacturis et apud opifices et num eiusdem usus meliori modo possit emendari atque multiplicari.

In annum 1776. eodem tempore proponitur et exspectatur a Societate *plenissima et solidissima physica, et oeconomica descriptio regionis cuiusdam satis magnae in prouinciis regis Angliae Germanicis.*

Ad leges eas tractentur commentarii, quae in actis Holmiensibus et in specie 1741. a FAGGOLTO obseruatae sunt. Praemium est moneta duodecim aureorum. Ante mensem maii commentarii cum Societate communicentur. Reliquas leges notas mittimus.

Addi possunt et debent ad ea, quae supra *) de praemiis, ab Academia regia chirurgica *Parisina* die 14. iunii 1775. distributis, communicauimus cum Lectoribus: tractatum Cl. FAVRE fuisse perelegantem atque ideo eum academiae socium esse electum.

*) v. comm. nostr. huius volum. p. 146.

electum. Accepit iam 1762. praemium IDEM atque idcirco nunc ad praemia non concurrere potuit. *Acceſſit*, quod vocant, Cl. AVBRAY, chirurgus et membrum academiae ſcientiarum et elegantiorum litterarum Caennenſis deportauit.

Quinque minores monetae Cll. SAVCEROTTE CHAVSSIER, VAROCQVIER, DE LA MARQVE iuniori, et HERITIER ſunt diſtributae.

Pretium quingentarum librarum, quod ex iis reſtabat, quae b. CONDAMINE commiſit diſtribuenda regiae academiae ſcientiarum et elegantiorum artium *Berolinenſi* et quod quaeſtionem *de paralyſi* *) concernebat, ab ea datum eſt commentario Latino, cui erat inſcriptum: *ſcitis quod nerui habeant arterias* cet. cuius Auctor eſt Cl. CORNELIVS PEREBOOM, Doctor Medicinae Hornenſis.

Ex ſingulari Auguſti Caeſaris magni IOSEPHI II. gratia in Tranſyluania *noua uniuerſitas literarum* in emolumentum eorum, qui LVTHERI diſciplinam religionis profitentur, conſtituetur.

Cl. CHRISTIANVS IOANNES BERGER, Regius medicus Danicus, Profeſſor medicinae, chirurgiae et artis obſtetriciae in vniuerſitatem Kilonienſem eſt vocatus.

IOANNES IACOBVS WELL, **) Pharmacopoeus, *Vindobonae* hiſtoriae naturalis docendae ergo obtinuit cathedram.

Ibidem dicitur HENRICVS IOACHIM NEPOMVCENVS CRANTZ. S. C. R. M. Conſiliarius, inſtitutionum phyſiologicarum ac materiae medicae Profeſſor, munere ſuo abdicaſſe.

In

*) v. comm noſtr. Vol. XVI. p. 706.
**) comm. noſtr. Vol. XVIII. p. 492.

In eius locum elegit Ill. STOERCK b. VAN SWITEN successor *), MATTHIAM COLLIN **) et huius cathedram anatomicam occupabit Cl. BARTH, Italus ex insula Maltha.

Vesaliae die 8. Mai. Cl. LIEVTAVD primus regis medicus, et loco Cl. QVESNAY Experientissimus DE LA SONE sunt electi.

Gottingae Cl. IOANNES CHRISTIANVS POLYCARPVS ERXLEBEN membrum extraordinarium societatis regiae Gottingensis in classe physica electus est.

Ill. GVILIELMVS HEWSONVS vir de anatomia meritissimus praematura morte, valde dolenda, obiit *Londini* die 1. maii 1774. Secuit nimirum cadauer, iam putredine fere solutum, et cum caluam serra diuideret, instrumento manum vulnerabat. Atque hoc modo venenum cum suo corpore facile communicabatur, quod phrenitidem ei conciliavit et mortem tristem intulit.

Bononiae die 13. maii 1774. Cl. FERDINANDVS BASSI celebris physicus et botanicus, Professor instituti, socius societatis eruditae Bononiensis, et inspector horti botanici desiitiviuere.

Helmstadii moriebatur hydrope, die 19. iulii 1774. Cl. PHILIPPVS CONRADVS FABRICIVS Duci Brunsuicensi Luneburgensi a consiliis et Professor primarius medicinae. Natus erat Buetzbachii in Wetterauia die 2. Octobris 1714.

Londini GEORGIVS ARNAVLD in arte obste-

*) ib. p. 157.
**) v. comm. nostr. Vol. XVII. p. 533.

obſtetricia et chirurgia clarus, die 20. februarii 1774. vitam cum morte commutavit.

IOANNES IACOBVS REISKE Medicinae Doctor et Profeſſor Arabicae linguae Extraordinarius Publicus, Scholae Nicolaitanae Rector, variarum ſocietatum ſodalis, hectica febre hic *Lipſiae* mortuus eſt, die 14. aug. 1774. quinquageſimo et octauo aetatis anno. Non opus habet hic vir doctus noſtra commendatione. Commendant enim Illum ſatis Graecae, Latinae et Arabicae linguae amici, Eiusque memoriam ſancte ſeruabunt fouebuntque.

XXIV.

Index ſcriptorum phyſico medicorum, quae anno 1772. prodierunt.

Catalogue hebdomadaire ou liſte alphabétique des livres, cet. Année 1772. à Paris 8.

Philoſophical-transactions, giving ſome account of the preſent undertakings, ſtudies and labours of the ingenious in many conſiderable parts of the world Vol. LXI. for the year 1770. Lond. 4. c. tab. aen.

Medical-transactions published by the college of phyſicians in Lond. Vol. II. ib. 8. c. f.

Mediciniſche Bemerkungen und Vnterſuchungen einer Geſellſchaft von Aerzten in London. Aus dem Engliſchen überſezt. Vierter Band. Leipz. 8. *mai. m. K.*

Hiſtoire de l'academie royale des ſciences année 1769. avec les mèmoires de mathématiques et de phyſiques pour la même année. Tirés de régiſtres de cette académie, à Paris 4. c. tab. aen.

Tableau annuel des progrês de la phyſique, de l'hiſto-

l'hiſtorie et des arts de l'année 1772. à Paris, 8. (Auctore M. DVBOIS.)

Verhandelingen uitgeeven door de Hollandſche maatſchappye der weetenſchappen te Haarlem, XIV Deel. Te Haarlem 8. c. fig.

Kongl. Vetenskaps academiens handlingar för aor 1772. Vol. XXXIII. Stockholm, 8. c. f.

Der Königl. Schwediſchen Academie der Wiſſenſchaften Abhandlungen aus der Naturlehre, Haushaltung, der Mechanick, auf das Iahr 1772. Aus dem Schwediſchen überſetzt von ABRAHAM GOTTHELF KAESTNER, *32ſter Band. Hamb. und Leipz. 8. m. K.*

Acta Heluetica phyſico mathematico anatomico botanico medica, figuris aeneis illuſtrata et in vſus publicos exarata, Volum. VII. Baſil. 4.

Noui commentarii ſocietatis regiae ſcientiarum Göttingenſis. Tom. II. ad ann. 1771. Götting. 4. c. f.

Philoſophiſch ökonomiſche Bibliotheck, worinnen von den neueſten Büchern, welche die Naturgeſchichte, Naturlehre und die Land und Stadtwirthſchaft betreffen, zuverläßige und vollſtändige Nachrichten ertheilet werden. III. Band. ib. 8. (Auctore Cl. BECKMANN.)

Nouveaux mémoires de l'academie royale des ſciences et belles lettres année 1770. avec l'hiſtoire pour la même année, à Berlin, 4. c. f.

Der Berliniſchen Sammlungen zu Beförderung der Arzneywiſſenſchaft, der Naturgeſchichte, der Haushaltungskunſt, Cameralwiſſenſchaft und der dahin einſchlagenden Litteratur, Vierter Band. Berlin 8. m. K

Neues Hamburger Magazin oder Fortſetzung geſammleter Schriften aus der Naturforſchung, der allgemeinen Stadt- und Landökonomie und den angeneh-

genehmen Wissenschatten überhaupt. Des 2ten Bandes Istes Stück. Leipz. 8.

Mémoires de la societé économique de Berne, Tom. II. sur l'année 1770. à Berne, 4. cum tab. aen.

Stralsundisches Magazin. Das erste Stück des zweiten Bandes. Berlin und Stralsund, 8.

Neuvermehrter und verbesserter Apotheckercathechismus für angehende Aerzte, Wundärzte und Apothecker, Lüneburg, 8.

Mannichfaltigkeiten. Eine gemeinnützige Wochenschrift. Des vierten Iahrganges erstes Vierteliahr. September bis November, Berlin 8.

Scriptores rei rusticae veteres latini. Curante IO. MATTHIA GESNERO. Denuo edidit et notis illustrauit IOANNES AVGVSTVS ERNESTI. Lips. 4. c. f. Tomm. 2.

Encyclopedie oeconomique Tom. X — XVI. à Lille et à Paris 8. (*Tomus XVI. finit hoc opus continuatum.*)

Landwirthschaftscalender auf das Iahr 1772. *Dritter Iahrgang. Stuttgard* 4.

Onomatologia forestalis piscatorio venatoria, *oder vollständiges Forst- Fisch- und Iagdlexicon. Erster Theil, Ulm.* 8. *mai. m. K.*

Anzeige von der Leipziger ökonomischee Societät in der Ostermesse 1772. *nebst Auszügen der bey derselben eingelaufenen halbjährigen Nachrichten. Dreßden* 8. *m. K.*

Abhandlungen und Erfahrungen der physicalisch-ökonomischen Bienengesellschaft in der Oberlausitz vor die Iahre 1770. *und* 1771. *Vierte Sammlung. Berlin und Leipzig* 8.

Berlinische Beyträge zur Landwirthschaftswissenschaft. Erster Band. Berlin 8.

Des Hausvaters Vierten Theils zweytes Stück. Hannover

nover 8. (Auctore b. DE MÜNCHHAUSEN.)

Georgical eſſays Vol. III. Lond. 8.

The farmers Tour thro te eaſt of England. Peing a regiſter of a iourney thro' various countries of this kingdom, to enquire into the ſtate of agriculture etc. By the author of the north and ſouth of England Vol IV. ib. 8.

Die nach Grundſätzen und Erfahrungen abgehandelte Schleſiſche Landwirthſchaft. Zweyter Theil. Breslau, 8.

Anweiſung zur Wartung des Hornviehes in Abſicht der Seuche von einem Landmann an der Niederweſer. Bremen, 8.

Anweiſung der Bienenzucht. Dritter Theil, welcher ein Diarium *der Bienenzucht von* 1771 *Beurtheilungen einiger Bienenſchriften und vermiſchte Abhandlungen die Bienenzucht betreffend enthält; nebſt einen Anhange vom Seidenbau. Berlin* 8. (Auctore CAROLO LVDOVICO HASE.)

Sammlung einiger beſonderer auf die Natur ſich gründender und durch neue Erfahrungen beſtätigter Anmerkungen über die Schaafzucht mitgetheilt von der zur Veredlung der Landesſchäfereyen gnädigſt verordneten Commiſſion. Dreſsden 8.

Diſſertation ſur les vins: Ouvrages dans lequel on donne la meilleure maniere de les préparer, celle de les conſerver etc ou l'on fait connoitre la pratique de ceux, qui les frelatent. à Paris 12.

Supplément au livre intitulé: l'art de faire et d'employer le Vernis, contenant le detail de ce que peut coûter telle entrepriſe quelconque, ſur telle ſuperficie; donnée avec le prix de marchandiſes neceſſaires; en une feuille, qu' on ioindra aux exemplaires gratis. ib.

Der kunſterfahrne Mälzer und Brauer, oder practi-

sche Anweisung alle Arten herrlich Bier zu brauen. Leipzig, 8.

Le iardinier prévoyant: Almanach pour l'année Bissextile 1772 avec des considerations sur le iardinage, à Paris 12.

Manuel du cultivateur dans tous les Vignobles et sur-tout dans celui d'Orleans. ib. 8.

Merkwürdige Eigenschaften der Bahn des Lichts durch die Luft und überhaupt durch verschiedene sphärische und concentrische Mittel, nebst der Auflösung verschiedener Aufgaben, welche sich darauf beziehen, als die astronomische und Erdstrahlenberechnung und was davon abhängt, durch I. H. LAMBERT, *aus dem Französischen übersetzt. Berlin* 8. *m. K.*

Neue Bibliothek der schönen Wissenschaften und freyen Künste. 13*ten Bandes* 1*stes Stück. Leipz.* 8.

Essays de physique sur le systeme, à Paris 12.

Tableau annuel de progres de la physique de l'histoire naturelle et des arts année 1772. ib. 8. (Cl. DUBOIS *auctorem dicunt.*)

'Etrennes de Minerve aux artistes, encyclopédie oeconomique; ou Alexis moderne, contenant différens secrets sur l'agriculture et les arts et métiers, ib. 12.

Tables et instructions propres à la determination des longitudes en mer pour l'année 1773. publiées par ordre de l'academie royale de marine ib. 8.

Abhandlung von Naturaliencabinetten oder Anleitung wie Naturaliencabinette eingerichtet, die natürlichen Körper gesammlet, aufgehoben und conserviret werden müssen. Aus dem Lateinischen übersetzt und mit Anmerkungen herausgegeben, von E. V. M. *Leipzig*, 8. (Est illa ipsa versio germanica disputationis Linneanae: instructio musei rerum naturalium, quae amoenitatibus academicis *) est inserta.

Allge-

*) vid. comm. nostr. Decad. I. supplem. I. p. 102.

Allgemeine Historie der Natur nach allen ihren besondern Theilen abgehandelt, nebst einer Beschreibung der Naturalienkammer Sr. Maj. des Königs von Frankreich, 7ten Theils 2ter Band. Leipz. 4. mai.

Versuch einer Naturlehre in Briefen abgefaßt, zum Gebrauch junger Personen beyderley Geschlechts, vermehrt mit einem Briefe von dem Magnet, einigen Anmerkungen über die Electricität und einer kurzen Vorstellung des Weltgebäudes. Aus dem Französischen. Leipz. und Amsterd. 8.

The naturalist's and traveller's companion containing instructions for discovering and preserving of natural history. Lond. 8. (Auctore Cl. LETSON.)

La nature considérée sous ses différens aspects ou lettres sur les animaux, les végétaux et les minéraux; contenant des observations intéressantes sur l'histoire naturelle, les moeurs et le caractére des animaux; sur la minéralogie, la botanique etc. et un detail de leurs différens usages dans l'oeconomie domestique et rurale; Ouvrage periodique I—XI. cahiers. à Paris 8.

Collection d'oiseaux les plus rares, gravés et dessinés d'après nature, pour servir d'intelligence à l'histoire naturelle et raisonnée des différens oiseaux, qui habitent le globe etc. traduite du latin de M. JONSTON; le tout orné de 35. planches, qui renferment près de 900 especes différentes, divisées en 3. parties. à Paris fol. br.

Onomatologia botanica completa, *oder vollständiges Wörterbuch, worinnen nicht nur alle Kunstwörter übersetzt und erklärt, die bekannten Pflanzen nach der Lehrart des Ritters* VON LINNE' *beschrie-*

 ben

ben, ihre verschiedenen Nahmen nach den berühmtesten Schriftsteller angeführt und eine kleine Lebensgeschichte der vornehmsten Kräuterkundigen beygefügt, sondern auch die Heilkräfte und der Nutzen, den die Arzeneywissenschaft, Landwirthschaft, Färberey, Vieharzney und Scheidekunst aus denselben ziehen, aus den besten Schriften dieser Art und aus eigner Erfahrung erläutert worden von einer Gesellschaft erfahrner Pflanzenkundiger. Erster und zweyter Band. Frankf. und Leipzig, 8. *maj.*

Dictionaire portatif des herborisans ou manuel des botanistes à l'usage des etudiants en médecine, en chirurgie et en histoire naturelle. à Paris 12. Voll. 2.

Histoire naturelle des végétaux, considérée relativement aux différens usages, qu'on peut en tirer et ornée de deux cents planches gravées en taille-douce, qui representent les plantes au naturel. ib. 12.

Nomenclator botanicus enumerans plantas omnes in systematis naturae edit. xij. specierum plantarum edit. II. et mantissis binis ab Ill. CAROLO DE LINNAEO descriptas. Lips. 8.

Versuch einer deutschen Nomenclatur der Linnäischen Gattungen zur Uebersetzung der generum plantarum LINNAEI. Erfurt. 8.

Catalogue raisonné d'une collection choisie des minéraux, cristallisations cet. La vente s'en a faite le lundi 27 avril. à Paris 12. (Cl. FÖRSTER *dicitur auctor.*)

Dictionaire mineralogique et hydrologique de la France, contenant la description des mines, fossiles, crystaux, terres, sables et cailloux, qui s'y trouvent; l'histoire naturelle de toutes les fontaines minerales du Royaume, leur ana-

analyſe chimique etc. dédié a Mgnr. le Comte d'ARTOIS à Paris. 8.

Muſaeum Grauelianum ſiue collectionis regni mineralis, praecipue hiſtoriam naturalem illuſtrantis, recenſio. Argentorat. 8.

A tour in Scotland. Lond. 8. (*Auctore* Cl. PENNANT.)

Nachricht von den neueſten Entdeckungen der Engländer in der Südſee, ader Auszug aus dem Tagebuch des Königl. Schiffs The Endeavour, *welches in den Iahren* 1768—1771. *eine Reiſe um die Welt gethan. Berlin* 8.

Dictionaire uniuerſel et raiſonné de médecine, ou le médecin de campagne; contenant des connoiſſances étendues ſur toutes ces parties et principalement des détails exacts et précis ſur les plantes uſuelles, avec le traitement des maladies des beſtiaux par une ſocieté des médecins, à Paris 8. Voll. 6.

Artis medicae principes Tom. V. ARETAEVS, Lauſannae 8. (*Auctore* ALBERTO DE HALLER.)

Erfahrungen und Unterſuchungen über den Menſchen. Berlin 8.

Des patriotiſchen Medicus patriotiſche Vorſchläge, wie den allgemeinen Klagen über die ſogenannten ſchlechten Zeiten entweder gänzlich abgeholfen oder dieſe wenigſtens gemindert werden können, als Worte geredet zu ſeiner Zeit. Hamburg 1772. 8. *maj.*

Oekonomiſch-mediciniſcher Vorſchlag wie die Menſchen bey jetzigem Mangel und Theurung des Korngetreydes ſich ſättigen und geſund erhalten können. von einem redlich geſinnten und mitleidigen Arzte in Zittau im Monat November 1771. *zuſammen-*

getragen und wohlmeynend mitgetheilt. Zittau und Leipzig 8.

Préceptes de ſanté, ou introduction au dictionaire de ſanté, contenant les moyens de corriger les vices de ſon tempérament et de le fortifier par le ſeul ſécours du régime et de l'exercice; ou l'art de conſerver la ſanté et de prévenir les maladies. à Paris 8.

Der Mann und die Frau im Eheſtände phyſikaliſch betrachtet. Leipz. 8.

Zweifel über einige in der ausübenden Arzneykunſt im nördlichen Deutſchland bemerkte Gegenſtände, Lehrſätze, Moden. Buntzlau 8.

Der Arzt der Frauenzimmer oder die Kunſt dieſelben geſund zu erhalten. Aus dem Franzöſiſchen überſetzt. Leipzig 8.

Neuer Hausarzt für die Damen. Aus dem Engliſchen überſetzt. Altenb. 8.

Mediciniſches Bedenken über das in Deutſchland und auch in daſigen und angränzenden Gegenden ſich äußernde ſogenannte Faulfieber. Fulda 8. (Auctore Cl. WEICKHARD.)

Anweiſung, wie man ſich bey graßirenden und anſteckenden Krankheiten, als Pocken, Maſern, hitzigen, faulen und bösartigen Wechſelfiebern zu verhalten habe. Nach der Tiſſotiſchen Anleitung für das Landvolk. Nürnb. 8.

Unterricht gegen die Kinderblattern. Danzig 8.

Bericht und Bedenken die Kriebelkrankheit betreffend, welche von dem Schleswig-Holſteiniſchen Phyſicis an die Königl. deutſche Kammer zu Kopenhagen eingeſandt worden: nebſt dem desfalls ausgefertigten reſponſo *des Königl.* Collegii Medici *daſelbſt*

ſelbſt und einem Unterricht für das Landvolk. Kopenhagen 8.

Supplement a *l'avis aux méres qui veulent nourrir,* obſervations ſur le danger et l'inutilité de préparer pendant la groſſeſſe le ſein des femmes, qui ſe propoſent de nourrir leurs enfans. à Paris 12.

Pharmacopoea iuſſu ſenatūs Inſullenſis tertio edita. Inſulis Flandrorum. 4.

Pharmacopoea Danica regia auctoritate a collegio medico Havnienſi conſcripta, Havniae 4.

Neues verbeſſertes diſpenſatorium *oder Arzneybuch, in welchem alles, was zur Apotheckerkunſt gehöret nach den Londoner und Edinburger Pharmacopeen mit practiſchen Wahrnehmungen und Bemerkungen vorgetragen wird. Zweyter Theil. Aus dem Engliſchen nach der neueſten verbeſſerten Ausgabe überſezt. Hamburg* 8.

Neue alchymiſtiſche Bibliothek für den Naturkundiger unſers Iahrhunderts ausgeſucht. Erſter Band, welcher die zwey erſten Sammlungen enthält. Frankf. und Leipz. (Auctore S.)

Lettre ſur l'uſage d'une nouvelle decouverte de pâtes, des ſirops et de tablettes d'orge. à Paris 8. maj.

Chymie champêtre et végétale contenant la maniére de faire avec les plantes, les liqueurs, les ratafiats, les eſſences, les huiles, les eaux coſmétiques et officinales. à Paris 12.

Gegründeter Beweiß, daß der Galmey die wahre minera vitrioli philoſophici *ſey. Iena* 8.

Obſeruations ſur le cacao et ſur le chocolat. Où l'on examine les avantages et les inconveniens, qui peuvent réſulter de l'uſage de ces ſubſtances nourricieres. Le tout fondé ſur l'experience et

sur les recherches analytiques de l'amande du cacao. Suivies de reflexions sur le systéme de M. DE LAMVRE touchant le battement des artères. à Paris 12.

Freye Briefe über einige in die Medicin einschlagende Materien. Im Iahre 1772. s. l. 8.

Antwort an den Verfasser der freyen Briefe über einige in die Medicin einschlagende Materien, so im Iahre 1772. *herausgegeben sind.* s. l. 8

Nouveau dictionaire universel de médecine, de chirurgie et de l'art vétérinaire. Par une societé des médecins. à Paris 12.

Traduction d'anciens ouvrages latins relatifs a l'agriculture et à la médecine vétérinaire avec des notes. Par M. SABOUREUX faisant les tomes II. et IV. de l'oeconomie rurale de COLUMELLE. ib. 8. Voll. 2.

Dictionaire vétérinaire Tom. III. ib. 8. c. f.

Démonstration elementaire de botanique a l'usage de l'ecole vétérinaire ib. 8.

OLOF ACREL *chirurgische Geschichte, im Königlichen Lazareth zu Stockholm angemerkt, mit einer Vorrede von* D. ZACHARIAS VOGEL, *Aus dem Schwedischen übersetzt. Lübeck und Leipzig*, 8. maj.

A disquisition of the stone and gravel and other diseases of the bladder, kidneys cet. The occult causes of the stone assigned its principles explained; with the manner of its accumulation; and by what means a nucleus is formed which generates the stone. Also stated diagnostics for distinguishing such diseases from carunculae and excrescencies of the urethra, the effects of a venereal taint, with the most rational method of cure. By WILLIAM ADAMS, Surgeon of London. Lond. 8.

Thoughts

Thoughts on hoſpitals. By IOHN AIKIN, Surgeon. ib. 8.

Anweiſung zur lehrenden und ausübenden Wundarzneykunſt nach dem Lehrgebäude der Neuern zum Nutzen angehender Wundärzte, beſonders auf dem Lande, verfaßt von MATTHIAS FRANCISKVS ALIX. *Riga und Leipz.* 8.

Nouveau dictionaire François et Italien composé ſur les dictionaires de l'Academie de France et de la Cruſca, enrichi de tous les termes propres des ſciences et des arts par M. L'Abbe FRANÇOIS ALBERTI Tom I. et II. à Paris 4.

STAATII IVL. AVG. ALBRECHT diſſ. inaug. medicamentorum ſaturninorum et iouialium hiſtoria et uſus. Götting. 4.

IO. FR. ERNEST. ALBRECHT diſſ. inaug. med. de purpura alba, benigna et maligna. Erford. 4.

WILHELM ALEXANDERS *medeciniſche Verſuche und Erfahrungen. Aus dem Engliſchen überſezt. Leipz.* 8.

Tractatio de miliarium origine, progreſſu, natura et curatione. Auctore CAROLO ALLIONI, editio nova emendatior. Ien. 8.

Hiſtoire naturelle éclaircie dans une de ſes parties principales la conchiologie, qui traite de coquillages de mer, d'eau douce et de terre; avec la zoomorphoſe; par M. DEZAILLER D'ARGENVILLE. Troiſiéme Edition conſidérablement augmentée et propoſée par ſouſcription. à Paris in 4. Voll. 2. c. f.

Eiusd. *Conchyologie oder Abhandlung von den Schnecken, Muſcheln und andern Schalthieren, welche in der See, in ſüſſen Waſſern und auf dem Lande gefunden werden, nebſt der Zoomorphoſe oder Abbildung und Beſchreibung der Thieren, welche die*

Gehäuſe bewohnen, aus dem Franzöſiſchen über. ſetzt und mit Anmerkungen vermehrt, nebſt 31. Kupfertafeln. Wien Fol.

Voyage en Californie pour l' obſervation du paſſage de Venus ſur le disque du ſoleil le 3. Iunii 1769. contenant les obſervations de ce phénomène et la deſcription hiſtorique de la route de l' Auteur à travers du Mexique par feu M. CHAPPE D'AUTEROCHE de l'academie des ſciences; rédigé et publié par M. CASSINI fils. à Paris 4.

Traité d' odontalgie, ou l' on préſente un ſyſtême nouveau ſur la formation, et les maladies des dents. Par M. AVZEBI. ib. 8.

Deutliche Anleitung zur Kenntniß des geſtirnten Himmels zum gemeinnützigen und beſtändigen Gebrauch ausgefertigt von I. E. BADE *die zwote durchgehends verbeſſerte und ſtark vermehrte Auflage. Hamburg* 8.

The advancement of arts and manufactures or deſcriptions of uſeful machines and models contained in the repoſitory of the ſociety for the encouragement of arts, manufactures and commerce. By WILLIAM BAILEY. Lond. 4.

ERNEST. GODOFR. BALDINGER. diſſ. inaug. de irritabilitate morborum genitrice Reſp. *Io. Weiſſ.* Ien. 4.

Eiusd. diſſ. de haemorrhagiarum therapia Reſp. *Io. Chriſt. Friedr. Scherf*, ib. 4.

Eiusd. progr. de exanthematibus non a vermibus oriundis, ib. 4.

Eiusd. diſſ. de febrium acutarum therapia, Reſp. *Io. Chriſt. Rauert.* ib. 4.

Eiusd. progr. de ſede pleuritidis ſpicilegium. ib. 4.

Eiusd. progr. de FRID. HOFFMANNI et HERRM. BOERHAAVE

HAAVE meritis in medicinam practicam. Ien. 4.

ERNST GOTTFRIED BALDINGERS *Auszüge aus den neuesten Dissertationen über die Naturlehre, Arzneywissenschaft und alle Theile derselben. Ersten Bandes 5tes und 6tes Stück.* ib. 8.

Eiusd. *Lobrede auf den Freyherrn* VON SWIETEN *in der feyerlichen Versammlung der Herzogl. deutschen Gesellschaft der schönen und höhern Wissenschafften.* ib. 4. mai.

Eiusd. *Biographien ietztlebender Aerzte und Naturforscher in und außer Deutschland. Ersten Bandes 4tes und letztes Stück.* ib. 8.

Nervorum cervicalium anatome a IANO BANG. Haffniae et Lipſ. 8.

Journal d'un voyage autour du monde en 1768. 1769. 1770. 1771. fait par MM. BANKS et SOLANDER. traduit de l'Anglois par M. DE FRÉVILLE à Paris 12.

BANKS et SOLANDER V. BOVGAINVILLE*)

HENR. GODOFR. BAVER diſſ. de modo torturae ſecundum leges habendo, Reſp. *Aug. Sebaſtian Sembach.* Lipſ. 4.

Electricismo artificiale di IO. BAPTISTA BECCARIA. In Turino, 4. mai.

DAV. BECHER *neue Abhandlung von Carlsbade, I—III. Theil. Prag.* 4.

An Eſſay on the nature and circulation of the blood in two parts: 1) On its nature and uſes; 2) On its circulation. By MARMADVKE BERDOC. Lond. 8.

Outlines of the natural hiſtory of Great Britain and Ireland. By JOHN BERKENHOUT. M. D. Lond. 8. Voll. 3.

IO. LE FRANCQ. VON BERKHEY natuurlyke hiſto-

*) paulo infra p. 390.

historie van Holland. III. Deels 1 Stuk. Te Amsterdam 8.

* * BEUTHS *Anmerkungen gegen* RÜBELS *Hebamme, Cleve* 8.

Nymphomanie, worinnen von den Ursachen, Anfange und Fortgange dieses gefährlichen Uebels gründlich gehandelt wird. Nebst den bewährtesten Arzneymitteln und nöthiger Diät gegen dasselbe. Aus dem Französischen des Herrn BIENVILLE *übers. Amsterdam und Leipzig* 8.

Traité de la coupe des bois pour le revêtement des voûtes arrière voussures, trompes, rempes et toutes rondes utiles aux arts de charpente, menuiserie et marbrerie; avec quarante deux figures. Par. M. EDME BLANCHARD à Paris 4.

An essay on the bilious or yellow fever of Jamaika collected from the manuscript of a late surgeon. By CHARLES BLIKE Lond. 8.

GEORG RUDOLPH BOEHMER diss. inaug. prior natura praestantior arte in re medica et oeconomica, Resp. *Io. Gotthelf Herzog.* Viteberg. 4.

PHILIPP. ADOLPH. BOEHMER diss. inaug. de quorundam roborantium praestantia, Resp. *Io. Burchard.* Hal. 4.

Eiusd. diss. inaug. de mutatione qualitatum sanguinis ab eius transitu per pulmones pendente. Resp. *Georg. Frid. Zimmermann.* Hal. 4.

Eiusd. diss. de caussis, cur malum hystericum morbum malo hypochondriaco maiorem constituat? Resp. *Io. Frid. Conrad.* ib. 4.

Eiusd. diss. de caussis motus progressivi sanguinis in venis, Resp. *Io. Andr. Fr. Wildegans,* ib. 4.

PHIL.

PHIL. ADOLPH BOEHMER diſſ. de peripneumonia, Reſp. *Io. Frid. Muennich. Hal.* 4.

Eiusd. diſſ. de abortu habituali, Reſp. *Io. Gottlieb Thau.* ib. 4.

Eiusd. diſſ. de notione malignitatis morbis adſcriptae, Reſp. *Franciſco ab Furſtenemühl.* ib. 4.

I. R. H. BOERNERS *Land- und Stadtwirthſchaft nach ihren erſten Grundſätzen. Erſter Theil,* ib. 8. *mai.*

Mémoires ſur les méthodes rafraîchiſſante et échauffante, par. M. DE BOISSIEU Doct. au médecine, qui a remporté le prix de l'académie des ſciences de Dijon: Pour 1770 on y a joint l'extrait d'une diſſertation ſur le même ſujet par M. GODART Médecin des Verſins. à Dijon et à Paris 8.

ANDREAE BONN oratio: de ſimplicitate naturae anatomicorum admiratione, chirurgorum imitatione digniſſima, publice dicta in maiore athenaei Amſtelodamenſis acroaterio die XVI. decembris 1771. cum ordinariam anatomiae et chirurgiae profeſſionem auſpicaretur. Amſtelodami 4.

THEOPHIL. VON BORDEV *von den ſchleimigten Gewebe oder dem zellichten Werkzeuge und einigen Bruſtkrankheiten. Aus dem Franzöſiſchen überſetzt. Wien und Leipzig,* 8.

Index foſſilium, quae collegit et in claſſes ac ordines diſpoſuit IGNATIVS. S. R. I. EQVES A BORN. Prag. 8. mai. c. fig. aen.

ERNEST. GOTTLOB BOSE diſſ. inaug. prima de reſpiratione fetus et neogeniti, Reſp. *Chriſt. Gottlieb Zſchuck*, Lipſ. 4.

Eiusd. progr. inaug. de enterocele iſchiadica ib. 4.

Eiusd. progr. inaug. de lacte oberrante, ib. 4.

Traité

Traité élémentaire de méchanique ſtatique avec des notes ſur quelques endroits. Par. M. L'Abbé BOSSUT de l'académie des ſciences, à Paris 8.

Travels thro that part of North-America formerly called Louiſiana. By M. BOSSU captain in the french marines. Translated from the french by JOHN REINHOLD FORSTER F. A. S. To which is added by the translator a ſyſtematic catalogue of all the known plants of English North-America together with an abſtract of the moſt vſeful articles contained in PETER LOEFLINGS travels thro' Spain and Cumana in South-America. Lond. 8. Voll. 2.

Voyage autour du monde, ſur la frégate du Roi la Boudeuſe la Flûte et l'Etoile en 1766. 1767. 1768. et 1769. Par M. DE BOUGAINVILLE; avec un grand nombre de cartes et figures; ſeconde édition augmentée. à Paris, 8. Voll. 2.

Supplement au voyage de M. BOUGAINVILLE ou journal d' un voyage autour du monde par Monſ. BANKS et SOLANDER, traduit de l'Anglois. Par M. DE PREVILLE, à Berlin, 4.

A voyage round the world by order of his moſt chriſtian majeſty in the years 1766. 1767. 1768. 1769. by LEWIS DE BOUGAINVILLE commothore of the expedition. Translated from the French. By JOHN REINHOLD FORSTER F. R. S. Lond. 4

Reliqua proxime.

Contenta

Contenta in hac parte.

I. Verhandelingen uitgegeeven door de Hollandſche Maatſchappye der weetenſchappen te Haarlem XIV Deel. p. 204
II. DU ROI *Harbkeſche wilde Baumzucht* 218
III. ROTTBOELL deſcriptionum et iconum rariores et pro maxima parte nouas plantas illuſtrantium liber I. 228
IV. MÜLLER *von Würmern des ſüßen und ſalzigen Waſſers* - 235
V. FERBERS *Briefe aus Wälſchland über natürliche Merkwürdigkeiten dieſes Landes* 244
VI. Diſſ. ſur l'arſenic. Par. M. MONNET 254
VII. WENTZELS *Einleitung zur höhern Chymie* - - 257
VIII. *Chymiſche Abhandlung von Salpeter* 261
XI. SCHAARSCHMIDTS *Verzeichnis der Arzneymittel zur allgemeinen Curmethode* 263
X. Konigl. Vetenskaps Acad. Handlingar för Aor 1771. Vol. XXXII. - 265
XI. NEIFELD ratio medendi morbis circuli ſanguinei - - 291
XII. BÜTTNER *ſechs ſeltne anatomiſch chirurgiſche Wahrnehmungen* - 301
XIII. NIEROP ſpec. inaug. de contagio varioloſo ex obſeruationibus indagato 304
XIV. HAHNII oratio de vſu venenorum in medicina - - 307

XV.

XV. Obſervations ſur le cacao et ſur le chocolat - - 30
XVI. *Berlinſche Sammlungen*, 1*ter und* 2*ter Band* - - 31
XVII. Introduction a l'étude des corps naturels tirés du regne minéral. Par M. BVCQUET - - 32
XVIII. Elemens de mineralogie docimaſtique. Par M. SAGE - 33
XVIIII. LESKE ichtyologiae Lipſienſis ſpecimen - - 34
XX. Caſes in Surgery with remarks. By WHITE, Pars I. - 35
XXI. Eſſays on ſeveral important ſubjects in ſurgery. By AITKEN 35
XXII. Memoirs of agriculture cet. By DOSSIE, Vol. I. et II. - 36
XXIII. Nova phyſico medica - 36
XXIV. Index ſcriptorum phyſico medicorum, quae anno 1772. prodierunt 37

